

*Ragni Hege Kitterød*

**Foreldreskap på tvers av  
hushold**

Ansvar og omsorg for barn blant foreldre som ikke bor sammen. Resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002

## Rapporter

I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

## Reports

This series contains statistical analyses and method and model descriptions from the various research and statistics areas. Results of various single surveys are also published here, usually with supplementary comments and analyses.

© Statistisk sentralbyrå, september 2004  
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,  
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-6640-8 Trykt versjon  
ISBN 82-537-6641-6 Elektronisk versjon  
ISSN 0806-2056

**Emnegruppe**  
02.01.20

Design: Enzo Finger Design  
Trykk: Statistisk sentralbyrå/220

<b>Standardtegn i tabeller</b>	<b>Symbols in tables</b>	<b>Symbol</b>
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.05 of unit employed	0,0
Foreløpig tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	
Desimalskilletegn	Decimal punctuation mark	,(,)

# Sammendrag

Ragni Hege Kitterød

## Foreldreskap på tvers av hushold

Ansvar og omsorg for barn blant foreldre som ikke bor sammen. Resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002

### Rapporter 200415 • Statistisk sentralbyrå 2004

1. oktober 2003 ble det innført nye regler for beregning av barnebidrag. Høsten 2002 gjennomførte Statistisk sentralbyrå, på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet, en utvalgsundersøkelse blant bidragsyttere og bidragsmottakere, Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002. Denne er et ledd i evalueringen av den nye bidragsordningen og skal gi et bilde av fordelingen av ansvar og omsorg for barn blant foreldre som ikke bor sammen, omtrent ett år før de nye bidragsreglene trådte i kraft. Undersøkelsen viser også foreldrenes økonomiske situasjon, men dette analyseres ikke i denne rapporten. Denne rapporten beskriver en del sider ved organiseringen av omsorgen for barna, slik som fordeling av foreldreansvar og daglig omsorg, omfanget av samvær mellom samværsforeldre og barn, samt foreldrenes vurderinger av samværsordningen. Foreldre som bor sammen med barna til daglig kalles her enslige foreldre, mens de som ikke bor sammen med barna til daglig, kalles for samværsforeldre. Utvalget var trukket slik at det omfatter par av foreldre til samme barn. Foreldrene ble bedt om å gi opplysninger for inntil tre barn. I denne rapporten analyseres opplysningene om det yngste barnet.

Det bildet vi får av samværsforeldrenes ansvar og omsorg for barn de ikke bor sammen med, varierer noe med hvem vi spør. Stort sett beskriver samværsforeldrene seg som mer aktive og involverte enn hva de enslige foreldrene beskriver dem som. På en del områder får vi derfor litt forskjellige svarfordelinger avhengig av om vi ser på opplysningene fra enslige mødre eller samværsfedre, og fra enslige fedre eller samværsfedre.

Ser vi alle foreldre i undersøkelsen under ett, oppgav vel halvparten at mor hadde foreldreansvaret for barnet, 42 prosent at foreldreansvaret var felles, og 4 prosent at far hadde foreldreansvaret alene. Det ser ut til å ha vært en svak økning i andelen med felles foreldreansvar siden 1996, da dette ble målt i en lignende undersøkelse. 84 prosent av foreldrene oppgav at barnet bodde fast hos mor, 7 prosent at det bodde fast hos far, og 8 prosent at barnet bodde like mye hos begge foreldre. Andelen med delt bosted ser ut til å ha økt noe siden 1996. Omtrent halvparten av foreldrene hadde inngått en samværsavtale. Nesten 70 prosent av disse hadde en ordning der barnet skulle være sammen med samværsforelder minst åtte dager per måned.

De fleste samværsforeldre har jevnlig kontakt med barn som de ikke bor sammen med, og noen ser barna ganske ofte. 89 prosent hadde vært sammen med barnet det siste året, og 77 prosent hadde vært sammen med barnet siste måned. I gjennomsnitt hadde samværsforeldrene vært sammen med barna 6,5 dager siste måned. 82 prosent oppgav at samværsforelder hadde vært sammen med barnet i minst én ferie siste år, og 20 prosent oppgav at det hadde vært samvær i minst fem ferier. Foreldre som bodde i nærheten av barnet hadde mer samvær enn dem som bodde lengre unna, og de som hadde vært gift eller samboende med barnets andre forelder, hadde mer samvær enn dem som ikke hadde bodd sammen med barnets andre forelder. Dessuten hadde høyt utdannede samværsforeldre hatt noe mer samvær enn dem med mindre utdanning. De som hadde store barn, hadde klart mindre månedlig samvær enn dem med mindre barn, men dette mønsteret gjaldt ikke for feriesamvær. Samværsforeldre med store barn hadde vært sammen med barna i omtrent like mange ferier som dem med mindre barn.

Nesten halvparten av foreldrene mente at barnet selv kunne bestemme når det skulle besøke samværsforelder, mens 23 prosent sa at barnet ikke hadde noen innflytelse på dette. Om lag 6 av 10 foreldre syntes samværsordningen fungerte bra for dem selv, mens 16 prosent syntes den fungerte dårlig. Mange mente ordningen fungerte bedre for den andre forelder enn for dem selv. 54 prosent syntes samværsordningen fungerte bra for barnet, mens 14 prosent syntes den fungerte dårlig. De fleste som var misfornøyde med hvordan ordningen fungerte, begrunnet dette med samarbeidsproblemer mellom foreldrene. Om lag 40 prosent av foreldrene syntes at forholdet til den andre forelder var konfliktfylt i stor grad eller i noen grad. Som vi kunne vente, var konfliktnivået lavest der det var mye samvær mellom samværsforeldre og barn.

Samværsfedre spiller stort sett en langt mer aktiv rolle i forhold til barn de ikke bor sammen med, enn hva samværsfedre gjør. De har oftere felles foreldreansvar, oftere delt daglig omsorg, og de har langt mer samvær med barna både på månedlig basis og i ferier. Dette mønsteret er også kjent fra tidligere undersøkelser.

**Prosjektstøtte:** Arbeidet er finansiert av Barne- og familiedepartementet.



# Innhold

<b>1. Innledning .....</b>	<b>13</b>
1.1. Bakgrunn for undersøkelsen og formål med rapporten .....	13
1.2. Bidragsreformen .....	14
1.3. Tidligere forskning .....	15
1.4. Den videre gangen i rapporten .....	18
<b>2. Om undersøkelsen .....</b>	<b>19</b>
2.1. Utvalg .....	19
2.2. Datainnsamling .....	19
2.3. Svarprosent .....	19
2.4. Vekter .....	20
2.5. Innholdet i undersøkelsen .....	20
<b>3. Kjennetegn ved de ulike foreldregruppene .....</b>	<b>21</b>
<b>4. Hvem har foreldreansvar for barnet? .....</b>	<b>25</b>
4.1. Hva innebærer det å ha foreldreansvar? .....	25
4.2. Om lag 4 av 10 oppga felles foreldreansvar .....	25
4.3. Flere enn før har felles foreldreansvar .....	25
4.4. Store forskjeller mellom svar fra foreldre i samme par .....	26
4.5. Tidligere gifte og høyt utdannede oppga oftest felles foreldreansvar .....	26
4.6. Hvor mange avtalte felles foreldreansvar ved barnets fødsel? .....	28
<b>5. Hvem har den daglige omsorgen for barnet? .....</b>	<b>29</b>
5.1. Bare 8 prosent har delt bosted for barnet, men dette er flere enn før .....	29
5.2. Godt samsvar mellom svarene fra foreldrene til samme barn .....	29
5.3. Delt bosted vanligst når avstanden er kort .....	30
<b>6. Hvor mange har samværsavtaler? .....</b>	<b>32</b>
6.1. Halvparten av foreldrene har samværsavtale .....	32
6.2. Foreldre i samme par svarer ofte forskjellig på spørsmål om samværsavtale .....	33
6.3. De som har vært gift, har oftest samværsavtaler .....	33
6.4. Hva slags samværsavtaler har foreldrene? .....	34
<b>7. Hvor mye kontakt er det mellom barn og foreldre som ikke bor sammen? .....</b>	<b>35</b>
7.1. Ulike typer kontakt. En oversikt .....	35
7.2. Når var siste kontakt? .....	37
<b>8. Samvær siste måned. Hvem har mye og hvem har lite samvær? .....</b>	<b>38</b>
8.1. 6,5 samværsdager per måned i gjennomsnitt .....	38
8.2. 4,7 netter samvær i gjennomsnitt per måned .....	39
8.3. Hvem har mye månedlig samvær? En tabellanalyse .....	40
8.4. Hvem har mye månedlig samvær? Multivariate analyser .....	44
<b>9. Kontakt per telefon og e-post .....</b>	<b>48</b>
9.1. Åtte av ti hadde kontakt med barna per telefon eller e-post siste måned .....	48
9.2. Kompenserer telefonkontakt for lite samvær? .....	48
<b>10. Feriesamvær mellom samværsforeldre og barn .....</b>	<b>50</b>
10.1. Mest samvær i jula og om sommeren .....	50
10.2. 2,7 ferier i gjennomsnitt .....	51
10.3. Samværsforeldre har mer feriesamvær med barna enn samværsfedrene .....	51
10.4. De som har mye månedlig samvær, er også mye sammen med barna i ferier .....	51
10.5. Feriesamvær blant ulike grupper av foreldre .....	52

<b>11. I hvilken grad kan barn bestemme når de skal besøke samværsforeldrene?</b> .....	<b>56</b>
11.1. Nesten halvparten mener barna har stor innflytelse .....	56
11.2. Størst innflytelse for de eldste barna .....	57
<b>12. Hvordan fungerer samværsordningen for foreldre og barn?</b> .....	<b>60</b>
12.1. Hvordan fungerer samværsordningen for en selv? .....	60
12.2. Hvordan fungerer samværsordningen for den andre forelderen? .....	62
12.3. Er det samsvar mellom foreldrenes vurderinger? .....	62
12.4. Hvordan fungerer samværsordningen for barnet? .....	63
12.5. Hva er grunnen til at samværsordningen ikke fungerer bra? .....	65
<b>13. Er forholdet mellom foreldrene konfliktfylt?</b> .....	<b>68</b>
13.1. Bare 15 prosent synes forholdet er konfliktfylt i stor grad.....	68
13.2. Minst konflikter blant foreldre med mye samvær .....	69
13.3. I hvilken grad berøres barna av foreldrenes konflikter?.....	71
13.4. Lider foreldrene under et konfliktfylt forhold? .....	72
<b>14. Oppsummering</b> .....	<b>73</b>
14.1. Om undersøkelsen .....	73
14.2. Noen hovedresultater.....	73
14.3. Samværs mødre er mer sammen med barna enn samværsfedre.....	75
14.4. Er det sosiale forskjeller i samvær? .....	76
14.5. Samsvar og avvik mellom svar fra enslige foreldre og samværsforeldre .....	76
<b>Litteratur</b> .....	<b>78</b>
<b>Vedlegg: Tabeller</b> .....	<b>80</b>
<b>Tidligere utgitt på emneområdet</b> .....	<b>84</b>
<b>De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter</b> .....	<b>85</b>

# Tabellregister

<b>3.</b>	<b>Kjennetegn ved de ulike foreldregruppene</b>	
3.1.	Enslige foreldre og samværsforeldre gruppert etter ulike kjennemerker. Tall for alle, for enslige mødre, for samværsfedre, for enslige fedre og for samværs mødre. Prosent .....	22
3.2.	Enslige foreldre og samværsforeldre gruppert etter ulike kjennemerker. Tall for alle, for enslige mødre, for samværsfedre, for enslige fedre og for samværs mødre. Prosent .....	23
<b>4.</b>	<b>Hvem har foreldreansvar for barnet?</b>	
4.1.	Hvem som har foreldreansvar for barnet basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent .....	25
4.2.	Hvem som har foreldreansvar for barnet basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent .....	26
4.3.	Hvem som har foreldreansvar for barnet basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent .....	27
4.4.	Hvem som har foreldreansvar for barnet basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent .....	27
4.5.	Hvorvidt man avtalte felles foreldreansvar ved barnets fødsel, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tall for dem som var samboer med barnets andre forelder ved eldste barns fødsel. Prosent.....	28
4.6.	Hvorvidt man sendte melding om avtale om felles foreldreansvar til folkeregisteret, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tall for dem som var samboer med barnets andre foreldre ved eldste barns fødsel, og som inngikk en slik avtale da yngste barn ble født. Prosent .....	28
<b>5.</b>	<b>Hvem har den daglige omsorgen for barnet?</b>	
5.1.	Barnets bosted basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	29
5.2.	Barnets bosted basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent .....	30
5.3.	Barnets bosted basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent .....	31
5.4.	Barnets bosted basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent .....	31
<b>6.</b>	<b>Hvor mange har samværsavtaler?</b>	
6.1.	Hvorvidt foreldrene har en samværsavtale basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	32
6.2.	Hvorvidt foreldrene har en samværsavtale basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent .....	33
6.3.	Hvorvidt foreldrene har en samværsavtale basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent .....	33
6.4.	Hvorvidt foreldrene har en samværsavtale basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent .....	34
<b>7.</b>	<b>Hvor mye kontakt er det mellom barn og foreldre som ikke bor sammen?</b>	
7.1.	Ulike typer kontakt mellom barnet og samværsforelderen basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosentandel som har hatt kontakt .....	35
7.2.	Når det sist var samvær mellom barnet og samværsforelderen basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent .....	37
<b>8.</b>	<b>Samvær siste måned. Hvem har mye og hvem har lite samvær?</b>	
8.1.	Antall dager samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent og gjennomsnitt .....	39
8.2.	Antall netter samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent og gjennomsnitt .....	40
8.3.	Antall dager samvær mellom barnet og samværsforelderen siste måned basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt .....	41
8.4.	Antall dager samvær mellom barnet og samværsforelderen siste måned basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt .....	42
8.5.	Antall dager samvær med barnet siste måned basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt .....	43
8.6.	Resultater fra tobitanalyse av antall dager med samvær mellom samværsfedre og barn siste måned, basert på opplysninger fra enslige mødre.....	45
8.7.	Resultater fra regresjonsanalyse av antall dager med samvær mellom samværsfedre og barn siste måned, basert på opplysninger fra enslige mødre der barna har inntil ½ times reisetid til samværsfar .....	45
8.8.	Resultater fra regresjonsanalyse av antall dager med samvær mellom samværsfedre og barn siste måned, basert på opplysninger fra samværsfedre .....	46

8.9.	Resultater fra regresjonsanalyse av antall dager med samvær mellom samværsfedre og barn siste måned, basert på opplysninger fra samværsfedre som har inntil ½ times reisetid til barna.....	47
------	---	----

## 9. Kontakt per telefon og e-post

9.1.	Andel samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet per telefon, SMS/e-post og brev siste måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	48
9.2.	Andel samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet per telefon, SMS/e-post og brev siste måned, etter antall dager med besøkskontakt. Basert på opplysninger fra alle foreldre. Prosent.....	49
9.3.	Andel samværsfedre som har hatt kontakt med barnet per telefon, SMS/e-post og brev siste måned, etter antall dager med besøkskontakt. Basert på opplysninger fra enslige mødre. Prosent.....	49
9.4.	Andel samværsfedre som har hatt kontakt med barnet per telefon, SMS/e-post og brev siste måned, etter antall dager med besøkskontakt. Basert på opplysninger fra samværsfedre. Prosent.....	49

## 10. Feriesamvær mellom samværsforeldre og barn

10.1	Andel samværsforeldre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	50
10.2.	Antall ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet siste år, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	51
10.3.	Andel samværsforeldre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra alle foreldre. Prosent.....	51
10.4.	Andel samværsfedre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra enslige mødre. Prosent.....	51
10.5.	Andel samværsfedre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra samværsfedre. Prosent.....	52
10.6.	Antall ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra alle foreldre. Prosent.....	52
10.7.	Antall ferier med samvær mellom samværsfaren og barnet siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra enslige mødre. Prosent.....	52
10.8.	Antall ferier med samvær mellom samværsfaren og barnet siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra samværsfedre. Prosent.....	52
10.9.	Antall ferier med samvær mellom samværsfaren og barnet siste år basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt.....	53
10.10.	Antall ferier med samvær mellom samværsfaren og barnet siste år basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt.....	54
10.11.	Antall ferier med samvær mellom samværsfaren og barnet siste år basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt.....	55

## 11. I hvilken grad kan barn bestemme når de skal besøke samværsforeldrene?

11.1.	I hvilken grad barnet selv kan bestemme besøk hos samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	57
11.2.	I hvilken grad barnet selv kan bestemme besøk hos samværsforelderen, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	58
11.3.	I hvilken grad barnet selv kan bestemme besøk hos samværsfaren, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	58
11.4.	I hvilken grad barnet selv kan bestemme besøk hos samværsfaren, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	59

## 12. Hvordan fungerer samværsordningen for foreldre og barn?

12.1	Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	60
12.2.	Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	61
12.3.	Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	61
12.4.	Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	62
12.5.	Hvordan samværsordningen fungerer for den andre forelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	62
12.6.	Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	63



12.7.	Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	64
12.8.	Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	64
12.9.	Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	65
12.10.	Andel som oppgir ulike grunner til at samværsordningen for barnet ikke fungerer bra, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	66
12.11.	Viktigste grunn til at samværsordningen for barnet ikke fungerer bra, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	66
12.12.	Viktigste grunn til at samværsordningen for barnet ikke fungerer bra, etter barnets alder. Basert på opplysninger fra enslige mødre og samværsfedre. Prosent.....	67
12.13.	Viktigste grunn til at samværsordningen for barnet ikke fungerer bra, etter reiseavstand mellom barnet og samværsfaren. Basert på opplysninger fra enslige mødre og samværsfedre. Prosent.....	67

### 13. Er forholdet mellom foreldrene konfliktfylt?

13.1.	Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	68
13.2.	Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	70
13.3.	Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	70
13.4.	Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent.....	71
13.5.	I hvor stor grad barnet opplever at det er en konflikt mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	72
13.6.	I hvor stor grad barnet lider under konflikten mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	72
13.7.	I hvor stor grad man selv lider under konflikten mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	72
13.8.	I hvor stor grad den andre forelderens lider under konflikten mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent.....	72

### Vedlegg

A4.1.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvaret for barnet. Prosent.....	80
A4.2.	Par av enslige fedre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvaret for barnet. Prosent.....	80
A5.1.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. Prosent.....	80
A5.2.	Par av enslige fedre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. Prosent.....	80
A6.1.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. Prosent.....	80
A6.2.	Par av enslige fedre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. Prosent.....	80
A7.1.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har hatt kontakt med barnet siden det var født/siden samlivsbruddet. Prosent.....	80
A7.2.	Par av enslige fedre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har hatt kontakt med barnet siden det var født/siden samlivsbruddet. Prosent.....	80
A7.3.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har hatt kontakt med barnet siste 12 måneder. Prosent.....	80
A7.4.	Par av enslige fedre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har hatt kontakt med barnet siste 12 måneder. Prosent.....	81
A7.5.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har hatt kontakt med barnet siste måned. Prosent.....	81
A7.6.	Par av enslige fedre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har hatt kontakt med barnet siste måned. Prosent.....	81
A7.7.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes svar på om far har snakket med barnet på telefon siste måned. Prosent.....	81
A7.8.	Par av enslige fedre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes svar på om mor har snakket med barnet på telefon siste måned. Prosent.....	81

A7.9.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i sommerferien 2002. Prosent.....	81
A7.10.	Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i sommerferien 2002. Prosent.....	81
A7.11.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i høstferien 2002. Prosent.....	81
A7.12.	Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i høstferien 2002. Prosent.....	81
A8.1.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager far var sammen med barnet siste måned. Prosent.....	82
A8.2.	Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager mor var sammen med barnet siste måned. Prosent.....	82
A10.1.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om all ferier barnet har vært sammen med far siste år. Prosent.....	82
A10.2.	Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om all ferier barnet har vært sammen med mor siste år. Prosent.....	82
A11.1.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad barnet selv kan bestemme når det skal besøke faren. Prosent .....	82
A11.2.	Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad barnet selv kan bestemme når det skal besøke moren. Prosent .....	82
A12.1.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for samværsforelderen (far). Prosent.....	82
A12.2.	Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for samværsforelderen (mor). Prosent.....	82
A12.3.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for den enslige forelderen (mor). Prosent.....	82
A12.4.	Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for den enslige forelderen (far). Prosent.....	82
A12.5.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for barnet. Prosent .....	83
A12.6.	Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for barnet. Prosent .....	83
A13.1.	Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. Prosent.....	83
A13.2.	Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. Prosent.....	83

# Forord

I denne rapporten presenteres en del resultater om hvordan foreldre som ikke lever sammen, organiserer ansvaret og omsorgen for felles barn. Analysene er basert på Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002, en spørreundersøkelse som ble gjennomført blant enslige foreldre og samværsforeldre høsten 2002. Undersøkelsen er et ledd i evalueringen av de nye reglene for beregning av barnebidrag som ble vedtatt sommeren 2001 og med virkning fra 1. oktober 2003. Den gir et bilde av foreldrenes samvær med barn og deres økonomiske situasjon omtrent ett år før de nye reglene trådte i kraft. En ny undersøkelse planlegges gjennomført høsten 2004. Man vil da kunne studere eventuelle endringer i samværsforeldres ansvar og omsorg for barn som de ikke bor sammen med, samt endringer i barnebidraget og i foreldrenes økonomi generelt, vel ett år etter at de nye reglene ble innført.

Det er tidligere publisert en del resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002 i en tabell- og dokumentasjonsrapport og i tre artikler i Statistisk sentralbyrås tidsskrift Samfunnsspeilet. Denne rapporten gir en nærmere analyse av hvordan foreldre som lever atskilt, fordeler ansvaret og omsorgen for felles barn, hvordan de vurderer samværsordningen mellom samværsforeldre og barn og av opplevelsen av eventuelle konflikter mellom foreldrene. Hovedvekten ligger på analyser av ulike former for kontakt mellom samværsforeldre og barn, så som månedlig samvær, feiresamvær og kontakt per telefon, SMS/e-post og brev. Analyser av foreldrenes økonomiske situasjon, herunder barnebidraget, vil bli startet opp så snart det er koblet inntektsopplysninger for 2002 til datamaterialet.



# 1. Innledning

## 1.1. Bakgrunn for undersøkelsen og formål med rapporten

Høsten 2002 gjennomførte Statistisk sentralbyrå en undersøkelse blant foreldre med barn som ikke bor sammen med begge foreldrene. Både foreldre som bor sammen med barna, og de som ikke bor sammen med barna, deltok. Undersøkelsen ble gjennomført på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet og inngår som et ledd i evalueringen av de nye reglene for beregning av barnebidrag som ble vedtatt sommeren 2001 og med virkning fra 1. oktober 2003. Mens bidraget tidligere ble beregnet ut fra den bidragspliktiges inntekt, skal man nå også ta hensyn til inntekten til den av foreldrene som barna bor hos. Videre skal man ta hensyn til de utgiftene som den bidragspliktige har når barnet/barna er på besøk. Jo mer samvær man har med barna, jo mindre blir bidraget. Det understrekes sterkere enn før at begge foreldre har et likeverdig ansvar for omsorg for og forsørging av felles barn selv om de ikke bor sammen. De nye bidragsreglene skal derfor oppmuntre til aktiv deltakelse i barnas oppvekst også fra foreldre som ikke bor sammen med barna til daglig (Barne- og familiedepartementet 2001).

*Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* gir et bilde av foreldrenes samvær med barn og deres økonomiske situasjon omtrent ett år før de nye reglene trådte i kraft. En ny undersøkelse planlegges gjennomført sent på høsten 2004, altså vel ett år etter at reglene ble innført. Man vil da kunne studere eventuelle endringer i samværforeldres samvær med barn de ikke bor sammen med, endringer i barnebidraget og i foreldrenes økonomiske situasjon generelt.

Med *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* ønsker man også å få vite noe om endringer i samværforeldres og enslige foreldres fordeling av ansvar og omsorg for barn siden midten av 1990-tallet. Undersøkelsen ble derfor utformet slik at en del spørsmål er sammenlignbare med spørsmål stilt i *Undersøkelse om samværsrett 1996*, også denne utført av Statistisk sentralbyrå på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet (se Vaage (1996) og Jensen og Clausen (1997) for nærmere omtale av denne).

*Undersøkelsen om Samvær og bidrag 2002* belyser både de juridiske og de praktiske sidene ved omsorgen for barna, foreldrenes økonomiske situasjon, størrelsen på barnebidraget og fordeling av en del utgifter til barna. Denne rapporten beskriver en del sider ved fordelingen av omsorgen for barna, - slik som fordeling av foreldreansvar og daglig omsorg, omfanget av samvær mellom samværsforeldre og barn, samt foreldrenes vurderinger av hvordan samværsordningen fungerer. En del resultater fra undersøkelsen er publisert tidligere. Sætre (2004a) beskriver opplegg og gjennomføring av undersøkelsen og presenterer ukommenterte tabeller for en del sentrale spørsmål i undersøkelsen. Sætre (2004b) diskuterer endringer i foreldreansvar, daglig omsorg og samvær med barn siden 1996, Lyngstad (2004) analyserer forholdet mellom avtalt og faktisk samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen, og Kitterød (2004) diskuterer graden av samsvar og avvik mellom enslige mødres og samværsfedres svar på en del spørsmål om foreldreansvar og fedrenes samvær med barna. Foreldrenes økonomiske situasjon, herunder barnebidraget, vil bli analysert senere. Inntektsopplysninger for begge foreldre og deres husholdninger vil bli koblet til fra Statistisk sentralbyrås inntektsregister når inntektsstatistikken for 2002 frigis på forsommeren 2004.

Både bidragsmottakere og bidragspliktige deltok i undersøkelsen. Det er ikke lett å finne gode og entydige betegnelser for disse gruppene av foreldre. I denne rapporten omtales de som henholdsvis *enslige foreldre* og *samværsforeldre*. Dette er i tråd med praksis fra den tidligere rapporteringen fra undersøkelsen, og med rapporteringen fra *Undersøkelsen om samværsrett i 1996*. Det skiller seg imidlertid fra praksis i mange andre sammenhenger, og fra definisjonen i Folketrygdloven, der betegnelsen enslig mor/far reserveres for ugifte, separerte eller skilte foreldre som ikke lever i et varig parforhold verken med barnets forelder eller en ny partner (Lov om folketrygd, §§ 15-4, 15-5). De som omtales som enslige foreldre i denne rapporten, kan godt være etablert med ny partner, enten som gifte eller samboende. Det samme gjelder selvsagt samværsforeldrene. Betegnelsen enslig mor/far kan lett gi assosiasjoner i retning av foreldre som står alene om

oppdragelse og forsørgelse av barna. Dette er selvsagt ikke tilfellet. Både denne og tidligere undersøkelser viser at det store flertallet av samværsforeldre har omfattende kontakt med barn som de ikke bor sammen med til daglig, og bidrar vesentlig til deres forsørgelse.

Undersøkelsen dekker altså fire foreldregrupper, nemlig enslige mødre, enslige fedre, samværs mødre og samværsfedre. I denne rapporten vises svarfordelinger for alle de fire foreldregruppene. I tillegg viser vi svarfordelinger for alle foreldregruppene sett under ett. Ettersom det er relativt få enslige fedre og samværs mødre i undersøkelsen, ligger hovedvekten på analyser av gruppene av enslige mødre og samværsfedre. Utvalget ble trukket slik at vi har par av foreldre til samme barn, dvs. at hver av de enslige foreldrene i utvalget har barn med en av samværsforeldrene i utvalget. Samværsforeldrene fikk spørsmål om omfanget av sitt eget samvær med barnet/barna, mens de enslige foreldrene gav opplysninger om den andre forelderens samvær med barnet/barna. Ettersom en del av de uttrukne personene ikke var villige til å delta i undersøkelsen, har vi ikke opplysninger fra begge foreldrene i alle tilfelle. Ofte deltok bare en av partene. Når vi analyserer de ulike gruppene av foreldre hver for seg slik som i denne rapporten, viser det seg at vi får noe forskjellige resultater avhengig av om vi ser på svarene fra de enslige foreldrene eller fra samværsforeldrene (se også Kitterød 2004, Lyngstad 2004, Sætre 2004a og 2004b). Dette er i tråd med tidligere undersøkelser i Norge og andre land (Jensen og Clausen 1997, Bradshaw mfl. 1998). På en del områder viser vi derfor også analyser på parnivå for å illustrere i hvilken grad det er samsvar og avvik mellom svar fra foreldre i den samme bidragsrelasjonen. Tabellene som viser fordelinger på parnivå er samlet i vedlegget bak i rapporten.

Deltakerne ble bedt om å gi opplysninger for inntil tre barn i den aktuelle bidragsrelasjonen. Analysene i denne rapporten gjelder kun for det yngste barnet.

Rapporten har først og fremst et deskriptivt siktemål og består for det meste av tabellanalyser. Hovedvekten ligger på beskrivelser av omfang og variasjon i ulike former for samvær og kontakt mellom foreldre og barn som ikke bor sammen. For hvert område vises en del fordelinger for alle foreldre sett under ett, for enslige mødre, for samværsfedre, for enslige fedre og for samværs mødre. I tillegg vises grupperte fordelinger basert på opplysninger fra alle foreldre, fra enslige mødre og fra samværsfedre, men ikke for de to minste gruppene, enslige fedre og samværs mødre. Vi har valgt ut et forholdsvis begrenset antall bakgrunnskjennermerker for hvert område. Det ligger utenfor rammen av denne rapporten å foreta inngående analyser av hvilke forhold som har størst betydning for hvordan foreldre organiserer omsorgen og ansvaret for barna når de ikke lenger bor sammen. Vi nøyer oss her med å

peke på noen enkle sammenhenger. Mer omfattende tabeller finnes i Sætre (2004a). I en del tilfelle refererer vi til denne tabellrapporten.

De bakgrunnsforholdene vi har valgt å ta med i foreliggende rapport, er i hovedsak slike som har vist seg å ha betydning for hvordan foreldre fordeler ansvar og omsorg for barna i tidligere undersøkelser. Det varierer imidlertid noe fra område til område hvilke bakgrunnsfaktorer vi inkluderer i tabellanalysene. Tidligere analyser har vist at barnets alder har avgjørende betydning for hvordan foreldre som ikke bor sammen, organiserer ansvaret og omsorgen for felles barn. De aller fleste fordelinger i denne rapporten vises derfor etter alderen på barnet. Tidligere forskning har også vist at foreldrenes tidligere samlivsstatus har betydning for hvordan foreldreskapet utformes når de lever atskilt. Også foreldrenes samlivsstatus før samlivsbrudd er derfor tatt med som en bakgrunnsvariabel i de fleste tabellene. Videre vet vi at avstanden mellom foreldrenes bosteder har stor betydning for mengden samvær mellom barn og samværsforeldre. Reisetid mellom barn og samværsforeldre inngår derfor som en grupperingsvariabel i mange tabeller. De fleste fordelinger presenteres også i forhold til foreldrenes utdanningsnivå. Analyser både i Norge og andre land har tidligere vist at samværsforeldre med høy inntekt, utdanning og yrkesposisjon er mer involvert i barn som de ikke bor sammen med, enn dem med lavere sosial status. Vi har ikke inntektsopplysninger i vårt data-materiale foreløpig og bruker derfor utdanningsnivå som en indikator på sosial status.

## 1.2. Bidragsreformen

De nye bidragsreglene som ble vedtatt i Stortinget sommeren 2001 og ble gjort gjeldende fra 1. oktober 2003, erstattet et regelverk fra slutten av 1980-tallet. Ifølge det tidligere regelverket skulle størrelsen på barnebidraget avhenge av følgende faktorer: den bidragspliktiges inntekt, antallet barn man skulle betale bidrag for, samt eventuelle barn som den bidragspliktige fikk med en eventuell ny partner. Hovedregelen var at bidragspliktige skulle betale 11 prosent av bruttoinntekten sin for ett barn, 18 prosent for to barn, 21 prosent for tre barn, og 28 prosent for fire eller flere barn. Prosentandelene gjaldt for alle barn som den bidragspliktige hadde, altså også barn med en ny partner. Hadde man f.eks. to barn som man betalte bidrag for, og ett barn med en ny partner, skulle i prinsippet 21 prosent av bruttoinntekten reserveres for barna, med 14 prosent i bidrag og 7 prosent til det nye barnet.

Dette regelverket møtte kritikk fra flere hold, og særlig fra de bidragspliktige. Man oppfattet det som urimelig at bidragsforeldre først og fremst ble betraktet som forsørgere og ikke som likeverdige omsorgspersoner for barna. Mange hadde store utgifter i forbindelse med samvær med barn, men regelverket tok ikke hensyn til

dette. Likeledes ble det betraktet som urettferdig at størrelsen på inntekten til den som hadde den daglige omsorgen for barnet, ikke spilte noen rolle. Mange enslige foreldre hadde etter hvert ganske høye yrkesinntekter uten at dette fikk konsekvenser for størrelsen på bidraget fra samværsforelder.

Et nytt regelverk ble utredet og diskutert i en årrekke før det ble vedtatt i Stortinget sommeren 2001. Prinsippene i dette nye regelverket skiller seg klart fra prinsippene i det forrige systemet. Det understrekes sterkt at begge foreldre har et likeverdig ansvar for omsorg for, og forsørgelse av, barnet. Blant foreldre som lever i par, er det blitt vanligere at begge parter deltar i forsørgelsen av barna og bidrar aktivt i den daglige omsorgen, og dette bør også gjelde for foreldre som ikke lever sammen. De nye bidragsreglene er derfor ment å oppmuntre til mye omsorg fra begge foreldre, også blant foreldre som aldri har bodd sammen. Det pekes ut tre mål for et godt bidragsregelverk som er tilpasset dagens samfunn (Barne- og familiedepartementet (2001) s. 16):

- Barnets behov for midler til forsørgelse skal deles mellom foreldrene etter økonomisk evne og så rett og rimelig som mulig.
- Regelverket skal oppmuntre til fortsatt omsorg fra begge foreldre.
- Det skal legges til rette for private avtaler om bidraget.

Etter de nye reglene skal fastsettelsen av bidraget ta utgangspunkt i hva det faktisk koster å forsørge et barn, en underholdskostnad. Denne er basert på husholdningsbudsjettet som er utarbeidet av Statens Institutt for Forbruksforskning. Kostnadene er beregnet til faste satser per barn (såkalte kostnadssjabloner) og omfatter forbruksutgifter, boutgifter og utgifter til barnetilsyn, men med fratrukk av barnetrygd. Underholdskostnaden varierer med barnets alder. Underholdskostnaden fordeles så forholdsmessig etter foreldrenes inntekter. Mens man tidligere bare tok hensyn til den bidragspliktiges inntekt, ser man nå altså også på inntekten til bidragsmottakeren. Som inntekt regnes personinntekt og netto kapitalinntekt på over kr 10 000 per år. Offentlige familiebaserte ytelser som utvidet barnetrygd, ekstra småbarnstillegg, kontantstøtte og fordelene ved skatteklasse 2-fradraget legges til bidragsmottakerens inntekt. Videre skal man ta hensyn til hvor mye samvær den bidragspliktige har med barnet. Også dette er altså nytt i forhold til tidligere. Der den bidragspliktige har samvær, gis det fradrag som er ment å dekke løpende utgifter under samværet. Bidraget skal videre prøves mot den bidragspliktiges betalingssevne for å sikre at han/hun har tilstrekkelig til egne boutgifter og eget livsopphold, samt til underhold av eventuelle egne barn i nåværende husholdning.

Ved dette håper man altså å legge til rette for en jevnere fordeling av omsorg og forsørgelse av felles barn også blant foreldre som ikke bor sammen. Selv om foreldreskapet utøves på tvers av husholdninger, er målet aktiv deltakelse i barnas oppvekt fra begge parter.

### 1.3. Tidligere forskning

Organiseringen av foreldreskap på tvers av husholdninger er et forholdsvis nytt forskningsfelt i Norge. De enslige mødrenes situasjon er belyst i en rekke studier og analyser de siste tiåra, og særlig siden begynnelsen av 1990-tallet. Man har særlig vært opptatt av mødrenes, og dermed også barnas, økonomiske levekår, av mødrenes yrkestilknytning og av bruk av overgangsstønad alene eller i kombinasjon med yrkesarbeid eller utdanning (f.eks. Rønsen og Strøm 1991, Kjeldstad og Roalsø 1995, Syltevik 1996 og 2003, Kjeldstad 1998, Epland 2001, Skevik 2001, Kjeldstad og Rønsen 2002, Lyngstad og Epland 2003, Ugreninov 2003). Videre har man vært opptatt av økonomisk rettferdighet mellom bidragsmottakere og bidragsytere. Flere analyser har forsøkt å gi svar på hvem som er vinnere og hvem som er tapere blant foreldre som ikke bor sammen, de som har den daglige omsorgen for barna, eller de som betaler bidrag og defineres som samværsforeldre. Ulike datakilder og beregningsmåter gir her noe forskjellige svar (Melby 1997, Bratberg og Tjøtta 1999, Kirkeberg og Pedersen 2000).

Lenge hadde man forholdsvis lite kunnskap om hvordan foreldreskap utformes etter samlivsbrudd og blant foreldre som aldri har bodd sammen, men også på dette området er det nå kommet en del studier. På annen halvdel av 1990-tallet ble undersøkelsene *Barns familier* og *Undersøkelse om samværsrett 1996* gjennomført ved Norsk institutt for by og regionsforskning (Jensen og Clausen 1997a og b). Fokus var her på de juridiske og praktiske sidene ved foreldreskapet blant foreldre som lever atskilt. Man så på fordeling av ansvar og omsorg for barna og på samarbeid og grad av konflikter mellom foreldrene. I *Undersøkelsen om samværsrett* deltok både enslige foreldre og samværsforeldre. Dermed fikk man også kunnskap om de bidragspliktiges situasjon. De som hadde flere barn i den aktuelle bidragsrelasjonen, ble bedt om å gi opplysninger for det yngste barnet. Bruttoutvalgene omfattet 1000 bidragsmottakere og 1000 bidragsytere. Dette var to separate utvalg. Man hadde altså ikke opplysninger fra par av foreldre til samme barn. Svarandelen var betydelig høyere blant bidragsmottakerne enn blant bidragsyterne. Man fikk svar fra henholdsvis 71 prosent og 57 prosent i de to gruppene. For utvalget sett under ett var svarandelen 64. Undersøkelsen viste bl.a. at de fleste samværsforeldre hadde ganske omfattende kontakt med barn som de ikke bor sammen med til daglig, men at det var stor variasjon mellom grupper. Ikke overraskende fant man at avstanden

mellom barn og samværsforeldre er en av de faktorene som har størst betydning for mengden samvær. Videre hadde foreldrenes samlivsstatus ved barnets fødsel stor betydning for organiseringen av foreldreskapet. Fedre som bodde sammen med barnets mor da barnet ble født, hadde atskillig mer samvær med barnet enn fedre som ikke hadde bodd sammen med barnets mor. Videre hadde de som var gift ved barnets fødsel mer samvær enn de som var samboere. Man fant også en sammenheng mellom sosial status og mengden samvær slik at samværsforeldre med høy utdanning, god inntekt og solid forankring i yrkeslivet hadde mer samvær med barn de ikke bodde sammen med, enn hva samværsforeldre med mindre utdanning, lavere inntekt og mindre deltakelse i yrkeslivet hadde. Videre hadde foreldre med samværsavtale mer samvær enn dem uten en slik avtale.

Et annet viktig funn i denne studien var at samværsfedre oftere enn mødrene oppga at de hadde felles foreldreansvar, de rapporterte høyere samværsfrekvenser med barna og gav en noe mer positiv vurdering av hvordan samværet fungerte. Jensen og Clausen (1997a) antok ut fra dette at frafallet blant samværsfedrene var selektivt i den forstand at det var de mest aktive fedrene som deltok i undersøkelsen, og at omfanget av felles foreldreansvar og mengden samvær med barna ville ha vært noe mer beskjedent dersom også "de tause" fedrene hadde besvart spørreskjemaet. De argumenterte dermed for at forskjellen i rapportering mellom enslige mødre og samværsfedre skyldtes det selektive frafallet blant fedre. En alternativ forklaring ville være at foreldre til samme barn besvarer spørsmålene forskjellig, enten fordi de tolker samme situasjon ulikt eller fordi de er uenige om hva slags avtaler de faktisk har inngått og hvor mye samvær far egentlig har med barna. Det kan også tenkes at samværsforeldre bevisst overrapporterer sitt engasjement i barna, og/eller at enslige foreldre underrapporterer den tidligere partnerens engasjement. Ettersom *Undersøkelsen om samværsrett* i 1996 ble foretatt blant to uavhengige utvalg av foreldre, og ikke blant par av foreldre til samme barn, hadde man ikke mulighet for å sjekke denne alternative forklaringen.

Også ved Allforsk i Trondheim ble det på annen halvdel av 1990-tallet gjennomført en undersøkelse som bl.a. belyste foreldresamarbeid etter samlivsbrudd, - *Familieforandringer og konsekvenser for barns og unges oppvekstvilkår* (Moxnes, Haugen og Holter 1999). Utvalget bestod her kun av skilte foreldre, - både enslige foreldre og samværsforeldre. Nettoutvalget omfattet 473 personer som skilte seg i Trondheim og Orkdal kommuner i 1992 og 1995. Undersøkelsen dekket en rekke tema knyttet til livet etter en skilsmisse og de konsekvenser dette har for barn. Organiseringen av foreldreskapet var altså kun ett blant mange emner. Et av hovedfunnene i studien var at de fleste foreldre mente barna taklet skilsmissen

rimelig bra og uten store negative endringer i atferd. Forhold som økte risikoen for en negativ utvikling var det å flytte etter skilsmissen og det å leve i en husholdning med dårligere økonomi enn man hadde vært vant til. Foreldrenes tilfredshet med samarbeidet hadde stor betydning for barnas tilpasning. Undersøkelsen viste ellers at det store flertallet av barna hadde kontakt med begge foreldrene etter skilsmissen selv om de aller fleste ble boende hos moren (Moxnes og Winge 2000). De fleste foreldrene hadde også et omfattende samarbeid etter bruddet, og et flertall praktiserte vanlig eller utvidet samvær. Videre var majoriteten av foreldrene fornøyde med fordelingen av oppgaver og daglig omsorg og med samarbeidet med barnets/barnas andre forelder. Andelen fornøyde var høyere blant dem med høy utdanning enn blant grupper med mindre utdanning. Som vi kunne vente, var det også slik at de som hadde hatt store problemer i ekteskapet, var mindre fornøyde med samarbeidet etter skilsmissen enn andre foreldre.

Mens enslige foreldre kan identifiseres i den offentlige statistikken, særlig i registre, men også til en viss grad i vanlige utvalgsundersøkelser, er det vanskelig å få informasjon om samværsforeldres situasjon gjennom offentlig statistikk. Samværsforeldre defineres gjerne som del av sin nåværende husholdning og kategoriseres ut fra dette i statistikken. Ifølge Skevik og Hyggen (2002) har samværsfedre lenge opptrådt som bifigurer i forskningen om nye familiemønstre. Hovedvekten har ligget på de enslige foreldrenes tilpasninger og levekår. Begge de utvalgsundersøkelsene som er omtalt ovenfor, har gitt betydelig informasjon om ulike sider ved samværsforeldrenes situasjon. Formålet har imidlertid ikke i første rekke vært å studere samværsforeldres levekår, men å se på samarbeid og fordeling av ansvar og oppgaver blant foreldre som ikke bor sammen. Rundt årsskiftet 2001/2002 ble det gjennomført en egen spørreskjemaundersøkelse blant samværsfedre ved NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) (ibid 2002). Med denne ønsket man å få mer kunnskap om samværsfedres involvering i barnas dagligliv og om deres økonomiske situasjon. Dermed håpte man å tette en del hull i kunnskapen om praktiseringen av foreldreskapet blant denne gruppen av fedre, samt om deres økonomiske situasjon. Bakgrunnen var bl. a. at det de senere åra har vært til dels heftige debatter om hvilke grupper av foreldre som er vinnere og tapere etter et samlivsbrudd både når det gjelder økonomi og kontakt med barna. Mens mødrene lenge har vært definert som den svake part, har det etter hvert blitt mer oppmerksomhet om at også fedre kan ha det vanskelig både økonomisk og sosialt og ved at de ser mindre til barna enn de kunne ønske. Med undersøkelsen *Samværsfedrenes situasjon: økonomiske og normative problemstillinger* ønsket man å gi fedrene en stemme i debatten.



Utvalget ble trukket fra Rikstrygdeverkets arkiv over alle bidragspliktige i Norge. Nettoutvalget omfattet 584 fedre, og svarprosenten var på 56. Rikstrygdeverkets register omfatter bidragspliktige som har valgt å organisere betalingen gjennom det offentlige, og dette utgjør omtrent 90 prosent av alle saker. Det vil si at om lag 10 prosent av de bidragspliktige fedrene falt utenfor trekkgrunnlaget til undersøkelsen. Mye taler for at dette er en gruppe med forholdsvis solid økonomi. Svarandelen var lavere blant fedre med lav inntekt enn blant dem i høyere inntektsgrupper. Dermed er trolig både toppen og bunnen i inntektsfordelingen underrepresentert i utvalget. De fedrene som hadde flere barn som de ikke bodde sammen med, ble bedt om å gi opplysninger om samvær, foreldreansvar mm for det yngste av barna. Undersøkelsen støtter resultater fra andre studier idet den viser at det store flertallet av samværsfedre har forholdsvis omfattende kontakt med barna sine. Videre viser den at det like ofte er fedre som mødre som har flyttet fra deres tidligere felles bosted. Mengden samvær med barn har bl. a. sammenheng med den geografiske avstanden, med barnas alder og med foreldrenes samlivsstatus før de flyttet fra hverandre. Ulikt Jensen og Clausen (1997a) viser imidlertid ikke denne undersøkelsen noen klar sammenheng mellom samværsfarens inntekt og utdanning på den ene side, og mengden samvær på den annen. Forfatterne, Skevik og Hyggen (2002), mener dette kan skyldes at utvalget ble trukket slik at spredningen med hensyn til utdanningsnivå og inntekt er forholdsvis liten. En nyere analyse av dette datamaterialet viser imidlertid at samværsfedre som har mottatt sosialhjelp (om lag 10 %), hadde mindre samvær med barna enn dem som ikke hadde mottatt sosialhjelp (Skevik 2004).<sup>1</sup> Dermed ser det altså ut til at de aller mest vanskeligstilte fedrene har mindre samvær med barna enn andre fedre. I undersøkelsen spurte man også hva fedrene gjorde sammen med barna under samværet. De fleste utførte vanlige dagligdagse aktiviteter, noe som stemmer med kvalitative studier på området (Jevne 1998). Blant dem som hadde etablert seg med ny familie, ble denne aktivt trukket inn i samværet. Undersøkelsen tyder også på at samværsfedre gjerne skulle se mer til barna sine enn de faktisk gjør. Vel 6 av 10 fedre sa at de gjerne skulle hatt mer samvær med barna, mens nesten halvparten mente at barnet ville hatt det best med delt omsorg. Mange fedre syntes ellers de betalte for mye i barnebidrag, og mange rapporterte om ganske store økonomiske problemer.

I 2002 gjennomførte Frode Thuen ved Universitetet i Bergen en utvalgsundersøkelse blant samværsforeldre om deres livssituasjon. Undersøkelsen kartlegger

hvordan samværsforeldre, eller deltidsforeldre som Thuen foretrekker å kalle dem, opplever sin psykososiale situasjon og sin rolle som foreldre på deltid. En del resultater fra denne er gjengitt boka *Livet som deltidsforeldre* som kom våren 2004. Thuen er forsker og ekspert på familiepsykologi og arbeider også som familierapeut. Undersøkelsen dreier seg mye om samværsforeldrenes psykiske og sosiale problemer og om eventuelle konflikter med den tidligere partneren. Den kartlegger også mengden samvær mellom samværsforeldre og barn både på månedlig basis og i ferier. Spørsmålene om dette er imidlertid stilt litt annerledes i denne undersøkelsen enn i tidligere undersøkelser på området. Utvalget til undersøkelsen er trukket fra Rikstrygdeverkets register over bidragspliktige i Norge og fra medlemsregisteret til Foreningen 2 Foreldre. Nettoutvalget bestod av vel 1800 personer, og svarandelen var 60 prosent. 636 av personene i nettoutvalget var fra Rikstrygdeverkets register. Her var svarandelen 44 prosent. 1165 av personene i nettoutvalget var fra medlemsregisteret til Foreningen 2 Foreldre, og her var svarandelen 75 prosent. De fleste analyser som refereres i boka *Livet som deltidsforeldre*, er basert på utvalget fra Rikstrygdeverket. Dette anses som mest representativt for gruppen av samværsforeldre på landsbasis.

Boka er dels basert på Thuens erfaring som kliniker, dels på norsk og internasjonal forskning på området, og dels på den utvalgsundersøkelsen forfatteren selv gjennomførte. I likhet med Skevik og Hyggen (2002) har Thuen altså informasjon kun fra samværsforeldrene. Mens man i Skevik og Hyggen (2002) og Jensen og Clausen (1997a) har informasjon om foreldreansvar, samvær, samværsavtaler mm for det yngste barnet, stilte Thuen slike spørsmål med referanse til barn som man ikke bodde sammen med under ett. For samværsforeldre med flere barn kan det nok variere litt hvor mye samvær de har med de ulike barna, og vi vet altså ikke hvilket/hvilke av barna man har svart for. Thuen fant at samværsforeldrene hadde noe mer kontakt med barna sine enn hva man har funnet i tidligere undersøkelser, noe han selv ser i lys av at han stilte spørsmålene litt annerledes enn hva som er blitt gjort i tidligere studier. Dessuten spurte han mer inngående om feriesamvær enn hva som er gjort tidligere. Når det gjaldt omfanget av samvær mellom samværsforeldre og barn, fant han imidlertid mye av det samme mønsteret som er dokumentert i tidligere undersøkelser, bl. a. at samværsforeldre er mer involvert i barna enn samværsfedre, at de som bor nær barna har mer samvær enn dem som bor lengre unna, og at tidligere gifte og samboende har mer samvær enn dem som ikke har bodd sammen med barnet og den andre forelderen. Thuen kartla konflikter mellom foreldrene mer detaljert enn det som er gjort i tidligere studier. Dermed får han et mer nyansert bilde av konflikter og samarbeid mellom foreldrene enn hva vi kan få gjennom andre studier. Undersøkelsen

<sup>1</sup> Samværsfedres samvær med barn siste måned ble her benyttet som én av flere uavhengige variabler for å forklare bruk av sosialhjelp blant samværsfedrene. Det ble brukt et grovt mål for samvær idet man skilte mellom dem som hadde vært, og dem som ikke hadde vært, sammen med barna siste måned.

inneholdt ellers en rekke spørsmål om hvordan samværsforeldrene opplevde sin situasjon som deltidsforeldre, og om hvorvidt de hadde benyttet ulike typer hjelp og støtte i forbindelse med samlivsbrudd og barnefordeling.

#### **1.4. Den videre gangen i rapporten**

Resten av denne rapporten er lagt opp som følger: Kapittel 2 forteller hvordan *Undersøkelsen om Samvær og bidrag 2002* ble lagt opp og gjennomført. I kapittel 3 ser vi nærmere på sammensetningen av utvalget til undersøkelsen og av de fire foreldregruppene. Kapitlene 4-13 gir resultater fra undersøkelsen. Kapittel 4 viser hvem som har foreldreansvaret for barna, kapittel 5 diskuterer fordelingen av den daglige omsorgen, kapittel 6 viser utbredelsen av samværsavtaler, kapitlene 7-10 analyserer mengden samvær mellom foreldre og barn som ikke bor sammen, kapittel 11 diskuterer i hvilken grad barn har innflytelse på når de skal besøke samværsforeldre, kapittel 12 analyserer hvordan samværsordningen fungerer for foreldre og barn, og kapittel 13 drøfter i hvilken grad forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt. Kapittel 14 gir en oppsummering av noen hovedfunn i rapporten. I et vedlegg vises en del analyser på parnivå der vi ser svarene fra enslige foreldre og samværsforeldre i samme par i forhold til hverandre.

## 2. Om undersøkelsen

### 2.1. Utvalg

Bruttoutvalget til undersøkelsen var på 4000 personer. Trekkgrunnlaget var alle barn under 18 år per 31.12.2002 som var bosatt i Norge, som bodde sammen med bare én av sine foreldre, og der begge foreldre var bosatt i Norge. Det ble trukket ut 2000 barn. På grunnlag av dette ble det laget to delutvalg. Det ene bestod av 2000 foreldre som til daglig bor sammen med egne barn under 18 år, men ikke sammen med barnets andre forelder. Det andre bestod av foreldre med barn under 18, men som verken bor fast sammen med barnet/barna eller den andre forelder. Hver person i det første utvalget har barn sammen med en person i det andre utvalget. Dermed hadde man altså et bruttoutvalg med 2000 par av bidragsmottakere og bidragspliktige, i denne rapporten kalt henholdsvis enslige foreldre og samværsforeldre. En del bidragspar har flere barn sammen. En del foreldre inngår dessuten i flere bidragsrelasjoner, dvs. at de betaler bidrag til mer enn én tidligere partner, eller mottar bidrag fra flere tidligere partnere. I slike tilfelle ble deltakerne bedt om å kontakte Statistisk sentralbyrå for å få vite hvilken bidragsrelasjon de skulle svare for i undersøkelsen.

### 2.2. Datainnsamling

Data ble samlet inn gjennom postale spørreskjema og telefonintervjuer. Alle de uttrukne personene fikk først tilsendt et spørreskjema i posten. De som ikke besvarte dette, eller fylte det ut ufullstendig, ble senere kontak- tet per telefon. Det postale spørreskjemaet bestod av 64 spørsmål for enslige foreldre og 65 spørsmål for samværsforeldre. Spørsmålene var i all hovedsak de samme for begge parter. Samværsforeldrene besvarte spørsmål om sin egen kontakt med barn de ikke bodde fast sammen med, mens de enslige foreldrene gav opplysninger om samværsforelderens kontakt med barnet/barna. Datainnsamlingen foregikk hovedsakelig i november og desember 2002, og med en del opp- følgning i begynnelsen av 2003. Under telefonopp- følgningen la man særlig vekt på å få intervjuer med personer i par der den andre parten allerede hadde svart. Slik håpte man å få flest mulig hele bidragspar i nettoutvalget.

I spørreskjemaet/intervjuet ble deltakerne blant annet spurt om samværsforelderens kontakt med barnet/ barna i løpet av de siste 30 dager. For foreldre som besvarte skjemaet tidlig i innsamlingsperioden, var referansemåneden altså oktober. De som svarte senere, hadde en senere referanseperiode. De som ble intervjuet på telefon etter årsskiftet, ble bedt om å svare for november måned slik at det ikke skulle bli for langt å huske tilbake i tid. For enkelte bidragspar kan det altså være slik at samværsforelder og den enslige forelder har ulike referanseperioder når de gir opplysninger om omfanget av samvær mellom barn og samværsforelder siste 30 dager.

### 2.3. Svarprosent

94 av de uttrukne personene viste seg å være utenfor målgruppen, døde eller flyttet til utlandet. Disse ble fjernet som avganger. Det relativt høye antallet avganger har sammenheng med at utvalget bestod av bidragspar. Dersom den ene forelder i et bidragspar falt utenfor målgruppen, gjaldt dette automatisk også den andre. I det første spørsmålet i skjemaet skulle deltakerne krysse av hvis de ikke hadde barn som ikke bodde sammen med begge foreldrene, dvs. at de mente seg å falle utenfor målgruppen til undersøkelsen. Vi vet ikke om de som krysset av her var reelle avganger eller personer som ikke ønsket å delta. De ble uansett definert som avgang. Etter at avgangene var fjernet, bestod bruttoutvalget av 3906 personer. I alt fikk man svar fra 2306 personer, eller 59 prosent av brutto- utvalget.<sup>2</sup> 747 av disse var hele bidragspar, dvs. par der både den enslige forelder og samværsforelder besvarte spørreskjemaet/intervjuet. Svarprosenten var høyere blant enslige foreldre enn blant samværs- foreldre, noe som er vanlig i denne type undersøkelser (Jensen og Clausen 1997a). De enslige foreldrene hadde en svarandel på 65 prosent, mens svarandelen blant samværsforeldrene var 54 prosent.

<sup>2</sup> Dette er tre personer mindre enn det som er angitt i dokumenta- sjons- og tabellrapporten fra undersøkelsen (se Sætre 2004a). Under analysene viste det seg at tre personer feilaktig var blitt inkludert i nettoutvalget til undersøkelsen. Disse hadde imidlertid ikke besvart noen av spørsmålene i skjemaet og hadde dermed verdien "missing" på samtlige variabler på analysefila. Disse tre er nå fjernet fra analysefila og inngår ikke i analysene i denne rapporten.

Nettoutvalget til undersøkelsen består av 1260 enslige foreldre (1121 mødre og 139 fedre) og 1046 samværsforeldre (941 fedre og 105 mødre).

På enkelte områder var det også et forholdsvis høyt partielt frafall i undersøkelsen, dvs. at deltakerne unnlot å svare på enkelte av spørsmålene. Det partielle frafallet var klart høyere i de postale skjemaene enn i telefonintervjuene. Trolig bunner dette dels i at noen syntes skjemaet var for komplisert enkelte steder, dels i at det var visse spørsmål man ikke ønsket å svare på, og dels i at noen spørsmål var litt vanskelige å besvare nøyaktig, f.eks. spørsmål om antall dager og netter man var sammen med barn i ferieperioder som lå langt tilbake i tid.

#### 2.4. Vekter

Det er utarbeidet vekter for å justere for ulik trekk-sannsynlighet blant foreldrene og for skjevheter ved frafallet. Ettersom utvalget av foreldre ble trukket via et utvalg av barn, hadde foreldre med flere barn større sannsynlighet for å bli trukket ut til undersøkelsen enn foreldre med bare ett barn. Utvalgsvekten justerer for dette ved at foreldre med flere barn vektes ned og foreldre med ett barn vektes opp. Det viste seg også at nettoutvalget var skjevt med hensyn til noen sentrale kjennemerker. Som nevnt, var det betydelig høyere svarandel blant enslige foreldre enn blant samværsforeldre. Svarprosenten varierte også med hensyn til utdanningsnivå, kjønn, alder og enkelte andre kjennemerker. Etter en del testing valgte man å lage en frafallsvekt som korrigerer for ulike grupper av foreldre (enslige foreldre/samværsforeldre) og grupper med ulikt utdanningsnivå. Skjevhetene med hensyn til kjønn ble langt på vei rettet opp ved at det ble vektet for foreldretype. På grunnlag av utvalgs- og frafallsvektene ble det konstruert to personvekter og en parvekt. Beregningen av vektene til undersøkelsen er nærmere beskrevet i Vedø (2004) og i Sætre (2004a).

Analysene i denne rapporten er basert på det vektete materialet. I tabellene som gjelder for par av foreldre, er parvekten benyttet. I tabellene som gjelder for alle foreldre sett under ett, er det benyttet en personvekt, mens en annen personvekt er benyttet i tabellene som viser fordelinger for bare enslige foreldre eller for bare samværsforeldre. Antall observasjoner er gitt ut fra det uvektede materialet.

#### 2.5. Innholdet i undersøkelsen

Spørreskjemaet ble designet ut fra målsettingen om at det skal danne grunnlag for en evaluering av de nye bidragsreglene som ble innført 1. oktober 2003. Formålet er altså ikke å gi en generell beskrivelse av levekår og livssituasjon blant enslige foreldre og samværsforeldre, men å få kunnskap om forhold som kan tenkes å bli påvirket av de nye bidragsreglene. Dette gjelder i første rekke samvær og kontakt mellom

foreldre og barn som ikke bor sammen, barnebidraget og foreldrenes økonomiske situasjon generelt.

Mer konkret dekker spørreskjemaet følgende områder:

- Enslige foreldres og samværsforeldres samlivsstatus ved eldste barns fødsel, samlivsstatus ved brudd og samlivsstatus nå.
- Fordeling av foreldreansvaret.
- Fordeling av den daglige omsorgen.
- Avtaler om samværsordning.
- Mengden kontakt mellom samværsforeldre og barn.
- Vurdering av hvordan samværsordningen fungerer.
- Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt.
- Reiseavstand mellom foreldrene.
- Barnas reisemåte ved besøk, fordeling av reiseutgifter.
- Tilsynsordninger for barn og fordeling av utgifter til barnetilsyn.
- Størrelsen på barnebidraget og foreldrenes vurdering av dette.
- Foreldrenes yrkesaktivitet, ev. annen hovedsakelig virksomhet.
- Nåværende husholdning (størrelse og sammensetning).
- Boligstørrelse.

I tillegg ble opplysninger om utdanningsnivå, innvandningsbakgrunn og antall bidragsrelasjoner koblet til fra Statistisk sentralbyrås registre. Inntektsopplysninger for 2002 vil bli koblet til datamaterialet fra Statistisk sentralbyrås inntektsregister på forsommeren 2004. Opplysninger om inntekt har altså ikke vært tilgjengelige under arbeidet med denne rapporten.

Nærmere omtale av opplegg og gjennomføring av undersøkelsen finnes i Sætre (2004a).

### 3. Kjennetegn ved de ulike foreldregruppene

I dette kapitlet viser vi hvordan de ulike gruppene av foreldre i undersøkelsen fordeler seg med hensyn til en del utvalgte kjennemerker. Dette er viktig bakgrunnskunnskap for analysene i det følgende. Videre gir det en oversikt over en del likheter og forskjeller mellom de ulike gruppene av foreldre. Vi ser på følgende grupper av foreldre og i følgende rekkefølge:

- Alle foreldre i undersøkelsen, altså både enslige foreldre (mødre og fedre) og samværsforeldre (mødre og fedre) under ett.
- Enslige mødre
- Samværsfedre
- Enslige fedre
- Samværs mødre

For enkelte av de kjennemerkene vi ser på, er det en del uoppgitte verdier eller "vet ikke"-svar. Vi har valgt å inkludere også disse observasjonene i tabellene her slik at alle fordelinger summerer til 100 prosent og er basert på det samme antallet observasjoner for hver gruppe av foreldre. I enkelte tilfelle summerer prosentene for et kjennemerke til 99 eller 101, noe som skyldes avrunding. Prosenttallene er basert på det vektete materialet. Som nevnt tidligere, er det dessverre ikke koblet inntektsopplysninger til data-materialet ennå. Vi kan derfor ikke vise eventuelle inntektsforskjeller mellom foreldregruppene.

#### Hvor gamle er foreldrene?

Øverst i tabell 3.1 er de ulike gruppene av foreldre gruppert etter alder pr. 31. desember 2002. Som vi kunne vente, er det store flertallet av foreldre i alderen 30-44 år. Kun 11 prosent er under 30 år, mens 21 prosent er 45 år eller mer. Videre ser vi at de enslige mødrene er noe yngre enn samværsfedrene. Hele 39 prosent av de enslige mødrene er under 35 år, mot bare 23 prosent av samværsfedrene. Det ser dessuten ut til at samværs mødrene er noe eldre enn de enslige mødrene, med relativt færre under 35 år og relativt flere i aldersgruppen 35-39 år. Ettersom det er såpass få samværs mødre i utvalget, bare 105 stykker, er det imidlertid stor usikkerhet ved prosenttallene for denne gruppen. Også tidligere undersøkelser tyder imidlertid på at samværs mødre på mange måter skiller seg fra enslige mødre, blant annet ved at de jevnt over er noe eldre (Jensen og

Clausen 1997a). Det er imidlertid ingen klare aldersforskjeller mellom samværsfedre og enslige fedre.

#### Foreldrenes utdanningsnivå

Opplysningene om foreldrenes høyest fullførte utdanning er hentet fra Statistisk sentralbyrås utdanningsregister. Vi skiller her mellom fire kategorier, nemlig ungdomsskolenivå, videregående skole, universitets-/høgskoleutdanning t.o.m. fire år, samt universitets-/høgskoleutdanning utover fire år. Det store flertallet av foreldre har sin høyest fullførte utdanning fra videregående skole. Ser vi alle foreldre under ett, gjelder dette 67 prosent. Denne kategorien omfatter også dem som har påbygning til videregående skole som ikke faller inn under universitets-/høgskole-systemet. 15 prosent av foreldrene har inntil fire års utdanning fra universitet-/høgskole, mens bare 3 prosent har lengre universitetsutdanning. Det er ikke markerte forskjeller mellom foreldregruppene i fordelingen på ulike utdanningsnivåer. Samværs mødrene skiller seg ut med en noe høyere andel med lang universitetsutdanning enn de andre foreldrene, men det lave antallet observasjoner i denne gruppen innebærer at tallet er beheftet med stor usikkerhet.

#### Yrkesaktivitet og hovedsakelig virksomhet

I undersøkelsen ble foreldrenes yrkestilknytning kartlagt ved å spørre om man utførte inntektsgivende arbeid og hvor mange timer per uke dette eventuelt dreide seg om, og ved å spørre om hovedsakelig virksomhet. Disse målene gir noe ulike bilder. I tråd med praksis i Statistisk sentralbyrås arbeidskraft- og levekårsundersøkelser ble foreldrene spurt om de utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet "i forrige uke". De som svarte nei, ble spurt om de hadde inntektsgivende arbeid som de var midlertidig borte fra i denne uka. De som svarte bekreftende på ett av disse spørsmålene, ble regnet som yrkesaktive og fikk spørsmål om vanlig ukentlig arbeidstid (gjelder både hovedyrke og eventuelle biyrker). Fordelingen for *Vanlig ukentlig arbeidstid* i tabell 3.1 er basert på disse spørsmålene. De som er kategorisert som "ikke yrkesaktive" her, er altså de som verken utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i uka før undersøkelsen, eller hadde slikt arbeid som de var borte fra.

**Tabell 3.1. Enslige foreldre og samværsforeldre gruppert etter ulike kjennemerker. Tall for alle, for enslige mødre, for samværsfedre, for enslige fedre og for samværs mødre. Prosent**

	Alle	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs mødre
<b>Prosent</b>	100	100	100	100	100
<b>Intervjupersonens alder</b>					
18-29 år	11	15	8	4	9
30-34 år	19	24	15	11	15
35-39 år	25	26	24	28	34
40-44 år	23	22	24	28	29
45 år +	21	13	28	29	13
<b>Utdanningsnivå</b>					
Ungdomsskole	14	12	16	11	14
Videregående skole	67	66	70	71	59
Universitet/høgskole - 4 år	15	19	11	14	20
Universitet/høgskole 5 år +	3	3	3	4	7
Uoppgitt	1	1	1	0	-
<b>Vanlig ukentlig arbeidstid</b>					
- 30 timer	13	23	3	6	16
31- 40 timer	43	38	46	52	48
41 timer +	20	10	31	20	10
Ikke yrkesaktiv	19	23	15	15	21
Uoppgitt	6	7	5	7	5
<b>Hovedsakelig virksomhet</b>					
Yrkesaktiv	76	69	83	84	71
Student/skoleelev	6	10	3	0	6
Arbeidsufør/pensjonist	6	5	6	8	7
Hjemmearbeidende	3	7	0	1	-
Arbeidsledig	5	5	6	5	8
Annet	3	4	3	0	7
Uoppgitt	1	0	1	1	1
<b>Landsdel for bosted</b>					
Akershus og Oslo	27	27	26	34	32
Østlandet ellers	21	20	21	22	20
Agder og Rogaland	13	13	12	15	17
Vestlandet	16	16	18	14	9
Trøndelag	10	10	10	7	13
Nord-Norge	13	14	13	7	9
Antall observasjoner	2 306	1 121	941	139	105

Ser vi alle foreldre under ett, er det 19 prosent ikke yrkesaktive ut fra denne definisjonen. 13 prosent er yrkesaktive med en vanlig ukentlig arbeidstid inntil 30 timer per uke, mens 63 prosent har en vanlig ukentlig arbeidstid på minst 31 timer per uke. Som vi kunne vente, er det stor forskjell mellom enslige mødre og samværsfedre på dette området, noe som er i tråd med tidligere studier (f.eks. Jensen og Clausen 1997a). Enslige mødre har oftere enn samværsfedre en arbeidstid på inntil 30 timer per uke og er oftere ikke-yrkesaktive. Det store flertallet av samværsfedre er yrkesaktive med en vanlig ukentlig arbeidstid på minst 31 timer. En forholdsvis høy andel, 15 prosent, er imidlertid ikke yrkesaktive. Det kan se ut til at samværs mødrene skiller seg fra de enslige mødrene ved at de jevnt over har lengre arbeidstid, men igjen må vi ta forbehold på grunn av det lave antallet samværs mødre i undersøkelsen. Det ser også ut til at de enslige

fedrene skiller seg fra samværsfedrene ved at noe færre har lang ukentlig arbeidstid, dvs. minst 41 timer. Dette rimer godt med at de har hovedsansvar for barn og dermed kan bruke mindre tid i arbeidsmarkedet. Men også her er det usikkert om forskjellene er reelle ettersom det er få enslige fedre i utvalget. Vi ser ellers at enslige fedre skiller seg fra enslige mødre ved at langt flere er yrkesaktive på heltid, noe som er i tråd med andre analyser (Kjeldstad og Rønsen 2002).

Når foreldrene blir bedt om selv å angi sin hovedsakelige virksomhet, definerer 76 prosent seg som yrkesaktive, seks prosent som studenter, og en tilsvarende andel som arbeidsuføre. Bare 3 prosent definerer seg som hjemmearbeidende, mens 5 prosent er arbeidsledige. Også denne grupperingen viser klare forskjeller mellom enslige mødre og samværsfedre ved at færre enslige mødre definerer seg som hovedsakelig yrkesaktive, 69 mot 83 prosent. Derimot er det flere enslige mødre enn samværsfedre som er studenter, og flere er hjemmearbeidende. Andelen arbeidsuføre og arbeidsledige er omtrent de samme i de to gruppene. Inndelingen etter hovedsakelig virksomhet viser beskjedne forskjeller mellom enslige mødre og samværs mødre. Det er imidlertid verdt å merke seg at ingen av samværs mødrene definerer seg som hjemmearbeidende, mens dette altså gjelder 7 prosent av de enslige mødrene. Det er heller ikke store forskjeller mellom samværsfedre og enslige fedre i hovedsakelig virksomhet.

### Landsdel

Om lag halvparten av alle foreldrene i undersøkelsen bor i østlandsområdet. Andelen bosatte i Oslo og Akershus kan se ut til å være noe høyere blant enslige fedre og samværs mødre enn blant enslige mødre og samværsfedre, men igjen må vi ta forbehold pga. statistisk usikkerhet ved tallene.

### Tidligere og nåværende samlivsstatus

Tabell 3.2 viser hvordan de ulike foreldregruppene fordeler seg med hensyn til samlivsstatus da de fikk sitt første barn i den angjeldende bidragsrelasjonen, samlivsstatus da foreldrene flyttet fra hverandre og samlivsstatus på undersøkelsestidspunktet. Alt dette er basert på foreldrenes svar i spørreskjemaet/intervjuet.

Blant alle foreldre sett under ett var 39 prosent gift med barnets andre forelder ved eldste barns fødsel, 43 prosent var samboere med barnets andre forelder, mens 17 prosent ikke bodde sammen med den andre forelderen. Ser vi på enslige mødre og samværsfedre, kan det virke litt forvirrende at fordelingen er forskjellig. Utvalget består jo av par av foreldre til samme barn, noe som skulle tilsi identiske fordelinger for de to gruppene for samlivsstatus ved eldste barns fødsel. Som det ble redegjort for i forrige kapittel, var det imidlertid høyere svarprosent blant enslige mødre enn blant samværsfedre, noe som vises i tabellene 3.1

og 3.2 ved at antall observasjoner er høyere for enslige mødre enn for samværsfedre. Som tidligere nevnt, var det også slik i en del tilfelle at foreldre i samme par besvarte samme spørsmål forskjellig, men dette er nok mindre utslagsgivende for samlivsstatus enn for spørsmål om samvær med, og ansvar for, barn. Vi ser at en høyere andel blant samværsfedrene enn blant de enslige mødrene bodde sammen med barnets andre forelder ved eldste barns fødsel. Dette kan tyde på at frafallet blant samværsfedrene er størst blant dem som har hatt minst kontakt med barnets mor og har vært minst involvert i barnets oppvekst. Videre ser vi at samværs mødre og enslige fedre oftere var gift og sjeldnere bodde atskilt fra barnets andre forelder ved eldste barns fødsel, enn hva som er tilfellet for enslige mødre og samværsfedre. Dette bekrefter funn fra andre studier om at foreldre som velger å la barnet/barna bo hos faren etter samlivsbrudd, på mange måter skiller seg fra dem som lar barna bli boende hos mor.

Ser vi på foreldrenes samlivsstatus da samlivet med den andre forelderen opphørte, finner vi at forholdet mellom gifte og samboende er noe forskjøvet slik at andelen gifte er noe høyere. Dette viser at en del av foreldrene giftet seg etter at de hadde fått sitt første barn. Andelen som ikke har bodd sammen med barnets andre forelder er imidlertid den samme her som når vi ser på eldste barns fødsel. Dette skyldes at man dessverre glemte å inkludere et spørsmål i undersøkelsen til dem som bodde atskilt ved eldste barns fødsel, om hvorvidt de flyttet sammen med eller giftet seg med barnets andre forelder senere. Vi har derfor vært nødt til å forutsette at dette ikke skjedde, noe som kan innebære at andelen som er kategorisert som "Har aldri bodd sammen", kan være litt for høy. Igjen ser vi at andelen som var gift da samlivet opphørte, er betydelig høyere blant enslige fedre og samværs mødre, enn blant enslige mødre og samværsfedre. Mens 70 prosent av samværs mødrene var gift med barnets andre forelder ved bruddet, gjaldt dette bare 42 prosent av de enslige mødrene.

Vel halvparten av foreldrene var fremdeles enslige da undersøkelsen ble gjennomført. 18 prosent var gift med en ny partner, mens 24 prosent var samboende med ny partner. Andelen gifte ser ut til å være lavere blant samværs mødrene enn blant enslige mødre, 4 mot 18 prosent, men det kan ikke utelukkes at denne forskjellen skyldes tilfeldigheter.

### Yngste barns alder

Som nevnt i kapittel 1, ble foreldrene i undersøkelsen bedt om å gi opplysninger for inntil tre barn i den aktuelle bidragsrelasjonen. Analysene i denne rapporten gjelder kun for det yngste barnet. I de fleste tilfelle er yngste barn i alderen 5-14 år. Ser vi alle foreldre under ett, har 67 prosent barn i denne aldersgruppen, mens 15 prosent har barn under 5 år og 17 prosent har barn 15-17 år. Her er det imidlertid

forskjell mellom enslige mødre og samværsfedre på den ene siden, og enslige fedre og samværs mødre på den andre. I tråd med tidligere undersøkelser ser vi at de foreldre som velger å la barnet bli boende hos far, jevnt over har noe eldre barn enn dem som velger å la barnet bli boende hos mor. Eksempelvis har halvparten av alle enslige mødre barn under 10 år, mens andelen blant samværmødrene er 28 prosent.

**Tabell 3.2. Enslige foreldre og samværsforeldre gruppert etter ulike kjennemerker. Tall for alle, for enslige mødre, for samværsfedre, for enslige fedre og for samværs mødre. Prosent**

	Alle	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs mødre
<b>Prosent</b>	100	100	100	100	100
<b>Samlivsstatus ved eldste barns fødsel</b>					
Gift med barnets andre forelder	39	35	40	58	61
Samboer med barnets andre forelder	43	42	44	37	29
Bodde ikke sammen med barnets andre forelder	17	22	15	3	10
Uoppgitt	1	1	1	2	0
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>					
Gift med barnets andre forelder	45	42	46	66	70
Samboer med barnets andre forelder	36	35	37	31	20
Har aldri bodd sammen	17	22	15	3	10
Uoppgitt	2	1	2	1	0
<b>Samlivsstatus nå</b>					
Gift med ny partner	18	18	19	15	4
Samboer med ny partner	24	23	25	27	32
Enslig	56	58	54	57	63
Uoppgitt	1	1	1	1	1
<b>Barnets alder (yngste barn)</b>					
0 - 4 år	15	15	16	9	7
5 - 9 år	32	34	32	27	21
10 - 14 år	35	35	35	40	46
15 - 17 år	17	15	17	24	25
Uoppgitt	0	1	-	-	0
<b>Antall barn i relasjonen</b>					
1 barn	68	68	67	74	73
2 barn	26	26	27	21	21
3 barn +	6	6	6	5	5
<b>Antall bidragsrelasjoner intervjupersonen har</b>					
En relasjon	95	94	95	96	91
To relasjoner	5	6	5	4	8
Tre relasjoner +	0	0	0	-	1
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>					
Gangavstand	19	18	21	27	37
Reisetid på ½ time eller mindre	42	42	42	40	34
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	18	16	19	16	19
2 ½ time eller mer	13	13	14	12	9
Vet ikke/uoppgitt	7	10	4	5	1
Antall observasjoner	2 306	1 121	941	139	105

**Antall barn og antall bidragsrelasjoner**

Vel 2/3 av foreldrene i undersøkelsen har kun ett barn i den aktuelle bidragsrelasjonen. 26 prosent har to barn, mens bare 6 prosent har tre eller flere barn. Prosentandelen med bare ett barn kan synes noe høyere blant enslige fedre og samværs mødre enn blant enslige mødre og samværsfedre, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Opplysningene om antall barn i bidragsrelasjonen er hentet fra intervjuet.

Det store flertallet av foreldre, 95 prosent, inngår i kun én bidragsrelasjon, dvs. at de har barn med kun én person som de ikke bor sammen med. 5 prosent inngår i to relasjoner, mens et lite fåtall har tre eller flere relasjoner. Det er ikke forskjeller av betydning mellom de ulike foreldregruppene på dette området. Opplysningene om antall bidragsrelasjoner er hentet fra Statistisk sentralbyrås register.

**Reisetid mellom barn og samværsforelder**

I de fleste tilfelle er det forholdsvis kort avstand mellom barnet og den forelderen som det ikke bor sammen med. Ser vi alle foreldre under ett, har 19 prosent barn som bor i gangavstand fra samværsforelderen, mens 42 prosent har barn med maksimum ½ times reisetid til samværsforelderen. Bare 13 prosent har barn som bor så langt unna samværsforelderen at det tar minst 2 ½ time å komme dit. Det kan se ut til at noe flere samværs mødre enn samværsfedre bor i gangavstand fra barna, 37 mot 21 prosent. Dette stemmer godt med at både tidligere undersøkelser og denne undersøkelsen viser at samværs mødre jevnt over er mer involvert i barnas dagligliv enn hva samværsfedre er.



## 4. Hvem har foreldreansvar for barnet?

### 4.1. Hva innebærer det å ha foreldreansvar?

Det å ha foreldreansvar for barn innebærer at man har rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold, blant annet ved valg av navn, skole, utstedelse av pass og flytting til utlandet. Gifte foreldre har automatisk felles foreldreansvar for felles barn, også om de gifter seg etter at barnet er født. Etter en separasjon eller skilsmisse har foreldrene fortsatt felles foreldreansvar dersom de ikke avtaler at en av dem skal ha foreldreansvar alene og sender melding om dette til folkeregisteret. Når foreldrene ikke er gift, har barnets mor i utgangspunktet foreldreansvaret alene. Dette gjelder enten mor og far bor sammen eller ikke. Foreldrene kan avtale at de skal ha felles foreldreansvar eller at far skal ha foreldreansvar alene. Avtalen må sendes til folkeregisteret for å være gyldig.

I 1998 ble det innført en prosedyre som skulle gjøre det lettere for samboende foreldre å avtale felles foreldreansvar. Før dette tidspunktet kunne samboende foreldre henvende seg til myndighetene å be om å få felles foreldreansvar. Det var imidlertid forholdsviss få som faktisk gjorde dette. Fra 1. januar 1998 blir samboende foreldre bedt om å fylle ut et skjema allerede ved barnets fødsel der de bestemmer om de skal ha felles foreldreansvar eller ikke. Ifølge Jensen (2003) er det rimelig å anta at mange samboende foreldre har valgt felles foreldreansvar på denne måten, noe som gir samboende fedre en sterkere stilling i forhold til barna ved et eventuelt samlivsbrudd.

### 4.2. Om lag 4 av 10 oppga felles foreldreansvar

I undersøkelsen ble foreldrene spurt hvem som hadde foreldreansvar for barnet, om det var dem selv, den andre forelder, begge to eller andre. De ble forklart utførlig i spørreskjemaet hva som menes med foreldreansvar. Tabell 4.1 viser svarfordelingen for ulike grupper av foreldre. Ser vi alle foreldre under ett, oppga 54 prosent at mor hadde foreldreansvaret, 42 prosent at foreldrene hadde felles foreldreansvar og 4 prosent at far hadde foreldreansvaret. Som vi kunne vente, er det klare forskjeller mellom ulike grupper av foreldre. Det at mor har foreldreansvaret er langt vanligere blant enslige mødre enn blant enslige fedre.

Tabell 4.1. Hvem som har foreldreansvar for barnet basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent

	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	54	4	42	0	0	100	2 306
Enslige mødre	63	1	36	-	0	100	1121
Samværsfedre	54	1	44	0	1	100	941
Enslige fedre	4	41	55	-	1	100	139
Samværs mødre	3	20	77	-	-	100	105

Hele 4 av 10 enslige fedre oppga at de hadde foreldreansvaret alene. Dessuten ser det ut til at felles foreldreansvar er vanligere når barnet hovedsakelig bor hos far enn når barnet hovedsakelig bor hos mor.

### 4.3. Flere enn før har felles foreldreansvar

Ifølge Sætre (2004b) har det vært en liten økning i andelen foreldre med felles foreldreansvar siden midten av 1990-tallet. I 1996 oppga 29 prosent av foreldrene at de hadde felles foreldreansvar, mens dette altså gjaldt hele 42 prosent i 2002. I undersøkelsen i 1996 var det imidlertid ingen forklaring i skjemaet på hva som ligger i det å ha foreldreansvar. Muligens kan dette være noe av forklaringen på at foreldre svarte annerledes da enn i 2002. Sætre argumenterer imidlertid for at det også har foregått en reell endring, og dette til tross for at flere barn enn før fødes av samboende foreldre (Noack m. fl. 2001). Økningen i andelen med felles foreldreansvar kan være en konsekvens av at fedres ansvar for barn generelt har vært mye diskutert de senere åra. En mer aktiv farsrolle har vært en viktig målsetting i den offentlige politikken. Innføringen av en egen fedrekvote i foreldrepermisjonen i 1993 har gitt flere fedre erfaring med å ha omsorg for små barn mens mor er på jobb. Muligens har dette bidratt til at fedre også ønsker en mer aktiv rolle etter et samlivsbrudd. Videre kan det ha betydning at samboende foreldre fra 1998 fikk mulighet til å undertegne en erklæring om felles foreldreansvar allerede ved barnets fødsel.

#### 4.4. Store forskjeller mellom svar fra foreldre i samme par

Et slående trekk ved tabell 4.1 er ellers at enslige foreldre og samværsforeldre besvarer spørsmålet om foreldreansvar litt forskjellig. Samværsfedre oppga oftere enn enslige mødre at foreldreansvaret var felles, og det samme mønsteret finner vi for samværs mødre og enslige fedre. Noe av denne forskjellen kan bunne i at svarprosenten var lavere blant samværsforeldrene enn blant de enslige foreldrene, og at det er de mest aktive og involverte samværsforeldrene som har deltatt i undersøkelsen. Kitterød (2004) viser imidlertid at forskjellene også bunner i at foreldre til samme barn ofte besvarer spørsmålet forskjellig. Vedlegget i foreliggende rapport inneholder en del tabeller som viser grad av samsvar og avvik mellom svarene fra foreldre i samme par. Disse omfatter altså kun de foreldre der begge parter har deltatt i undersøkelsen. Vi har også valgt å holde utenfor foreldre med mer enn én bidragsrelasjon. Som nevnt i kapittel 2, ble foreldre med flere bidragsrelasjoner bedt om å kontakte Statistisk sentralbyrå for å få vite hvilken relasjon de skulle svare for. Dette fungerte stort sett greit, men for å være helt sikre på at foreldrene har gitt opplysninger for det samme barnet, har vi altså i paranalysene her inkludert kun dem som har barn med bare én forelder som de ikke bor sammen med.

Tabell A4.1. (i vedlegget) viser forholdet mellom foreldrenes opplysninger om foreldreansvar blant par av enslige mødre og samværsfedre. Den er basert på 555 par. I 37 prosent av parene oppga begge parter at mor hadde foreldreansvaret, og i 27 prosent av parene oppga begge at ansvaret var felles. Det var ingen par der begge oppga at far hadde foreldreansvaret. I 20 prosent av parene oppga mor at hun hadde ansvaret alene, mens far mente dette var felles. På den annen side oppga mor i 13 prosent av parene at ansvaret var felles, mens far mente at mor hadde ansvaret alene. Det er altså ganske betydelige avvik mellom foreldrenes svar på dette spørsmålet, og avvikene er enda mer markert når vi analyserer dette på parnivå, enn hva som framkommer i fordelinger på gruppenivå, slik som i tabell 4.1.

Tabell A4.2. (i vedlegget) viser fordelingen på parnivå for enslige fedre og samværs mødre. Fordelingen er her basert på kun 62 par. Resultatene må derfor tolkes med forsiktighet. Også her finner vi imidlertid et betydelig avvik mellom partenes opplysninger. Eksempelvis var det i 22 prosent av parene slik at far mente han hadde foreldreansvaret alene, mens mor oppga at dette var felles.

De relativt store avvikene mellom svar fra foreldre i samme par kan tyde på at en del foreldre ikke har noen klar forståelse av hva det innebærer å ha foreldreansvar. Det kan selvsagt også tenkes at enkelte foreldre bevisst overdriver sitt eget engasjement i barna og

nedtoner den tidligere partnerens engasjement. Avvikene mellom foreldrenes svar går imidlertid i begge retninger, noe som indikerer at mange ikke vet hva foreldreansvar er til tross for at dette ble grundig forklart i undersøkelsen. Dette tyder på at vi bør tolke svarfordelingene i tabell 4.1 med en viss forsiktighet. Kanskje må vi se foreldrenes svar mer som et uttrykk for hvordan de oppfatter at foreldreansvaret er fordelt, enn som en fasit på hvordan dette faktisk forholder seg. Vi har ikke noe grunnlag for å avgjøre hvem av partene som gir de mest korrekte opplysningene på dette området.

#### 4.5. Tidligere gifte og høyt utdannede oppga oftest felles foreldreansvar

Fordelingen av foreldreansvar varierer mellom ulike grupper av foreldre. Tabellene 4.2., 4.3. og 4.4 viser hvordan dette varierer etter foreldrenes samlivsstatus da de flyttet fra hverandre, barnets alder og foreldrenes utdanningsnivå. Tabell 4.2 er basert på opplysninger fra alle foreldre i undersøkelsen, tabell 4.3 på opplysninger fra enslige mødre, og tabell 4.4 på opplysninger fra samværsfedre. Fordelingen av foreldreansvar etter ytterligere bakgrunnsfaktorer finnes i Sætre (2004a, tabellene 3a-3c). Ettersom det er såpass få enslige fedre og samværs mødre i undersøkelsen, viser vi ikke grupperte fordelinger for disse foreldregruppene.

Tabell 4.2. Hvem som har foreldreansvar for barnet basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent

	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/ uopp-gitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	34	5	60	-	0	100	1183
Samboende med barnets andre forelder	65	3	32	0	0	100	762
Har ikke bodd sammen	82	2	16	-	-	100	328
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	57	2	41	-	1	100	343
5-9 år	54	3	43	-	0	100	814
10-14 år	52	4	44	0	0	100	827
15-17 år	53	7	39	-	1	100	314
<b>Intervjupersonens utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	61	6	33	-	1	100	241
Videregående skole	55	4	41	0	0	100	1 530
Universitet/høgskole - 4 år	46	2	51	-	1	100	430
Universitet/høgskole 5 år +	31	8	61	-	-	100	88

**Tabell 4.3. Hvem som har foreldreansvar for barnet basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/ uopp- gitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	41	1	58	-	0	100	525
Samboende med barnets andre forelder	74	0	25	-	0	100	377
Har ikke bodd sammen	88	-	12	-	-	100	203
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	64	-	35	-	1	100	175
5-9 år	59	1	40	-	0	100	414
10-14 år	65	0	34	-	0	100	389
15-17 år	66	1	33	-	-	100	136
<b>Mors utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	75	1	24	-	-	100	110
Videregående skole	64	1	35	0	-	100	717
Universitet/høgskole - 4 år	54	-	45	0	1	100	251
Universitet/høgskole 5 år +	30	-	70	-	-	100	35

**Tabell 4.4. Hvem som har foreldreansvar for barnet basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/ uopp- gitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	37	2	60	0	1	100	487
Samboende med barnets andre forelder	64	0	35	0	-	100	327
Har ikke bodd sammen	81	-	19	-	-	100	113
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	59	-	41	-	0	100	148
5-9 år	56	2	42	-	0	100	335
10-14 år	50	1	48	0	0	100	334
15-17 år	55	2	42	-	1	100	124
<b>Fars utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	59	1	38	-	2	100	110
Videregående skole	55	1	43	0	0	100	655
Universitet/høgskole - 4 år	44	1	54	-	0	100	130
Universitet/høgskole 5 år +	43	7	49	-	-	100	38

Tabell 4.2 viser, som vi kunne vente, at de som var gift ved samlivsbruddet, langt oftere oppga felles foreldreansvar enn dem som var samboende. Et lignende mønster er dokumentert i Jensen og Clausen (1997a). Lavest andel med felles foreldreansvar finner vi blant foreldre som ikke har bodd sammen. Her oppga kun 16 prosent at ansvaret var felles. Uansett tidligere samlivsstatus er det ytterst sjelden at far har foreldreansvaret

alene, mens andelen der mor har foreldreansvaret alene varierer klart med foreldrenes samlivsstatus ved brudd.

Som vi skal se i senere kapitler, har samværsforeldre mer månedlig samvær med små barn enn med store barn. Vi har derfor valgt å vise også fordelingen av foreldreansvar etter barnets alder. Her finner vi imidlertid ikke noe klart mønster. Uansett alderen på barnet oppga om lag 40 prosent av foreldrene at foreldreansvaret var felles og vel halvparten at mor hadde ansvaret alene.

Foreldrenes utdanningsnivå ser imidlertid ut til å ha stor betydning for fordelingen av foreldreansvaret. Basert på svarene fra alle foreldre, som i tabell 4.2, ser vi at en langt høyere andel blant dem med lang utdanning enn blant dem med kort utdanning oppga at foreldreansvaret var felles, mens andelen som oppga at mor hadde foreldreansvaret alene, sank med økende utdanningsnivå. Dette kan tyde på at høyt utdannede foreldre praktiserer større grad av delt foreldreskap enn dem med mindre utdanning også når de lever atskilt. En alternativ forklaring kan være at de høyt utdannede har en bedre forståelse av hva som ligger i det å ha foreldreansvar enn dem med mindre utdanning, eller at de rett og slett tok seg bedre tid til å lese instruksene i spørreskjemaet.

Tabell 4.3 viser at også når vi baserer oss på opplysninger fra de enslige mødrene, finner vi stor variasjon i andelen med felles foreldreansvar etter samlivsstatus da foreldrene flyttet fra hverandre og etter mors utdanningsnivå. Hele 70 prosent av mødrene med lang universitetsutdanning oppga at foreldreansvaret var felles, mens dette bare gjaldt for 24 prosent av mødrene med utdanning på ungdomsskolenivå. Alderen på barnet hadde derimot ikke noen betydning for fordelingen av foreldreansvaret.

Tabell 4.4 viser et lignende mønster også for samværsfedrene. Fars utdanningsnivå ser imidlertid ut til å ha mindre betydning enn mors utdanning for hvordan foreldreansvaret fordeles. Forskjellen mellom de høyt og lavt utdannede fedrene er mer beskjeden enn forskjellen mellom de høyt og lavt utdannede mødrene på dette området. Vi har ikke noen god forklaring på hvorfor det er slik. Kanskje er de høyt utdannede mødrene mer opptatt av et likedelt og likestilt foreldreskap enn hva de høyt utdannede fedrene er? Både for enslige mødre og samværsfedre må imidlertid forskjellene mellom utdanningsgrupper tolkes med en viss forsiktighet ettersom det er forholdsvis få foreldre i undersøkelsen med lang universitetsutdanning. Som vist i forrige kapittel, var det bare 3 prosent i hver av foreldregruppene som hadde såpass lang utdanning.

#### 4.6. Hvor mange avtalte felles foreldreansvar ved barnets fødsel?

Mens gifte foreldre automatisk får felles foreldreansvar, må samboere altså be om å få dette ved å fylle ut et skjema som sendes til folkeregisteret. I undersøkelsen fikk foreldre som oppga å være samboere ved det eldste barnets fødsel, spørsmål om de inngikk en slik avtale om felles foreldreansvar da barna ble født. Fordelingen i tabell 4.5 gjelder altså for det yngste barnet. Vi har dessverre ikke opplysninger om foreldrenes samlivsstatus ved yngste barns fødsel og viser derfor fordelingen for alle som var samboere da det eldste barnet ble født. Noen av disse kan ha giftet seg før de fikk det yngste barnet.

37 prosent av foreldrene oppga at de avtalte felles foreldreansvar da det yngste barnet ble født. Andelen varierer lite mellom de ulike foreldregruppene. Det var imidlertid forholdsvis høy andel som unnlot å besvare dette spørsmålet eller som svarte "vet ikke", noe som kan tyde på at en del foreldre hadde litt uklare erindringer om dette. De som oppga at de hadde avtalt felles foreldreansvar, ble så spurt om de hadde sendt melding om dette til folkeregisteret. 73 prosent av foreldrene i den aktuelle gruppen svarte bekreftende på dette, mens 11 prosent svarte nei (tabell 4.6). Også her var det en høy andel som ikke svarte på spørsmålet eller sa at de ikke visste sikkert.

**Tabell 4.5. Hvorvidt man avtalte felles foreldreansvar ved barnets fødsel, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tall for dem som var samboer med barnets andre forelder ved eldste barns fødsel. Prosent**

	Ja	Nei	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	37	49	15	100	961
Enslige mødre	36	52	12	100	478
Samværsfedre	37	46	17	100	407
Enslige fedre	36	54	10	100	49
Samværs mødre	42	45	13	100	27

**Tabell 4.6. Hvorvidt man sendte melding om avtale om felles foreldreansvar til folkeregisteret, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tall for dem som var samboer med barnets andre foreldre ved eldste barns fødsel, og som inngikk en slik avtale da yngste barn ble født. Prosent**

	Ja	Nei	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	73	11	16	100	344
Enslige mødre	77	9	14	100	162
Samværsfedre	71	14	15	100	152
Enslige fedre	:	:	:	100	19
Samværs mødre	:	:	:	100	11

## 5. Hvem har den daglige omsorgen for barnet?

Den av foreldrene som barnet bor fast hos, og som altså har den daglige omsorgen for barnet, kan blant annet bestemme hvor i landet barnet skal bo og om barnet skal gå i barnehage og ta en del andre større avgjørelser om barnets dagligliv. Den av foreldrene som barnet bor fast hos, må også ha foreldreansvaret, enten alene eller sammen med barnets andre forelder. Den andre forelder kan uttale seg før en eventuell flytting, men kan ikke hindre at barnet flytter. Dersom barnet har delt bosted, dvs. at det bor like mye hos hver av foreldrene, tar foreldrene avgjørelser om flytting, barnehage og andre store ting i fellesskap.

Spørsmålet som skulle kartlegge hvem som har den daglige omsorgen lød som følger: "Hvem bor fast sammen med barnet/barna nå, dvs. hvem har den daglige omsorgen for barnet/barna nå?" Det ble også gitt en utførlig forklaring på hva som ligger i å bo fast sammen med/ha daglig omsorg for barn.

### 5.1. Bare 8 prosent har delt bosted for barnet, men dette er flere enn før

Baserer vi oss på svarene fra alle foreldre i undersøkelsen, oppga det store flertallet, 84 prosent, at barnet bodde fast hos mor. 7 prosent oppga at barnet bodde hos far, mens 8 prosent oppga at barnet bodde like mye hos hver av foreldrene (tabell 5.1). Selv om andelen med delt bosted er forholdsvis beskjeden, ser det ut til å ha vært en økning siden 1996, da bare 4 prosent av foreldrene hadde delt daglig omsorg for barnet (Jensen og Clausen 1997a, Sætre 2004b). Det var ingen målbar endring i andelen fedre med daglig omsorg, men det var en liten nedgang i andelen mødre med daglig omsorg for barnet. Også på dette området er imidlertid sammenligningen med undersøkelsen fra 1996 litt usikker ettersom spørsmålet ble stilt litt annerledes da enn i 2002. Dessuten inneholdt spørreskjemaet i 2002 en instruks til deltakerne om hva som menes med å ha daglig omsorg, mens det ikke ble gitt noen slik forklaring i 1996.

Tabell 5.1. Barnets bosted basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent

	Mor	Far	Både mor og far	Andre	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	84	7	8	0	1	100	2 306
Enslige mødre	94	0	5	0	1	100	1121
Samværsfedre	90	1	9	0	0	100	941
Enslige fedre	4	71	25	-	-	100	139
Samværs mødre	2	67	29	-	2	100	105

Delt bosted er langt vanligere blant enslige fedre og samværs mødre, enn blant enslige mødre og samværsfedre. Blant enslige fedre og samværs mødre var det om lag en av fire som rapporterte om delt bosted for barnet, mens dette bare gjaldt 5 - 9 prosent blant enslige mødre og samværsfedre. Dette viser igjen at samværs mødre jevnt over har en mer aktiv rolle overfor barn de ikke bor fast sammen med, enn hva samværsfedre har. Selv om barna er registrert bosatt hos far, har barnas mor i mange tilfelle en nesten like viktig plass i omsorgsbildet som faren. Dette er i tråd med hva Jensen og Clausen (1997a) har funnet tidligere, og også med undersøkelser fra andre land (f.eks. Christoffersen 1995).

### 5.2. Godt samsvar mellom svarene fra foreldrene til samme barn

Mens foreldrene til samme barn ofte gav motstridende opplysninger om hvem som hadde foreldreansvar for barna (se kap. 4), var det stor overensstemmelse mellom foreldrenes svar angående barnets bosted. Tabell A5.1 (i vedlegget) viser svarene fra enslige mødre og samværsfedre i par der begge parter har kun én bidragsrelasjon. I 89 prosent av parene svarte begge at barnet bodde hos mor, og i 4 prosent av parene svarte begge at barnet bodde hos far. Det var bare 6 prosent av parene som gav motstridende opplysninger på dette området, noe som trolig har sammenheng med at det er lettere å forstå hva som menes med daglig omsorg eller barnets bosted, enn med foreldreansvar. Foreldre flest har en klar oppfatning av hvem som har den daglige omsorgen for barnet, og denne oppfatningen deles i de aller fleste tilfelle av barnets andre forelder.

Også blant par av enslige fedre og samværs mødre var det forholdsvis stor overensstemmelse mellom partenes opplysninger om barnets bosted (tabell A5.2). I 8 prosent av parene oppga imidlertid mor at barnet bodde hos begge foreldrene, mens far sa at barnet bodde hos ham. Her hadde partene altså forskjellige oppfatninger. Trolig dreier dette seg om par der barnet er registrert bosatt hos far, men hvor mor har en svært aktiv rolle slik at barnet i praksis tilbringer nesten like mye tid hos hver av foreldrene.

### 5.3. Delt bosted vanligst når avstanden er kort

Ikke uventet ser det ut til at kort avstand mellom foreldrene er noe av det som er mest avgjørende for at barn skal bo like mye hos mor og far. Når barn går i barnehage eller på skole, er det nesten en forutsetning at foreldrene bor forholdsvis nær hverandre for at man skal kunne praktisere en ordning med delt bosted. Tabell 5.2. viser barnets bosted etter foreldrenes samlivsstatus ved brudd, hvem som har foreldreansvar for barnet, barnets alder, foreldrenes utdanningsnivå, samt reisetiden mellom foreldrenes bosteder, basert på opplysninger fra alle foreldre i undersøkelsen. Fordeling etter flere kjennemerker finnes i Sætre (2004a, tabell 4a). Barnets bosted varierer med flere av disse faktorene, men fysisk nærhet mellom foreldrenes boliger peker seg ut som særlig viktig. Hele 21 prosent av foreldrene som bodde i samme nabolag, hadde delt bosted for barna. Blant dem som ikke bodde i samme nabolag, men hadde reisetid på maksimum ½ time, var andelen 8 prosent. Var avstanden større enn dette, var det, ikke uventet, få som praktiserte delt daglig omsorg for barna. Hva som velges først, det å bosette seg nær hverandre eller det å ha delt omsorg, er ikke godt å si. Muligens kunne flere foreldre tenke seg å ha delt daglig omsorg uten at dette lar seg gjennomføre fordi man av ulike grunner ikke kan bo i samme nabolag. Eksempelvis fant Skevik og Hyggen (2002) at 47 prosent av bidragspliktige fedre mente at delt daglig omsorg ville være den beste løsningen for barnet. Mange av disse bodde ganske langt unna det aktuelle barnet. Det er imidlertid verdt å merke seg at ifølge *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* var det slik at selv blant de foreldrene som bodde i gangavstand fra hverandre, hadde mor den daglige omsorgen for barnet i 70 prosent av tilfellene.

Ellers viser tabell 5.2 at foreldrenes samlivsstatus før bruddet har stor betydning for hvem barnet bor hos. Svært få av dem som aldri hadde bodd sammen, praktiserte delt omsorg. Her bodde barnet hos mor i 94 prosent av tilfellene. Far hadde klart størst plass i omsorgsbildet når han hadde vært gift med barnets mor. Her oppga 11 prosent at barnet bodde hos far og 10 prosent at omsorgen var delt. Når foreldrene var samboere før de skilte lag, var det sjeldnere at barnet bodde hos far. Dette stemmer med det mønsteret man fant i *Undersøkelsen om samværsrett i 1996* (Jensen og Clausen 1997a).

Tabell 5.2. Barnets bosted basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent

	Mor	Far	Både mor og far	Andre	Vet ikke/uopp-gitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	79	11	10	0	0	100	1183
Samboende med barnets andre forelder	87	5	8	0	0	100	762
Har ikke bodd sammen	94	3	2	-	1	100	328
<b>Hvem har foreldreansvar</b>							
Mor	97	0	2	0	0	100	1147
Far	9	87	4	-	-	100	86
Felles	74	9	16	0	0	100	1061
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	88	4	9	-	-	100	343
5-9 år	85	5	9	-	1	100	814
10-14 år	82	9	8	0	1	100	827
15-17 år	83	12	4	1	0	100	314
<b>Intervjupersonens utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	87	8	4	1	0	100	241
Videregående skole	84	7	8	0	1	100	1530
Universitet/høgskole - 4 år	84	7	10	-	0	100	430
Universitet/høgskole 5 år +	67	10	23	-	-	100	88
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>							
Gangavstand	70	7	21	0	1	100	483
Reisetid på ½ time eller mindre	85	7	8	0	1	100	984
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	89	9	2	-	-	100	403
2 ½ time eller mer	91	7	1	-	1	100	299

Videre viser tabell 5.2 at det er en klar sammenheng mellom foreldreansvar og daglig omsorg (se også Sætre 2004b). Dette er som vi kunne vente ettersom det er en forutsetning at man har foreldreansvaret for barnet, enten alene eller sammen med den andre forelderen, dersom man skal ha den daglige omsorgen for barnet. Delt daglig omsorg er vanligst blant dem som har felles foreldreansvar og forekommer forholdsvis sjelden når en av foreldrene har foreldreansvaret alene.

Det er ellers en viss tendens til at fedre oftere har den daglige omsorgen for store enn for små barn. 12 prosent av dem som hadde barn 15-17 år oppga at far hadde den daglige omsorgen, mens andelen blant dem med de minste barna var 4 prosent. Delt bosted var derimot minst vanlig blant foreldre med store barn.

Videre ser det ut til at fedrene har en større plass i omsorgsbildet blant de høyt utdannede foreldrene enn blant dem med mindre utdanning. Det er særlig foreldre med lang universitetsutdanning som skiller seg ut.

**Tabell 5.3. Barnets bosted basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	Mor	Far	Både mor og far	Andre	Vet ikke/uopp-gitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	92	0	6	1	0	100	525
Samboende med barnets andre forelder	95	1	4	-	1	100	377
Har ikke bodd sammen	98	-	1	-	1	100	203
<b>Hvem har foreldreansvar</b>							
Mor	98	0	1	0	1	100	662
Felles	88	1	11	0	1	100	450
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	95	2	4	-	-	100	175
5-9 år	94	0	5	-	1	100	414
10-14 år	93	0	5	-	1	100	389
15-17 år	96	-	1	2	0	100	136
<b>Mors utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	98	-	1	1	-	100	110
Videregående skole	93	0	5	0	1	100	717
Universitet/høgskole - 4 år	95	1	4	-	1	100	251
Universitet/høgskole 5 år +	84	-	16	-	-	100	35
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>							
Gangavstand	81	1	17	1	1	100	208
Reisetid på ½ time eller mindre	95	1	4	0	1	100	484
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	100	0	-	-	-	100	183
2 ½ time eller mer	98	-	0	-	2	100	148

**Tabell 5.4. Barnets bosted basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	Mor	Far	Både mor og far	Andre	Vet ikke/uopp-gitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	86	2	11	-	0	100	487
Samboende med barnets andre forelder	92	0	7	0	0	100	327
Har ikke bodd sammen	98	-	2	-	-	100	113
<b>Hvem har foreldreansvar</b>							
Mor	97	0	3	-	0	100	475
Felles	86	1	13	-	-	100	450
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	91	-	9	-	-	100	148
5-9 år	88	2	10	0	0	100	335
10-14 år	89	1	9	0	0	100	334
15-17 år	93	1	6	-	-	100	124
<b>Fars utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	93	1	6	-	-	100	110
Videregående skole	90	1	8	0	1	100	655
Universitet/høgskole - 4 år	87	1	12	-	-	100	130
Universitet/høgskole 5 år +	75	4	22	-	-	100	38
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>							
Gangavstand	75	1	22	-	1	100	200
Reisetid på ½ time eller mindre	89	2	8	0	0	100	409
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	98	-	2	-	-	100	177
2 ½ time eller mer	99	-	1	-	0	100	124

Hele 23 prosent av foreldrene rapporterte her om delt daglig omsorg, og 10 prosent oppga at barnet bodde hos far. Blant dem som hadde utdanning på ungdomsskolenivå, hadde bare 4 prosent delt daglig omsorg. Da det er få høyt utdannede i materialet, er tallene usikre, men mønsteret stemmer godt med analyser av gifte og samboende foreldre der man finner at høyt utdannede par har en jevnere fordeling av både barneomsorg og husarbeid enn dem med mindre utdanning. Høyt utdannede fedre deltar mer aktivt både i det rutinemessige husarbeidet og i omsorgen for barna enn hva de med mindre utdanning gjør. Det er også slik at høyt utdannede mødre jevnt over lever i par med en jevnere arbeidsdeling hjemme enn mødre med mindre utdanning, og de har oftere enn andre partnere som tar mer omsorgspermisjon i barnets første leveår enn de fire obligatoriske ukene (Brandth og Kvande 1992, Brandth og Øverli 1998, Kitterød 2002, Lappegård 2003). Tabell 5.2 kan tyde på at mange høyt utdannede foreldre viderefører en jevnere fordeling av omsorgen for barna enn dem med mindre utdanning, også når de ikke lengre bor sammen.

Tabellene 5.3 og 5.4 viser fordelinger etter de samme kjennemerkene som tabell 5.2, men basert på svarene fra henholdsvis enslige mødre og samværsfedre. Stort sett finner vi de samme mønstrene her som i tabell 5.2, men styrken på sammenhengene er i en del tilfelle litt annerledes. Dette har blant annet sammenheng med at også enslige fedre og samværsfedre er inkludert i tabell 5.2, og at disse foreldregruppene skiller seg fra enslige mødre og samværsfedre når det gjelder fordelingen av daglig omsorg for barna. Både for enslige mødre og samværsfedre ser vi klart at kort avstand mellom foreldrenes boliger nærmest er avgjørende for at man kan praktisere delt daglig omsorg. For begge grupper er det også en tendens til at høyt utdannede foreldre oftere har delt bosted enn dem med mindre utdanning, men ettersom det er få observasjoner i de høyeste utdanningsgruppene, er det stor usikkerhet ved tallene her.

## 6. Hvor mange har samværsavtaler?

Foreldre som ikke bor sammen, kan inngå en avtale om hvor mye tid samværsforelderens skal tilbringe sammen med barna. Barna har rett til samvær med begge foreldrene også når foreldrene ikke bor sammen. Begge foreldre har ansvar for at denne samværsretten blir oppfylt. I *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* ønsket man å få vite hvor mange som hadde samværsavtaler, og hvor mye samvær som i tilfelle var avtalt. Disse spørsmålene er tidligere analysert i Lyngstad (2004). Her nøyer vi oss derfor med å vise noen hovedtabeller og henviser ellers til Lyngstads artikkel.

### 6.1. Halvparten av foreldrene har samværsavtale

Spørsmålet om hvorvidt man hadde en samværsavtale lød som følger: "Har du og barnets andre forelder en offentlig fastsatt/avtalt ordning som regulerer samværet mellom deg og barna?" Det ble altså ikke presisert om man skulle regne med både skriftlige og muntlige avtaler. Tabell 6.1. viser svarfordelinger for ulike grupper av foreldre. For alle foreldre sett under ett oppga halvparten at de hadde en samværsavtale. Vi finner samme andel både blant enslige mødre og blant samværsfedre. På dette området er altså svarfordelingen på gruppenivå lik for disse to gruppene av foreldre. Enslige fedre svarte imidlertid oftere enn samværsfedre at de hadde en samværsavtale. Henholdsvis 58 og 45 prosent i de to gruppene mente de hadde en slik avtale.

**Tabell 6.1. Hvorvidt foreldrene har en offentlig fastsatt samværsavtale basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent**

	Ja	Nei	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	49	50	1	100	2306
Enslige mødre	49	50	1	100	1121
Samværsfedre	49	50	1	100	941
Enslige fedre	58	41	1	100	139
Samværsfedre	45	54	1	100	105

Lyngstad (2004) sammenligner andelen med samværsavtale i denne undersøkelsen med andelen i *Undersøkelsen om samværsrett* fra 1996 og *Undersøkelsen om samværsfedrenes situasjon: Økonomiske og normative problemstillinger* 2001. Andelen med avtale viser seg å være klart lavere i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* enn i disse to andre undersøkelsene. Dette kan ha sammenheng med at utvalgene er trukket forskjellig og at spørsmålene har ulik ordlyd. I undersøkelsen i 2001 ble det eksplisitt uttrykt at man også skulle regne med muntlige avtaler (Skevik og Hyggen 2002). 62 prosent av samværsfedrene oppgav her at de hadde en samværsavtale med barnets mor. Ifølge undersøkelsen fra 1996 hadde hele 77 prosent av foreldrene en avtale om hvor mye samværsforelderens skulle være sammen med barnet (Jensen og Clausen 1997a). Her spurte man imidlertid ikke direkte hvorvidt folk hadde en samværsavtale eller ikke. Man spurte hvilken avtale som ble inngått om samvær mellom barnet og samværsforelderens. Spørsmålet hadde fem mulige svaralternativer der de fire første dreide seg om ulike typer avtaler (avtale om vanlig samvær, avtale om mer enn vanlig samvær, avtale om mindre enn vanlig samvær, at barnet stort sett bestemmer selv), mens det femte svaralternativet var at man ikke hadde noen avtale (Vaage 1996). Dette er en ganske annerledes måte å måle på enn hva som ble gjort i *Undersøkelsen om samværsfedrenes situasjon* i 2001, og i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*. Følgelig er det heller ikke uventet at resultatene blir forskjellige. Trolig gir spørsmålsformuleringen fra 1996-undersøkelsen grunnlag for et litt for høyt anslag for andelen med avtaler. I *Undersøkelse om samværsforeldre sin livssituasjon* fra 2002 ble deltakerne spurt om det forelå en skriftlig samværsavtale som regulerte samværet med barna. Her var det altså presisert at kun skriftlige avtaler skulle regnes med. Fire av ti samværsforeldre i undersøkelsen oppgav at de hadde en slik skriftlig samværsavtale (Thuen 2004). Dette er altså en litt lavere andel enn hva vi fant i den undersøkelsen som analyseres i foreliggende rapport, der det ikke var presisert hvorvidt man skulle regne med bare skriftlige, eller også muntlige, avtaler.



Lyngstad argumenterer for at den store forskjellen mellom resultatene fra *Undersøkelsen og samvær og bidrag 2002*, og undersøkelsen fra 1996, i andelen som oppgir å ha samværsavtale, kan gi grunnlag for å anta at samværsavtaler faktisk er blitt mindre vanlig siden 1996. Dette kan i tilfelle ha sammenheng med at flere barn enn før fødes av samboende foreldre (Noack m. fl. 2001) og at risikoen for samlivsbrudd er høyere blant samboende enn blant gifte foreldre (Texmon 1999). Mens mekling er obligatorisk for gifte foreldre som vil gå fra hverandre, er det frivillig for foreldre som ikke er gift. Formålet med meklingen er å komme fram til gode avtaler bl.a. om samværet med barna, men en stadig større andel av de foreldrene som går fra hverandre, kommer nå altså fra samboerforhold og ikke fra ekteskap. Dermed er det trolig relativt færre enn tidligere som har vært til mekling.

### 6.2. Foreldre i samme par svarer ofte forskjellig på spørsmål om samværsavtale

Selv om vi på gruppenivå finner de samme fordelingene blant enslige mødre og samværsfedre på spørsmålet om hvorvidt man har en samværsavtale, finner vi ofte forskjellige svar innen samme par. Tabell A6.1 (i vedlegget) viser fordelingen på parnivå for enslige mødre og samværsfedre der begge inngår i én bidragsrelasjon. I 37 prosent av parene sa begge foreldre at de hadde en samværsavtale, og i 31 prosent av parene sa begge at de ikke hadde en slik avtale. I hele 19 prosent av parene hevdet mor at de hadde en slik avtale, mens far hevdet det motsatte, og i 13 prosent av parene fant vi det omvendte mønsteret. I alt var altså om lag 1 av 3 par uenige om hvorvidt de hadde en samværsavtale eller ikke. Dette tyder på at deltakerne har oppfattet dette spørsmålet forskjellig. Muligens har noen regnet med både muntlige og skriftlige og både private og offentlig avtaler, mens andre bare har regnet med skriftlige og offentlig fastsatte avtaler.

Også når vi ser på par av enslige fedre og samværs-mødre, finner vi betydelige avvik mellom partenes svar på spørsmålet om samværsavtaler. I alt besvarte 38 prosent av parene dette spørsmålet forskjellig (tabell A6.2.). Dette støtter antakelsen om at spørsmålsteksten gav rom for ulike tolkninger.

### 6.3. De som har vært gift, har oftest samværsavtaler

I tråd med hva vi kunne forvente ut fra reglene om obligatorisk mekling for gifte foreldre som skiller lag, viser tabell 6.2 at andelen med samværsavtale er betydelig høyere blant foreldre som var gift før samlivsbruddet, enn blant andre foreldre. 61 prosent av tidligere gifte foreldre oppga å ha en samværsavtale. De som hadde vært samboende, kom i en mellomstilling, mens samværsavtaler var klart minst vanlig blant dem som aldri hadde bodd sammen. Sett i lys av at formålet med meklingen for gifte foreldre som går

fra hverandre blant annet er å komme fram til avtaler om samvær med barna, kunne vi kanskje ha ventet en enda høyere andel med avtaler i denne gruppa. Men igjen kan det altså hende at andelen ville ha vært høyere dersom det hadde vært presisert i undersøkelsen at også muntlige avtaler skulle regnes med.

Andelen foreldre med samværsavtaler varierer ikke med barnets alder og heller ikke med foreldrenes utdanningsnivå.

Tabellene 6.3 og 6.4 viser de samme fordelingene som tabell 6.2., men basert på opplysninger fra henholdsvis enslige mødre og samværsfedre. Begge viser, som tabell 6.2., klare forskjeller i andelen med samværsavtale etter foreldrenes samlivsstatus ved brudd, og begge viser små forskjeller etter yngste barns alder og foreldrenes utdanningsnivå.

**Tabell 6.2. Hvorvidt foreldrene har en samværsavtale basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	Ja	Nei	Vet ikke/ uopp-gitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>					
Gift med barnets andre forelder	61	39	1	100	1 183
Samboende med barnets andre forelder	46	53	1	100	762
Har ikke bodd sammen	28	72	1	100	328
<b>Barnets alder</b>					
0-4 år	47	53	0	100	343
5-9 år	50	49	1	100	814
10-14 år	48	51	1	100	827
15-17 år	50	50	-	100	314
<b>Intervjupersonens utdanningsnivå</b>					
Ungdomsskole	48	52	0	100	241
Videregående skole	50	49	1	100	1530
Universitet/høgskole - 4 år	48	51	1	100	430
Universitet/høgskole 5 år +	50	50	-	100	88

**Tabell 6.3. Hvorvidt foreldrene har en samværsavtale basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	Ja	Nei	Vet ikke/ uopp-gitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>					
Gift med barnets andre forelder	63	36	1	100	525
Samboende med barnets andre forelder	48	51	0	100	377
Har ikke bodd sammen	26	73	1	100	203
<b>Barnets alder</b>					
0-4 år	50	48	2	100	175
5-9 år	57	42	1	100	414
10-14 år	46	53	1	100	389
15-17 år	37	62	1	100	136
<b>Mors utdanningsnivå</b>					
Ungdomsskole	45	55	-	100	110
Videregående skole	51	48	1	100	717
Universitet/høgskole - 4 år	45	53	1	100	251
Universitet/høgskole 5 år +	49	51	-	100	35

**Tabell 6.4. Hvorvidt foreldrene har en samværsavtale basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	Ja	Nei	Vet ikke/ uopp- gitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>					
Gift med barnets andre forelder	61	38	1	100	487
Samboende med barnets andre forelder	44	56	1	100	327
Har ikke bodd sammen	28	72	-	100	113
<b>Barnets alder</b>					
0-4 år	49	51	1	100	148
5-9 år	56	44	0	100	335
10-14 år	48	51	1	100	334
15-17 år	40	60	-	100	124
<b>Fars utdanningsnivå</b>					
Ungdomsskole	49	50	1	100	110
Videregående skole	49	51	1	100	655
Universitet/høgskole - 4 år	52	48	-	100	130
Universitet/høgskole 5 år +	59	41	-	100	38

#### 6.4. Hva slags samværavtaler har foreldrene?

De som svarte at de hadde inngått en samværsavtale, ble spurt om omfanget av den avtalte samværsordningen. For det første ble de spurt om de hadde avtalt såkalt vanlig samvær, mindre eller mer samvær enn dette, eller om barnet bodde halve tiden hos hver av foreldrene. "Vanlig samvær" innebærer at barnet tilbringer en ettermiddag i uka, annenhver helg, fjorten dager om sommeren samt jul eller påske sammen med samværsforelderen. For det andre ble de spurt hvor mange dager samværsforelderen ifølge avtalen skulle være sammen med barna per måned.<sup>3</sup> Svarfordelinger for disse spørsmålene vises i Lyngstad (2004). Her refereres noen hovedresultater fra tabellene 3 og 4 i Lyngstads artikkel.

De ulike foreldregruppene besvarte spørsmålet om type samværsordning litt forskjellig. Enslige mødre rapporterte jevnt over at avtalen innebar noe mindre samvær enn hva samværsfedrene gjorde. 80 prosent av de enslige mødrene som hadde samværsavtale med barnets far, oppga at avtalen omfattet vanlig samvær eller mer. Blant samværsfedrene oppga hele 90 prosent av dem med avtale at avtalen omfattet minst vanlig samvær. Avtaler om at barnet skulle være minst halve tiden hos samværsforelderen var atskillig vanligere blant enslige fedre og samværs mødre på den ene siden enn blant enslige mødre og samværsfedre på den annen. Mens hele 40 prosent i den første gruppen av foreldre hadde en slik avtale, gjaldt dette om lag 10

prosent i den andre gruppen. Dette viser igjen at samværs mødre jevnt over er mer involvert i omsorgen for barn som de ikke bor sammen med, enn hva samværsfedre er.

Ser vi alle foreldre under ett, oppga 69 prosent av dem med samværsavtale at denne innebar at samværsforelderen skulle ha minst åtte dagers samvær med barnet per måned. Andelen med såpass omfattende avtaler var høyere blant samværs mødre enn blant samværsfedre, henholdsvis 81 og 74 prosent. Samtidig er det slik at samværsfedre rapporterte om mer omfattende samværsavtaler enn hva de enslige mødrene gjorde, noe som tyder på at foreldre ofte har ulike oppfatninger om hva de egentlig er blitt enige om. Det kan heller ikke utelukkes at samværsfedre bevisst eller ubevisst overrapporterer sin egen plass i omsorgsbildet for barnet, og/eller at enslige mødre undervurderer den tidligere partnerens innsats.

Målt ut fra omfanget av det faktiske samværet mellom samværsforeldre og barn i måneden forut for undersøkelser, viser det seg at de fleste samværsforeldre hadde omtrent så mye samvær med barna som avtalen forutsatte. Noen hadde mer samvær enn avtalt og noen hadde litt mindre (Lyngstad, 2004, tabell 6). Også Thuen (2004) fant at det store flertallet av dem som hadde en avtale, om lag tre av fire, mente samværet ble praktisert i henhold til avtalen. Dette gjaldt enten avtalen var skriftlig eller muntlig. Noen etterlevde avtalen i perioder, mens om lag en av fem mente den ikke ble praktisert. Som Lyngstad (2004) viser, og som vi også viser i senere kapitler i foreliggende rapport, har også de fleste samværsfedre uten forpliktende samværsavtale mye samvær med barna sine. Andelen med samvær siste måned er riktignok noe lavere blant dem uten avtale enn blant dem med avtale, men et betydelig flertall av samværsfedrene uten avtale hadde hatt samvær med barna siste måned (tabellene 8.4 og 8.5). Samværsfedrene selv rapporterte her noe mer samvær enn hva de enslige mødrene gjorde. De fleste samværsfedre uten avtale hadde også vært sammen med barna i minst én ferieperiode siste år (tabellene 10.10 og 10.11). Også her oppgav samværsfedrene noe mer samvær enn hva de enslige mødrene gjorde. Lyngstad (2004) konkluderer med at de fleste samværsfedre har et faktisk samvær med barna sine som enten tilsvare eller går utover det som måtte være avtalt mellom foreldrene.

<sup>3</sup> Dette spørsmålet ble dessverre, ved en feil, stilt litt forskjellig til enslige foreldre og samværsforeldre. De enslige foreldrene ble spurt "Omtrent hvor mange dager og hvor mange netter skal den andre forelderen etter denne avtalen tilbringe sammen med barnet/barna i løpet av en vanlig måned? Vi tenker her på en måned uten ferier eller lengre besøksperioder i forbindelse med jul, påske eller lignende". Samværsforeldrene fikk følgende spørsmål: "Omtrent hvor mange dager og hvor mange netter skal du etter denne avtalen tilbringe sammen med barnet/barna i løpet av et år?". For å komme fram til dager per måned også for samværsforeldrene, er det oppgitte antallet dager per år dividert med 12.

## 7. Hvor mye kontakt er det mellom barn og foreldre som ikke bor sammen?

Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002 inneholdt en rekke spørsmål om samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen. Man spurte om det hadde vært kontakt i det hele tatt og om det hadde vært kontakt siden foreldrenes samlivsbrudd. Videre spurte man om det hadde vært kontakt siste år, siste måned, og i ulike ferier i løpet av det siste året. De som oppga at det hadde vært samvær mellom samværsforelder og barnet den siste måneden, ble bedt om å angi antall dager og netter. Videre ble det spurt om kontakt per telefon, SMS/e-post, og per brev siste måned. Vi har altså flere mål for kontakt mellom samværsforeldre og barn. I dette kapitlet gis en oversikt over andelen med de ulike formene for kontakt, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. I tillegg til fordelinger på gruppenivå vises en del fordelinger på parnivå for å illustrere grad av samsvar og avvik mellom svar fra foreldre til samme barn. I kapittel 8 ser vi nærmere på mengden samvær siste måned etter en del kjennetegn ved barn og foreldre, i kapittel 9 spør vi om lite samvær siste måned kompenseres av telefonkontakt og kontakt per SMS/e-post, og i kapittel 10 ser vi nærmere på ferisamværet i ulike foreldregrupper.

### 7.1. Ulike typer kontakt. En oversikt

#### Kontakt siden samlivsbrudd/fødsel

Tabell 7.1. gir en oversikt over ulike typer kontakt mellom samværsforeldre og barn, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. De ulike samværs-typer er stort sett vist i den rekkefølgen som de ble kartlagt på i undersøkelsen. Det ble først stilt et spørsmål for å avklare om det hadde vært kontakt mellom samværsforeldre og barn siden samlivsbruddet. Foreldre som ikke hadde vært gift eller hadde bodd sammen med barnets andre forelder, ble spurt om samværsforelder hadde hatt kontakt med barnet siden fødselen. De aller fleste, 95 prosent, oppga at det har vært kontakt mellom samværsforelder og barnet siden samlivsbruddet/barnets fødsel. Dette er omtrent samme andel som man fant i 1996 (Jensen og Clausen 1997a). Andelen som rapporterer om slik kontakt varierer forholdsvis lite mellom de ulike gruppene av foreldre. Så godt som alle samværsforeldrene, hele 99 prosent, sa de har hatt kontakt med barnet. På dette

spørsmålet er det godt samsvar mellom svarene fra foreldre til samme barn. Dette gjelder både for par av enslige mødre og samværsfedre, og for par av enslige fedre og samværs mødre (tabellene A7.1. og A7.2, vedlegg).

#### Kontakt siste 12 måneder

Det store flertallet av foreldre oppga også at samværsforelder hadde hatt kontakt med barnet i løpet av de siste 12 månedene. Ser vi alle foreldre under ett, gjaldt dette 89 prosent. Andelen var forholdsvis høy blant alle de fire foreldregruppene. Også på dette området var det godt samsvar mellom svarene fra foreldre i samme par, noe som gjaldt både for enslige mødre og samværsfedre, og for enslige fedre og samværs mødre (tabellene A7.3 og A7.4, vedlegg).

**Tabell 7.1. Ulike typer kontakt mellom barnet og samværsforelder basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosentandel som har hatt kontakt**

	Alle	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs mødre
Har vært sammen med barnet siden fødsel/samlivsbrudd	95	93	96	97	99
Har vært sammen siste 12 måneder	89	86	92	91	94
Har vært sammen siste 30 dager	75	69	81	77	87
Har snakket på telefon siste 30 dager	69	60	78	66	84
Har sendt SMS/e-post siste 30 dager	23	17	28	28	40
Har brevvekslet siste 30 dager	1	1	2	-	6
Var sammen i jula 2001	62	56	67	66	77
Var sammen i vinterferien 2002	34	24	43	44	67
Var sammen i påsken 2002	50	41	60	42	70
Var sammen i sommerferien 2002	77	70	83	80	88
Var sammen i høstferien 2002	33	24	42	43	58
Var sammen i andre ferier siste år	16	10	20	15	28
Var sammen minst én ferie siste år	82	77	87	87	92
Antall	2 306	1 121	941	139	105

*Kontakt siste 30 dager*

Ser vi alle foreldre under ett, oppga 75 prosent at samværsforelderen hadde hatt kontakt med barnet i løpet av de siste 30 dagene. Dette er omtrent samme andel som man fant i 1996 (ibid), men her er det vanskelig å sammenligne direkte ettersom data til undersøkelsen i 1996 ble samlet inn i januar. Man skulle da angi antall samværsdager og -netter for desember 1995, altså julemåneden, og det er grunn til å anta at mange hadde mer samvær enn vanlig denne måneden. Ifølge Skevik og Hyggen (2002) hadde 77 prosent av samværsfedrene i deres undersøkelse truffet barnet/barna i løpet av den siste måneden. Dette ligger ganske nær den andelen vi finner i undersøkelsen her hvor 81 prosent av samværsfedrene oppga å ha vært sammen med barnet siste måned. Heller ikke disse to undersøkelsene er imidlertid helt sammenlignbare ettersom data til *Spørreundersøkelsen om samværsfedrenes situasjon* ble samlet inn rundt årsskiftet 2001/2002. Mange av deltakerne svarte dermed for julemåneden.

Tabell 7.1 viser ellers at det var betydelige forskjeller mellom svarene fra enslige foreldre på den ene siden, og samværsforeldre på den annen, når det gjaldt hvorvidt det hadde vært samvær mellom samværsforeldre og barn siste måned. Samværsforeldre oppga oftere enn enslige foreldre at de hadde vært sammen med barna. For enslige mødre og samværsfedre kan denne forskjellen ha sammenheng med at svarprosenten i undersøkelsen var klart lavere blant samværsfedre enn blant enslige mødre, og at det trolig var de mest aktive og involverte fedrene som svarte. Det viser seg imidlertid at også foreldre til det samme barnet i en del tilfelle besvarer dette spørsmålet forskjellig. Tabell A7.5 (i vedlegget) viser fordelingen for enslige mødre og samværsfedre i par der begge har kun én bidragsrelasjon. I 10 prosent av disse parene besvarte foreldrene dette spørsmålet ulikt, og forskjellen bestod oftest i at far rapporterte om samvær siste måned, mens mor sa at slikt samvær ikke hadde funnet sted. Tabell A7.6 viser et tilsvarende mønster for par av enslige fedre og samværs mødre. Vi vet ikke hvorfor en del foreldrepar besvarer dette spørsmålet forskjellig. Det kan tenkes at noen av dem husker feil eller at de refererer til noe forskjellige perioder ettersom datainnsamlingen strakk seg over noe tid (se kapittel 2). Men det kan også hende at enkelte samværsforeldre overrapporterer egen innsats, eller at de enslige foreldrene underrapporterer den tidligere partnerens innsats. Vi har ikke noen fasit å teste foreldrenes svar i forhold til og kan derfor ikke avgjøre hvem av partene som gir de riktige opplysningene.

*Telefonkontakt, SMS/e-post og brev*

Ser vi alle foreldre under ett, oppga 69 prosent at samværsforelderen og barnet hadde hatt kontakt på

telefon den siste måneden.<sup>4</sup> Her er det imidlertid stor forskjell mellom svarene fra ulike grupper av foreldre. Samværsforeldre, både fedre og mødre, oppga atskillig oftere at det hadde vært telefonkontakt med barnet enn hva de enslige foreldrene gjorde. Dette er ikke uventet ettersom de foreldrene som bor sammen med barnet, ikke nødvendigvis har full oversikt over barnets telefonkontakt med den andre forelderen. Særlig gjelder dette for eldre barn og for barn som disponerer mobiltelefon. Også fordelinger på parnivå viser betydelige avvik mellom svar fra enslige foreldre og samværsforeldre når det gjelder telefonkontakt (tabellene A7.7 og A7.8 i vedlegget). Ser vi på par av enslige mødre og samværsfedre, var det 18 prosent par der far sa han hadde snakket med barnet på telefon, mens mor oppga at det ikke hadde vært slik kontakt. I 6 prosent av parene oppga far at han ikke hadde hatt telefonkontakt med barnet, mens mor mente det hadde vært slik kontakt.

Kontakt med barnet via SMS eller e-post er langt sjeldnere enn telefonkontakt. 23 prosent av alle foreldre oppga at det hadde vært slik kontakt mellom samværsforeldre og barn siste 30 dager. Også her er det store forskjeller mellom de ulike foreldregruppene i andelen som rapporterer om slik kontakt. Samværsforeldrene, både fedre og mødre, sa oftere enn de enslige foreldrene at de hadde hatt slik kontakt med barnet. Høyest var andelen blant samværs mødre der hele fire av ti oppga å ha kommunisert med barnet via SMS eller e-post siste måned.

Vanlig brevkontakt ser ut til å være svært sjelden. Bare 1 prosent av foreldrene rapporterte om slik kontakt mellom samværsforeldre og barn siste måned. Også her er andelen høyere blant samværs mødre enn blant andre foreldregrupper. 6 prosent av samværs mødre svarte at de hadde brevkåret med barnet siste måned.

*Samvær i ferier*

I undersøkelsen ble foreldrene spurt om samvær mellom samværsforeldre og barn i fem spesifiserte ferierperioder det siste året. I tillegg var det et spørsmål om samvær i eventuelle andre ferier. Man spurte først om den ferien som lå lengst tilbake i tid, nemlig jula 2001. Deltakerne måtte da huske omtrent et år tilbake. Ser vi alle foreldre under ett, oppga 62 prosent at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i jula 2001. 34 prosent rapporterte om samvær i vinterferien 2002, 50 prosent om samvær i påsken 2002, 77 prosent om samvær sommeren 2002 og 33 prosent om samvær i høstferien 2002. I tillegg oppga 16 prosent at samværsforelderen hadde vært sammen

<sup>4</sup> Spørsmålet om telefonkontakt, SMS/e-post og brevkontakt ble bare stilt til dem som oppga at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i løpet av de siste 12 månedene. De som ikke hadde hatt kontakt siste år, er her definert som at de ikke har hatt kontakt per telefon, SMS/e-post eller brev. Dette kan være feil for enkelte ettersom man kan ha snakket sammen på telefon siste måned selv om man ikke har hatt samvær det siste året.

med barnet i andre ferier det siste året. Totalt oppga 82 prosent av foreldrene at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i minst én ferie det siste året. Det ser altså ut til at foreldre og barn som ikke bor sammen, har forholdsvis mye feriesamvær.

Det bildet vi får av samværsforeldrenes feriesamvær med barn, avhenger imidlertid av hvem vi spør. Enslige mødre oppga sjeldnere feriesamvær enn samværsfedrene, og dette gjaldt for samtlige ferieperioder. Særlig var forskjellene store for vinterferien, påsken og høstferien. Andelen enslige mødre som oppga at far hadde vært sammen med barnet i disse feriene, lå nesten 20 prosentpoeng under den andelen som ble oppgitt av samværsfedrene selv. Lignende forskjeller finner vi mellom enslige fedre og samværs mødre (tabell 7.1). Samværsforeldre og enslige foreldre har altså svært ulike oppfatninger av hvor mye feriesamvær det er mellom barn og samværsforeldre. Dette gjelder også innenfor det enkelte par.

Tabell A.7.9. (i vedlegget) viser grad av samsvar og avvik mellom svar fra enslige mødre og samværsfedre i par på spørsmål om hvorvidt far og barn var sammen i sommerferien. Tabell A7.10. viser det samme for par av enslige fedre og samværs mødre. Begge tabellene viser at i en del par, om lag 10 prosent, hevdet samværsforelderen å ha vært sammen med barnet i sommerferien, mens den enslige forelderen hevdet at slikt samvær ikke fant sted. I noen par finner vi også det motsatte mønsteret. Tabellene A7.11 og A7.12 viser foreldrenes svar på parnivå for samvær mellom samværsforeldre og barn høstferien 2002, altså den ferien som lå nærmest undersøkelsestidspunktet i tid. Vi ser her betydelige avvik mellom svarene fra enslige foreldre og samværsforeldre. Blant enslige mødre og samværsfedre var det i 22 prosent av parene slik at far mente han hadde vært sammen med barnet i høstferien, mens mor hevdet at de ikke hadde vært sammen. I 8 prosent av parene gjaldt det motsatte mønsteret. Vi har ikke noen god forklaring på hvorfor såpass mange foreldrepar besvarer spørsmålene om feriesamvær forskjellig. Kanskje har de problemer med å huske nøyaktig tilbake i tid, eller kanskje ønsker samværsforeldre å framstille seg selv i et gunstig lys, mens enslige foreldre underrapporterer samværet mellom samværsforeldre og barn? Det kan også tenkes at foreldrene rett og slett oppfatter spørsmål om feriesamvær forskjellig. Muligens mener samværsforeldre de har hatt samvær med barna i høstferien dersom vanlige samværshelger og dager falt i denne ferien, mens de enslige foreldrene forventer seg samvær utover det som inngår i den vanlige ordningen.

Tabell 7.1 viser ellers at samværs mødre hadde mer feriesamvær med barn som de ikke bodde sammen med, enn hva samværsfedre hadde. Her ser vi igjen at mødre som ikke bor sammen med barna, har en mer

aktiv rolle i omsorgsbildet enn hva vi finner hos fedre som ikke bor med barn.

## 7.2. Når var siste kontakt?

Basert på noen av spørsmålene om samvær har vi laget en fordeling over hvor lenge siden det var siden barnet og samværsforelderen sist hadde vært sammen (tabell 7.2). Ser vi alle foreldre under ett, hadde altså 75 prosent vært sammen den siste måneden. 14 prosent hadde hatt samvær i løpet av det siste året, men ikke den siste måneden. 5 prosent hadde hatt kontakt med barnet siden samlivsbruddet/fødselen, men ikke det siste året, og 5 prosent hadde ikke vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. Igjen ser vi at fordelingene er litt forskjellige for de ulike foreldregruppene. Samværsforeldre rapporterte om mer omfattende kontakt enn enslige foreldre, og enslige fedre og samværs mødre på den ene side rapporterte om mer kontakt enn enslige mødre og samværsfedre på den annen.

**Tabell 7.2. Når det sist var samvær mellom barnet og samværsforelderen basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent**

	Alle	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs mødre
Har vært sammen siste 30 dager	75	69	81	77	87
Siste år, men ikke siste 30 dager	14	17	11	14	7
Har hatt kontakt, men ikke siste år	5	7	4	6	5
Har ikke hatt kontakt siden fødsel/samlivsbrudd	5	7	4	3	1
Alle	100	100	100	100	100
Antall	2 306	1 121	941	139	105

## 8. Samvær siste måned. Hvem har mye og hvem har lite samvær?

De som oppga at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet sist måned, ble spurt hvor mange dager og hvor mange netter dette dreide seg om. Det ble presisert i undersøkelsen at halve samværsdager skulle regnes som hele. Eksempelvis skulle ettermiddager og kvelder etter barnehage/skole regnes som hele dager. Det var ganske mange som ikke besvarte spørsmålet om antall netter med samvær. I det følgende analyseres derfor først og fremst antall dager med samvær, men innledningsvis vises også en tabell over antallet netter med samvær mellom samværsforeldre og barn.

### 8.1. 6,5 samværsdager per måned i gjennomsnitt

Tabell 8.1. gir en oversikt over antall dager med samvær mellom samværsforeldre og barn siste måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Oversikten gjelder for samtlige foreldre i hver av gruppene, og de som ikke hadde vært sammen med barnet siste måned, er gitt verdien "0 dager". Vi viser både en prosentfordeling over antall samværsdager, og gjennomsnittlig antall dager. De som hadde hatt samvær siste måned, men ikke hadde oppgitt antall dager, er definert som "uoppgitt/vet ikke". Disse er holdt utenfor i gjennomsnittsberegningene. Antall observasjoner er derfor noe lavere for gjennomsnittsberegningene (oppgitt i parentes i tabellen) enn for de grupperte fordelingene.

Ser vi alle foreldre under ett, var det altså 23 prosent som ikke oppga noe samvær mellom samværsforelderen og barnet siste måned, 9 prosent oppga samvær 1-3 dager, 23 prosent oppga samvær 4-7 dager, 28 prosent oppga samvær 8-12 dager og 13 prosent oppga minst 13 samværsdager, noe som i praksis innebærer at barnet bor like mye hos begge foreldre. Selv om en del samværsforeldre ikke hadde vært sammen med barnet siste måned, er det altså

mange foreldre som har omfattende kontakt med barn som de ikke bor sammen med.

I gjennomsnitt hadde samværsforeldrene vært sammen med barna 6,5 dager siste måned. I *Undersøkelsen om samværsrett* i 1996 fant man at gjennomsnittlig antall samværsdager i måneden forut for undersøkelsen var 6,03 (Jensen og Clausen 1997a, s. 27). Det kan altså se ut til at det var en viss økning i det månedlige samværet mellom samværsforeldre og barn i tiden 1996-2002. Forskjellen er imidlertid såpass liten at den neppe er statistisk utsagnskraftig. Tar vi hensyn til at de to undersøkelsene hadde forskjellige referanse-måneder, kan det kanskje likevel være grunnlag for å si at det var en viss økning i samværet mellom foreldre og barn som ikke bor sammen, på siste halvdel av 1990-tallet. Mens man i undersøkelsen i 2002 spurte om samvær i oktober 2002, spurte man i 1996 om samvær i desember 1995. I og med at dette var jule-måneden, er det rimelig å anta at mange samværsforeldre var mer sammen med barn de ikke bodde sammen med, enn hva de var i en måned uten spesielle høytider. Hele 25 prosent oppgav i undersøkelsen at de hadde hatt mer samvær enn vanlig denne måneden, 39 prosent mente det var en typisk måned, mens bare 8 prosent sa de hadde hatt mindre samvær enn vanlig (ibid, s. 25). 28 prosent hadde imidlertid ikke besvart dette spørsmålet om hvorvidt deres samvær i den aktuelle måneden var typisk eller ikke. Alt i alt er det rimelig å anta at gjennomsnittlig antall samværdager ville ha vært noe lavere dersom man hadde spurt om samvær i oktober 1995 i stedet for desember 1995, noe som altså kan innebære at det faktisk har vært en liten økning i det månedlige samværet mellom foreldre og barn som ikke bor sammen. Så lenge vi ikke har opplysninger for samme måned i flere undersøkelser, kan vi ikke få noe klart svar på dette.

**Tabell 8.1. Antall dager samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent og gjennomsnitt<sup>1</sup>**

	0 dager	1-3 dager	4-7 dager	8-12 dager	13 dager +	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Gjennomsnitt	Antall
Alle foreldre	23	9	23	28	13	3	100	6,5	2 306 (2 228)
Enslige mødre	30	11	23	27	6	3	100	5,2	1 121 (1 084)
Samværsfedre	17	7	23	32	17	3	100	7,6	941 (914)
Enslige fedre	18	7	22	17	32	6	100	8,1	139 (132)
Samværs mødre	8	6	16	21	41	8	100	10,7	105 (98)

<sup>1</sup> Missingverdiene, dvs. de som oppga at det hadde vært samvær siste måned, men ikke hvor mange dager dette dreide seg om, er holdt utenfor i gjennomsnittberegningene. Antall observasjoner i parentes viser hvor mange som inngår i gjennomsnittsberegningene.

Igen ser vi at enslige mødre oppga noe mindre samvær mellom far og barn enn hva fedrene selv gjorde. Gjennomsnittet var henholdsvis 5,2 og 7,6 dager for de to gruppene.<sup>5</sup> Likeledes ser vi at enslige fedre oppga mindre samvær mellom samværs mødre og barn enn hva samværs mødre selv gjorde. Ifølge de enslige fedrene hadde mor vært sammen med barnet 8,1 dager i gjennomsnitt siste måned. Samværs mødre selv rapporterte om hele 10,7 samværsdager i gjennomsnitt.

Også når vi ser på foreldre til samme barn, finner vi at enslige foreldre angir mindre samvær enn samværsforeldrene gjør. Tabell A8.1. (i vedlegget) viser forholdet mellom svarene fra enslige mødre og samværsfedre. I omtrent halvparten av parene oppga foreldrene omtrent like mye samvær mellom far og barn siste måned. I hele 36 prosent av parene oppga far mer samvær enn mor, mens mor oppga mer samvær enn far i om lag 5 prosent av parene. Også blant par av enslige fedre og samværs mødre er det en klar tendens til at samværsforeldrene rapporterer om mer samvær enn den forelderen som barnet bor fast hos (tabell A.8.2.).

Vi har ikke noe grunnlag for å avgjøre hvem av foreldrene som gir de mest korrekte opplysningene og må derfor forholde oss til ulike anslag fra de forskjellige gruppene av foreldre. Som nevnt i kapittel 2, kan muligens noe av avviket mellom foreldrenes opplysninger bunne i at de i enkelte tilfelle refererer til litt ulike perioder. Ettersom datainnsamlingen gikk over noe tid, vil referansemånedene for enkelte par ikke være sammenfallende. Men ettersom samværsforeldrene systematisk oppgir klart mer samvær med barnet enn de enslige foreldrene gjør, er dette neppe hele forklaringen. Mye taler for at samværsforeldre kan ønske å framstille seg selv i et gunstig lys og dermed bevisst eller ubevisst overvurderer sin egen innsats overfor barna noe, mens de enslige foreldrene kan ha tendens til å undervurdere den tidligere partnerens innsats. Skevik og Hyggen (2002) argumenter for at samværsfedre også kan tenkes å underrapportere samværet for å vise hvor marginaliserte de er blitt og

for å signalisere et behov for å styrke fedres rettigheter. Dette kan selvsagt være tilfelle for enkelte, for eksempel i par der far oppgir mindre samvær med barnet enn hva mor angir.

Tabell 8.1. bekrefter ellers at samværs mødre har en mer aktiv rolle i forhold til barn som de ikke bor sammen med, enn hva samværsfedre har. Bare et lite fåtall av samværs mødre hadde ikke vært sammen med barna i den foregående måneden, og svært mange hadde vært sammen med barna nesten halve måneden. Dersom vi baserer oss på opplysningene fra samværs mødre selv, hadde hele 41 prosent av dem vært sammen med barna minst 13 dager siste måned.

## 8.2. 4,7 netter samvær i gjennomsnitt per måned

Antallet samværsnetter per måned er klart lavere enn antall dager med samvær. Dette er som forventet ettersom f.eks. samvær en helg fra fredag til søndag innebærer tre samværsdager, men bare to overnattinger. Baserer vi oss på opplysningene fra alle foreldre sett under ett, var samværsforeldrene sammen med barna 4,7 netter i gjennomsnitt siste måned (tabell 8.2.). 29 prosent hadde ikke vært sammen med barna noen netter i denne perioden, 7 prosent hadde vært sammen med dem 1-3 netter, 28 prosent hadde hatt samvær 4-7 netter, 15 prosent hadde hatt samvær 8-12 netter, mens 8 prosent hadde hatt så mye som 13 netter med samvær. Den høye andelen, 14 prosent, som ikke hadde besvart dette spørsmålet om antall netter med samvær, eller hadde besvart det med "vet ikke", innebærer imidlertid at disse tallene kan være litt vanskelige å tolke. Vi vet ikke om disse 14 prosentene skjuler foreldre med mye eller lite samvær.

Også opplysningene om antall netter med samvær siste måned viser at samværs mødre er klart mer sammen med barn som de ikke bor sammen med, enn hva samværsfedre er. Videre er det også her slik at de enslige foreldrene rapporterer om mindre samvær enn hva samværsforeldrene gjør. Det bildet vi får av samværsforeldrenes rolle overfor barn de ikke bor sammen med, avhenger altså av hvorvidt vi baserer oss på opplysninger fra samværsforeldrene selv eller fra de foreldrene som barna bor fast hos.

<sup>5</sup> Skevik og Hyggen (2002, s. 62) fant at samværsfedrene i gjennomsnitt hadde vært sammen med barna 6,8 dager i måneden forut for undersøkelsen. Gjennomsnittlig antall netter med samvær var 4,8.

**Tabell 8.2. Antall netter samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent og gjennomsnitt<sup>1</sup>**

	0 netter	1-3 netter	4-7 netter	8-12 netter	13 netter +	Vet ikke uoppgitt	Alle	Gjennomsnitt	Antall
Alle foreldre	29	7	28	15	8	14	100	4,7	2 306 (1998)
Enslige mødre	38	9	28	14	4	8	100	3,5	1 121 (1024)
Samværsfedre	21	5	29	18	10	18	100	5,8	941 (781)
Enslige fedre	23	4	21	9	28	16	100	7,2	139 (117)
Samværs mødre	10	5	16	15	28	27	100	9,2	105 (76)

<sup>1</sup> Missingverdiene, dvs. de som oppga at det hadde vært samvær siste måned, men ikke hvor mange netter dette dreide seg om, er holdt utenfor i gjennomsnittberegningene. Antall observasjoner i parentes viser hvor mange som inngår i gjennomsnittsberegningene.

### 8.3. Hvem har mye månedlig samvær? En tabellanalyse

Både Clausen og Jensen (1997a), Skevik og Hyggen (2002) og Thuen (2004) viser at det er stor variasjon mellom ulike grupper av samværsforeldre i mengden månedlig samvær med barn man ikke bor sammen med.<sup>6</sup> Flere faktorer viser seg å ha betydning, men alle disse rapportene viser, ikke uventet, at geografisk avstand er noe av det mest avgjørende.

Samværsforeldre som bor nær sine barn, har mer månedlig samvær enn de som bor lengre unna. Videre viser alle rapportene at barnets alder har betydning, slik at de som har små barn har mer månedlig samvær enn dem med større barn. Også dette er som vi kunne vente ettersom større barn ofte vil tilbringe helgene med venner og egne fritidsinteresser framfor å være sammen med foreldre. Alle undersøkelsene viser også at samværsforeldre som har bodd sammen med barnet og den andre forelderen, har klart mer samvær med barnet etter bruddet enn foreldre som aldri har bodd sammen med barnet. Betydningen av foreldrenes sosiale status er imidlertid forskjellig i disse undersøkelsene. Jensen og Clausen (1997a) var spesielt opptatt av å undersøke hvorvidt det var en sammenheng mellom foreldrenes sosiale status og mengden samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen. De fant at foreldre med en sterk sosial posisjon, målt ved inntekt, utdanning og arbeidsmarkedstilknytning, hadde flere samværsdager per måned enn foreldre i en svakere sosial posisjon. Et lignende mønster er også vist i en svensk undersøkelse, men sammenhengen mellom sosial status og samvær så her ut til å ha blitt svakere over tid (Sjöberg 1995, referert i Jensen og Clausen 1997a). Skevik og Hyggen (2002) fant imidlertid ingen klare forskjeller etter utdanning og inntekt i omfanget av samvær sist måned blant fedrene i sin undersøkelse. Dette kan, sier de, muligens bunne i at det er liten spredning med hensyn

til utdanning og inntekt i denne undersøkelsen, noe som har sammenheng med måten utvalgte ble trukket på og med frafallet i undersøkelsen. I en mer detaljert analyse av dataene fant Skevik (2004) imidlertid at fedre som mottok sosialhjelp, hadde mindre samvær med barna enn andre samværsfedre. Selv om man ikke fant forskjeller i samvær etter fars inntekt generelt, var det altså en tendens til at de aller vanskeligst stilte hadde mindre samvær med barn de ikke bodde sammen med, enn resten av samværsfedrene. Thuen (2004) rapporterer også om forskjeller i samvær mellom samværsforeldre med kort og lang utdanning, slik at de med lang utdanning hadde mer samvær enn dem med kort utdanning. Det framgår imidlertid ikke klart om denne forskjellen kun gjelder for samvær i ferier, eller også for det månedlige samværet.

Tabellene 8.3, 8.4. og 8.5. viser antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned etter noen utvalgte kjennemerker ved barn og foreldre. Det er ikke rom for noen omfattende analyse av hvilke faktorer som har størst betydning for mengden samvær mellom samværsforeldre og barn innenfor rammen av denne rapporten, men vi viser fordelinger for noen bakgrunnsfaktorer. I dette avsnittet ser vi kun på bivariate sammenhenger. Tabell 8.3 er basert på opplysninger fra samtlige foreldre i undersøkelsen, tabell 8.4 er basert på opplysninger fra enslige mødre, og tabell 8.5. er basert på opplysninger fra samværsfedre. I all hovedsak inngår de samme kjennemerkene i alle de tre tabellene.

Tar vi utgangspunkt i opplysningene fra samtlige foreldre i undersøkelsen, ser vi en klar sammenheng mellom barnets alder og mengden månedlig samvær. Samværsforeldre har flere samværsdager med små barn enn med store barn, og det er særlig for de aller eldste barna at samværet avtar. Mens samværsforeldre med 0-4 åringer i gjennomsnitt hadde hatt 7,4 samværsdager siste måned, var gjennomsnittet for dem med 15-17 åringer bare 4,3 dager. Her finner vi altså det samme mønsteret som er vist i tidligere undersøkelser i Norge.

<sup>6</sup> Thuen kartla omfanget av det månedlige samværet litt annerledes enn hva som er gjort i de andre undersøkelsene som refereres her. I stedet for å spørre om mengden samvær i måneden forut for undersøkelsen (antall dager og netter), spurte han hvor ofte samværsfedrene hadde samvær med barnet/barna i løpet av en fireukers periode. Spørsmålet hadde sju svaralternativer: Ca. 50 % av tiden, 20-40 % av tiden, ca. 2 helger i måneden + ev. 1 dag per uke, ca. 1 helg i måneden + ev. 1 eller 2 dager, ett eller noen få dagsamvær i måneden (uten overnatting), sjeldnere enn en gang i måneden, samværet varierer mye over tid.



**Tabell 8.3. Antall dager samvær mellom barnet og samværsforelderen siste måned basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt<sup>1</sup>**

	0 dager	1-3 dager	4-7 dager	8-12 dager	13 dager+	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Gjennomsnitt	Antall
<b>Barnets alder</b>									
0-4 år	19	5	21	37	14	5	100	7,4	343 (330)
5-9 år	20	7	24	34	14	2	100	7,0	814 (796)
10-14 år	23	10	24	26	15	3	100	6,6	827 (799)
15-17 år	34	17	24	15	6	5	100	4,3	314 (297)
<b>Har samværsavtale</b>									
Ja	10	8	26	38	16	3	100	8,0	1207 (1174)
Nei	36	11	21	19	10	3	100	4,9	1081 (1041)
<b>Barnets bosted</b>									
Mor	26	10	25	30	6	3	100	5,7	1913 (1860)
Far	19	10	26	26	13	6	100	7,0	181 (170)
Både mor og far	2	0	3	9	80	6	100	14,2	192 (180)
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>									
Gift med barnets andre forelder	15	9	26	30	16	4	100	7,3	1183 (1144)
Samboer med barnets andre forelder	21	9	24	31	12	2	100	6,6	762 (739)
Har ikke bodd sammen	47	10	17	18	5	2	100	3,8	328 (321)
<b>Intervjupersonens samlivsstatus nå</b>									
Gift med ny partner	32	9	24	22	9	2	100	5,3	366 (357)
Samboer med ny partner	23	12	25	26	12	3	100	6,2	576 (560)
Enslig	20	8	22	31	14	4	100	7,0	1331 (1280)
<b>Intervjupersonens utdanningsnivå</b>									
Ungdomsskole	30	12	21	23	10	4	100	5,6	241 (231)
Videregående skole	24	9	23	29	12	3	100	6,4	1530 (1478)
Universitet/høgskole - 4 år	17	10	25	31	14	3	100	7,0	430 (417)
Universitet/høgskole 5 år +	13	8	27	25	25	3	100	8,4	88 (86)
<b>Intervjupersonens ukentlige arbeidstid</b>									
1-30 timer	25	10	23	31	7	3	100	5,8	323 (311)
31-40 timer	19	8	25	31	14	3	100	7,0	970 (940)
41 timer +	19	10	23	28	17	3	100	7,1	444 (432)
Ikke yrkesaktiv	34	11	21	21	10	3	100	5,2	425 (410)
<b>Hovedsakelig virksomhet</b>									
Yrkesaktiv	20	9	24	31	13	3	100	6,8	1753 (1700)
Student	27	11	26	22	10	4	100	5,5	144 (139)
Uførepensjonist	36	11	16	17	15	5	100	5,6	130 (123)
Hjemmearbeidende	44	10	19	23	3	1	100	3,9	80 (79)
Arbeidsledig	29	12	20	23	10	6	100	5,5	116 (109)
Annet	41	9	18	17	13	2	100	5,1	71 (69)
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>									
Gangavstand	4	7	16	39	31	4	100	10,2	483 (464)
Reisetid på ½ time eller mindre	9	9	26	38	14	4	100	7,8	984 (946)
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	18	15	38	24	4	2	100	5,3	403 (393)
2 ½ time eller mer	64	11	20	3	1	2	100	1,9	299 (292)

<sup>1</sup> Missingverdiene, dvs. de som oppga at det hadde vært samvær siste måned, men ikke hvor mange dager dette dreide seg om, er holdt utenfor i gjennomsnittberegningene. Antall observasjoner i parentes viser hvor mange som inngår i gjennomsnittsberegningene.

Vi ser også at foreldre som oppga å ha inngått en avtale om hvor mye tid samværsforeldre og barn skulle tilbringe sammen, hadde betydelig mer samvær enn dem uten en slik avtale. Gjennomsnittlig antall samværsdager i de to gruppene var henholdsvis 8,0 og 4,9 dager. Også dette er i tråd med hva Jensen og Clausen (1997a) fant. Det er imidlertid viktig å legge merke til at også samværsforeldre uten samværsavtale har en god del samvær med barn de ikke bor sammen med, noe som også understrekes i Lyngstad (2004).

Videre ser vi, som vi kunne vente, at samværsforeldre som har delt bosted for barna, har atskillig flere samværsdager enn foreldre uten delt bosted. I gjennomsnitt hadde samværsforeldre med delt bosted vært sammen med barna 14,2 dager siste måned, og dette utgjør jo i praksis halvparten av tiden i tråd med hva delt bosted skulle tilsi.

I overensstemmelse med funn i de tidligere undersøkelser ser vi også her at foreldrenes tidligere samlivsstatus har stor betydning for omfanget av det månedlige samværet. Samværsforeldre som ikke hadde bodd sammen med barnets andre forelder, var atskillig mindre sammen med barna enn de som hadde vært gift eller samboer med barnets andre forelder. Det kan også se ut til at de som var samboende med barnets andre forelder før samlivsbruddet, hadde noe mindre samvær med barna enn de som var gift. Forskjellen er ikke stor, og ligger på grensen til statistisk signifikans på nivåer som det er vanlig å operere med. Jensen og Clausen (1997a) fant at foreldre som hadde vært gift ved barnets fødsel, hadde hatt noe mer samvær enn foreldre som hadde vært samboende ved barnets fødsel. Thuen (2004) fant derimot ingen slik forskjell mellom dem som hadde vært gift med den andre forelderen, og dem som hadde vært samboende.

Når det gjelder foreldrenes samlivsstatus på intervjuetidspunktet, kan det se ut til at de som fremdeles var enslige, hadde mer samvær med barna enn de som hadde inngått nye parforhold. Ettersom tabell 8.3 er basert på opplysninger fra samtlige foreldre, kan det være litt vanskelig å tolke disse sammenhengene her. Tabellene 8.4 og 8.5 viser derimot sammenhengene for henholdsvis enslige mødres samlivsstatus og samværsfedres samlivsstatus, noe som gir et bedre bilde av hvilket av disse forholdene som har betydning.

Tabell 8.3 viser ellers en viss sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og mengden samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen. De høyest utdannede foreldrene rapporterte om flere samværsdager enn dem med mindre utdanning. Hvorvidt det er samværsforeldrenes eller de enslige foreldrenes utdanningsnivå som har betydning, kan ikke leses ut fra denne inndelingen, men framgår klarere av

tabellene 8.4 og 8.3. Det at høyt utdannede foreldre har mer samvær med barn de ikke bor sammen med enn hva foreldre med mindre utdanning har, stemmer med Jensen og Clausens funn i *Undersøkelsen om samværsrett 1996*. Ettersom vi foreløpig ikke har inntektsopplysninger koblet til dataene fra *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, kan vi ikke se på sammenhengen mellom foreldrenes inntektsnivå og mengden månedelig samvær. Foreløpig må vi altså nøye oss med å benytte utdanningsnivå som indikator på sosial status.

Tabell 8.3 viser også antall samværsdager siste måned etter foreldrenes ukentlige arbeidstid og deres hovedsakelige virksomhet. Ettersom sammenhengene her kan være forskjellige etter hvorvidt vi ser på de enslige foreldrenes arbeidstid og yrkestilknytning på den ene siden, eller samværsforeldrenes arbeidstid og yrkestilknytning på den andre, er mønsteret i tabell 8.3 vanskelig å tolke.

**Tabell 8.4. Antall dager samvær mellom barnet og samværsfaren siste måned basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt**

	0 dager	1-3 dager	4-7 dager	8-12 dager	13 dager+	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Gjennomsnitt	Antall
<b>Barnets alder</b>									
0-4 år	28	6	21	36	5	3	100	5,8	175 (170)
5-9 år	22	10	25	34	7	2	100	6,1	414 (404)
10-14 år	31	11	24	24	6	3	100	5,0	389 (375)
15-17 år	47	19	19	9	2	4	100	2,7	136 (130)
<b>Har samværsavtale</b>									
Ja	13	10	27	39	8	3	100	6,8	580 (563)
Nei	46	12	20	15	4	2	100	3,5	530 (514)
<b>Barnets bosted</b>									
Mor	31	11	24	28	3	3	100	4,8	1 055 (1024)
Både mor og far	-	-	5	19	71	6	100	13,5	48 (44)
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>									
Gift med barnets andre forelder	21	11	27	29	9	3	100	6,2	525 (511)
Samboer med barnets andre forelder	26	12	24	31	4	2	100	5,4	377 (364)
Har ikke bodd sammen	53	12	14	17	2	3	100	2,9	203 (197)
<b>Mors samlivsstatus nå</b>									
Gift med ny partner	40	11	19	19	7	4	100	4,3	179 (171)
Samboer med ny partner	27	14	24	27	5	3	100	5,2	257 (250)
Enslig	27	10	25	29	6	3	100	5,5	669 (649)
<b>Mors utdanningsnivå</b>									
Ungdomsskole	44	13	15	22	3	3	100	4,1	110 (107)
Videregående skole	29	10	24	27	7	3	100	5,3	717 (694)
Universitet/høgskole - 4 år	22	15	26	29	5	3	100	5,4	251 (240)
Universitet/høgskole 5 år +	19	10	23	31	16	-	100	7,2	35 (35)
<b>Mors ukentlige arbeidstid</b>									
1-30 timer	26	12	23	33	2	3	100	5,2	260 (251)
31-40 timer	25	11	26	26	9	3	100	5,7	434 (419)
41 timer +	31	13	18	30	6	2	100	5,2	102 (100)
Ikke yrkesaktiv	39	10	22	22	3	3	100	4,3	243 (236)
<b>Hovedsakelig virksomhet</b>									
Yrkesaktiv	26	11	25	29	7	3	100	5,5	785 (760)
Student	27	13	23	24	9	3	100	5,5	112 (109)
Uførepensjonist	51	5	20	14	6	3	100	4,2	54 (52)
Hjemmearbeidende	44	11	18	24	2	1	100	3,9	77 (76)
Arbeidsledig	30	11	21	30	-	8	100	4,7	50 (46)
Annet	49	15	13	19	1	2	100	3,2	38 (37)
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>									
Gangavstand	6	8	21	44	21	2	100	8,9	208 (204)
Reisetid på ½ time eller mindre	11	12	29	38	5	4	100	6,6	484 (467)
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	27	19	35	16	-	3	100	3,8	183 (175)
2 ½ time eller mer	74	11	12	2	0	1	100	1,2	148 (146)

<sup>1</sup> Missingverdiene, dvs. de som oppga at det hadde vært samvær siste måned, men ikke hvor mange dager dette dreide seg om, er holdt utenfor i gjennomsnittberegningene. Antall observasjoner i parentes viser hvor mange som inngår i gjennomsnittsberegningene.

**Tabell 8.5. Antall dager samvær med barnet siste måned basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt <sup>1</sup>**

	0 dager	1-3 dager	4-7 dager	8-12 dager	13 dager+	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Gjennomsnitt	Antall
<b>Barnets alder</b>									
0-4 år	11	4	20	42	18	7	100	8,7	148 (141)
5-9 år	17	5	22	35	18	2	100	7,8	335 (327)
10-14 år	17	8	22	29	21	2	100	7,9	334 (328)
15-17 år	25	13	31	21	5	5	100	5,2	124 (118)
<b>Har samværsavtale</b>									
Ja	5	6	24	42	21	2	100	9,2	498 (489)
Nei	29	9	22	22	13	4	100	6,0	438 (420)
<b>Barnets bosted</b>									
Mor	19	8	26	34	10	3	100	6,8	850 (829)
Både mor og far	2	-	2	7	80	9	100	15,0	75 (70)
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>									
Gift med barnets andre forelder	10	7	26	35	19	4	100	8,4	487 (471)
Samboer med barnets andre forelder	17	8	23	34	17	2	100	7,6	327 (321)
Har ikke bodd sammen	44	7	19	20	9	1	100	4,5	113 (112)
<b>Fars samlivsstatus nå</b>									
Gift med ny partner	25	7	29	25	13	1	100	6,4	162 (161)
Samboer med ny partner	19	10	27	27	13	3	100	6,9	248 (241)
Enslig	14	5	19	36	20	4	100	8,3	517 (498)
<b>Fars utdanningsnivå</b>									
Ungdomsskole	20	10	25	25	14	6	100	6,7	110 (105)
Videregående skole	18	7	22	33	17	3	100	7,5	655 (637)
Universitet/høgskole - 4 år	11	4	26	37	22	1	100	8,8	130 (129)
Universitet/høgskole 5 år +	7	6	31	26	23	7	100	8,7	38 (36)
<b>Fars ukentlige arbeidstid</b>									
1-30 timer	28	7	19	25	21	-	100	7,0	37 (37)
31-40 timer	14	5	25	36	17	3	100	7,9	418 (406)
41 timer +	15	9	25	30	18	3	100	7,6	301 (293)
Ikke yrkesaktiv	30	10	17	23	16	3	100	6,2	138 (134)
<b>Hovedsakelig virksomhet</b>									
Yrkesaktiv	14	6	25	35	17	3	100	7,8	777 (756)
Student	:	:	:	:	:	:	100	:	24 (23)
Uførepensjonist	30	13	9	21	23	5	100	6,6	57 (55)
Hjemmearbeidende	:	:	:	:	:	:	100	:	1 (1)
Arbeidsledig	30	15	16	19	15	5	100	5,8	52 (50)
Annet	41	3	25	16	14	-	100	5,8	25 (25)
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>									
Gangavstand	2	5	12	42	35	5	100	11,2	200 (192)
Reisetid på ½ time eller mindre	7	5	23	39	20	5	100	8,8	409 (394)
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	12	13	39	31	4	1	100	6,2	177 (175)
2 ½ time eller mer	57	10	26	4	1	2	100	2,4	124 (122)

<sup>1</sup> Missingverdiene, dvs. de som oppga at det hadde vært samvær siste måned, men ikke hvor mange dager dette dreide seg om, er holdt utenfor i gjennomsnittberegningene. Antall observasjoner i parentes viser hvor mange som inngår i gjennomsnittsberegningene.

Tabellen viser imidlertid med all mulighet tydelighet at fysisk nærhet har stor betydning for mengden samvær. Dette er som vi kunne vente, og altså i tråd med funn i tidligere studier. Når samværsforelderen bodde i gangavstand fra barnas bosted, rapporterte foreldrene om hele 10,2 samværsdager i gjennomsnitt siste måned. For dem som hadde minst 2 ½ times reisetid, var gjennomsnittet 1,9 dager.

Tabell 8.4 viser fordelinger for de samme kjennemerker som tabell 8.3, men er altså basert på opplysninger fra de enslige mødrene. Kjennetegn ved foreldrene, slik som tidligere og nåværende samlivsstatus, utdanningsnivå, arbeidstid og hovedsakelig virksomhet, gjelder da for mødre som bor sammen med barn, men ikke sammen med barnets andre forelder. Som vi kunne vente, viser denne tabellen mange av de samme sammenhengene som tabell 8.3, men styrken på sammenhengene er i en del tiffelle noe

annerledes. Også når vi tar utgangspunkt i de enslige mødrenes opplysninger om antall samværsdager mellom far og barn foregående måned, ser vi at omfanget av samværet avtar med barnas alder. De som hadde samværsavtale, rapporterte om mer samvær mellom far og barn enn mødre som ikke hadde en slik avtale, og de som hadde delt bosted for barnet, rapporterte om mer samvær enn de mødrene som ikke hadde delt bosted. Videre ser vi at de som bodde i nærheten av barnets far, rapporterte om atskillig mer samvær enn mødre som bodde lengre unna samværsfaren. De som bodde sammen med barnets far før samlivsbruddet, rapporterte om langt mer samvær mellom far og barn enn mødre som ikke hadde bodd sammen med barnets far. Det er også en tendens til at mødre som var gift med en ny partner rapporterte om mindre samvær mellom far og barn enn mødre som fremdeles var enslige og mødre som var samboende med ny partner. Muligens reflekterer denne sammen-

hengen at mødre som er gift med en ny partner har eldre barn enn de andre mødrene, eller at det har gått lengre tid siden samlivsbruddet (se multivariat analyse senere i kapitlet).

Når det gjelder betydningen av mors sosiale status for mengden samvær mellom far og barn, får vi ikke noe klart svar i tabell 8.4. Riktignok var det en tendens til at mødre med lang universitetsutdanning rapporterte om mer samvær mellom far og barn siste måned enn dem med mindre utdanning, men ettersom det er såpass få mødre i utvalget i den øverste utdanningsgruppen, er ikke denne sammenhengen statistisk signifikant. Det kan også se ut til at yrkesaktive mødre rapporterte om mer samvær mellom far og barn enn mødre som ikke var yrkesaktive, men disse sammenhengene er svake og usikre.

Tabell 8.5 viser fordelinger for de samme kjennmerkene som tabellene 8.3 og 8.4, men basert på opplysninger og bakgrunnskjennermerker for samværsfedre. Vi finner i hovedsak de samme sammenhengene som i de to foregående tabellene, men stort sett rapporterte samtlige grupper av samværsfedre om betydelig mer samvær med barn som de ikke bor sammen med, enn hva de enslige mødrene gjorde. Igjen ser vi at både barnets alder, det å ha samværsavtale, delt bosted for barnet, samlivsstatus ved brudd og avstand til barnets bosted har stor betydning for mengden samvær sist måned. Det ser dessuten ut til at fedre som fremdeles var enslige, hadde mer samvær med barna enn de som var etablert i et nytt forhold, enten som gift eller samboende. Ut fra en bivariat analyse som den som vises i tabell 8.3, kan vi ikke si om det er fars samlivsstatus i seg selv som har betydning, eller om denne igjen henger sammen med andre forhold som virker bestemmende for omfanget av samværet, som f. eks. barnas alder eller tid siden bruddet med barnets mor.

Det kan se ut til at det er en viss sammenheng mellom fars sosiale status og mengden månedlig samvær. Høyt utdannede fedre rapporterte noe flere samværsdager enn fedre med mindre utdanning, og yrkesaktive fedre rapporterte noe mer samvær enn fedre som ikke var yrkesaktive. Sammenhengene er imidlertid forholdsviss svake og ikke statistisk utsagnskraftige.

#### 8.4. Hvem har mye månedlig samvær? Multivariate analyser

Vi har nå vist en del bivariante sammenhenger mellom kjennemerker ved barn og foreldre på den ene siden, og antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned på den annen. I dette avsnittet vises noen multivariate analyser. Vi får da et klarere bilde av betydningen av de enkelte faktorene. Analysene er dels basert på opplysninger fra samværs mødre og dels på opplysninger fra samværsfedre, og de omfatter færre uavhengige variabler enn dem som inngår i tabellene

8.3.-8.4. Vi har valgt å ta med de faktorene som så ut til å ha en viss betydning i de bivariante analysene.

Tabell 8.6 viser resultater fra en regresjonsanalyse, basert på opplysninger fra de enslige mødrene. Den avhengige variabelen er antall samværsdager mellom samværsfar og barn siste måned, definert som en kontinuerlig variabel. Ettersom andelen som oppga 0 dagers samvær er såpass høy, 23 prosent, kan fordelingen betraktes som sensurert med hensyn til den latente variabelen vi ønsker å måle. Dersom vi benytter en vanlig lineær regresjonsmodell, står vi da i fare for å få skjeve estimater. Det finnes flere metoder for å justere for en slik venstresensurering. En mye brukt metode er en såkalt tobit regresjonsmodell (Breen 1996). Estimater fra denne modellen relateres til den latente, usensurerte fordelingen av den avhengige variabelen, i dette tilfellet fedres tilbøyelighet til å være sammen med barn som de ikke bor sammen med, i løpet av en måned. Resultatene fra en slik modell vises i tabell 8.6.<sup>7 8</sup>

Følgende uavhengige variabler inngår i modellen:

- Barnets alder, definert som en kategorisk variabel. Det er konstruert tre dummyvariabler, og de med de eldste barna er valgt som referanse.
- Mors samlivsstatus ved samlivsbruddet. Her er det laget to dummyvariabler, og de som aldri har bodd sammen med barnets far, er definert som referanse.
- Mors samlivsstatus nå. Her er det skilt mellom gifte og samboende på den ene siden, og enslige på den andre. De enslige er valgt som referanse.
- Mors utdanningsnivå. Her skilles det mellom fire grupper. Det er laget tre dummyvariabler, og de med minst utdanning er definert som referanse.
- Hovedsakelig virksomhet. Her skilles det mellom yrkesaktive og studenter på den ene siden, og de øvrige mødrene på den andre, med de sistnevnte som referanse.
- Reisetid mellom barn og samværsfar. Her er det laget tre dummyvariabler. Gruppen med lengst reisetid er valgt som referanse.

<sup>7</sup> I denne analysen er alle som har verdien "uoppgift" eller "vet ikke" på minst én av de uavhengige variablene, holdt utenfor. Antallet observasjoner i analysen er 929, altså en del lavere enn i tabell 8.4. I denne analysen har vi kun benyttet utvalgsvekten, og ikke frafallsvekten. Som nevnt i kapittel 2, justerer frafallsvekten for ulik svarprosent blant foreldregrupper (bidragspliktige og bidragsmottakere) og utdanningsgrupper. Ettersom analysen her kun gjelder for bidragsmottakere, og ettersom mors utdanningsnivå inngår som en uavhengig variabel i analysen, har vi valgt å benytte bare utvalgsvekten.

<sup>8</sup> Ulikt hva som er tilfellet i vanlig lineære regresjonsanalyse, gir tobitanalyser ingen lett tolkbare mål for modelltilpasning.

**Tabell 8.6. Resultater fra tobitanalyse av antall dager med samvær mellom samværsfedre og barn siste måned, basert på opplysninger fra enslige mødre**

	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	-8,4***	1,2
<b>Barnets alder</b>		
0-4 år	4,3***	0,7
5-9 år	4,0***	0,6
10-14 år	2,7***	0,6
15-17 år (ref)		
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>		
Gift med barnets andre forelder	3,0***	0,6
Samboer med barnets andre forelder	2,1***	0,6
Har ikke bodd sammen (ref)		
<b>Mors samlivsstatus nå</b>		
Gift/samboer	-0,1	0,4
Enslig (ref)		
<b>Mors utdanningsnivå</b>		
Universitet/høgskole 5 år +	1,6	1,8
Universitet/høgskole - 4 år	1,0	0,8
Videregående skole	1,0	0,7
Ungdomsskole (ref)		
<b>Yrkesaktiv/student</b>		
Ja	0,5	0,5
Nei (ref)		
<b>Reisetid mellom barn og far</b>		
Gangavstand	10,4***	0,7
Reisetid på ½ time eller mindre	8,2***	0,6
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	5,2***	0,7
2 ½ time eller mer (ref)		

\*\*\* Signifikant på 0,001-nivå.

**Tabell 8.7. Resultater fra regresjonsanalyse av antall dager med samvær mellom samværsfedre og barn siste måned, basert på opplysninger fra enslige mødre der barna har inntil ½ times reisetid til samværsfar<sup>1</sup>**

	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	1,5	0,9
<b>Barnets alder</b>		
0-4 år	4,0***	0,7
5-9 år	3,4***	0,6
10-14 år	2,0***	0,5
15-17 år (ref)		
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>		
Gift med barnets andre forelder	2,5***	0,5
Samboer med barnets andre forelder	1,6**	0,5
Har ikke bodd sammen (ref)		
<b>Mors samlivsstatus nå</b>		
Gift/samboer	0,3	0,4
Enslig (ref)		
<b>Mors utdanningsnivå</b>		
Universitet/høgskole 5 år +	0,8	1,0
Universitet/høgskole - 4 år	0,4	0,7
Videregående skole	0,3	0,6
Ungdomsskole (ref)		
<b>Yrkesaktiv/student</b>		
Ja	0,6	0,5
Nei (ref)		
<b>Reisetid mellom barn og far</b>		
Gangavstand	2,0***	0,4
Reisetid på ½ time eller mindre (ref)		

\*\*\* Signifikant på 0,001-nivå, \*\* signifikant på 0,01-nivå

<sup>1</sup> R<sup>2</sup>=0,16.

Både barnets alder, mors tidligere samlivsstatus og reisetiden mellom barn og far har signifikant betydning også når vi tar hensyn til de andre forklaringsvariablene i modellen. Enslige mødre med små barn rapporterte om mer samvær mellom far og barn enn dem med store barn, de som hadde vært gift eller samboende med barnets far, rapporterte om mer samvær enn dem som ikke har bodd med barnets far, og de som bodde i nærheten av faren rapporterte om betydelig mer samvær enn dem som hadde lang reisetid. Verken mors samlivsstatus nå, mors utdanningsnivå eller hvorvidt mor er yrkesaktiv eller student, har noen klar betydning når vi tar hensyn til de andre variablene i modellen.

Konstantleddet uttrykker gjennomsnittverdien til dem som tilhører referanse-kategorien på samtlige av de uavhengige variablene i modellen, dvs. de som har barn 15-17 år, ikke har bodd sammen med barnets far, er enslige fremdeles, har utdanning på ungdomsskolenivå, verken er yrkesaktive eller studenter og har minst 2 ½ times reiseavstand til barnets far. Stort sett er dette de gruppene der det er minst månedlig samvær mellom barn og far. Dette er grunnen til at konstantleddet er negativt.

Vi har også kjørt den samme modellen kun for de enslige mødrene som bor ganske nær barnets far, dvs. maksimum ½ times reiseavstand. Resultatene vises i tabell 8.7. Ettersom det bare var 10 prosent av disse mødrene som oppga at det ikke var samvær mellom far og barn siste måned, har vi benyttet vanlig lineær regresjon. 632 mødre inngår i analysen. Stort sett viser denne modellen de samme sammenhengene som modellen i tabell 8.6. Konstantleddet er betydelig høyere, noe som skyldes at de med minst samvær er holdt utenfor i analysen. Ved kontroll for de øvrige variablene i modellen, rapporterte mødre som bodde i gangavstand til barnets far om 2 dager mer samvær mellom far og barn siste måned enn dem som ikke bodde lengre unna. Det ser altså ut til at kort avstand er helt avgjørende for et omfattende månedlig samvær. Muligens er det slik at de foreldrene som legger størst vekt på at barnet skal være mye sammen med dem begge, er de som sørger for å ha gangavstand til hverandre. Men det kan også være slik at den korte avstanden i seg selv muliggjør mye samvær ettersom barna lett kan ha de samme lekekameratene og delta i de samme fritidsaktivitetene uansett hvilken av foreldrene de er hos.

**Tabell 8.8. Resultater fra regresjonsanalyse av antall dager med samvær mellom samværsfedre og barn siste måned, basert på opplysninger fra samværsfedre.<sup>1</sup>**

	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	-3,1***	0,9
<b>Barnets alder</b>		
0-4 år	3,9***	0,6
5-9 år	2,5***	0,5
10-14 år	2,7***	0,5
15-17 år (ref)		
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>		
Gift med barnets andre forelder	2,2***	0,5
Samboer med barnets andre forelder	1,6***	0,5
Har ikke bodd sammen (ref)		
<b>Fars samlivsstatus nå</b>		
Gift/samboer	-0,6*	0,3
Enslig (ref)		
<b>Fars utdanningsnivå</b>		
Universitet/høgskole 5 år +	1,6	0,9
Universitet/høgskole - 4 år	1,3*	0,6
Videregående skole	0,7	0,5
Ungdomsskole (ref)		
<b>Yrkesaktiv</b>		
Ja	0,7	0,4
Nei (ref)		
<b>Barnet har eget rom hos far</b>		
Ja	1,5***	0,3
Nei (ref)		
<b>Reisetid mellom barn og far</b>		
Gangavstand	7,6***	0,5
Reisetid på ½ time eller mindre	5,8***	0,5
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	3,6***	0,5
2 ½ time eller mer (ref)		

\*\*\* Signifikant på 0,001-nivå. \* signifikant på 0,05-nivå.

<sup>1</sup> R<sup>2</sup>=0,34.

Vi har foretatt omtrent de samme multivariate analysene basert på opplysninger fra samværsfedrene. Det er inkludert en forklaringsvariabel i tillegg til dem som inngår i modellene ovenfor, nemlig hvorvidt barnet har eget rom hos samværsfaren.<sup>9</sup> Andelen som oppga 0 dager med samvær siste måneden var, som vi har sett tidligere, lavere for samværsfedre enn for enslige mødre. Vi har derfor brukt vanlig lineær regresjon i den multivariate analysen for fedre. Resultatene vises i tabell 8.8. 831 observasjoner inngår i analysen. Som for de enslige mødrene, ser vi at både alderen på barnet, hvorvidt foreldrene hadde bodd sammen samt avstanden mellom foreldrenes hjem har stor betydning for mengden samvær mellom far og barn siste måned. I tillegg hadde fars nåværende samlivsstatus en viss betydning slik at de som levde i et nytt parforhold hadde noe mindre samvær enn de som fremdeles var enslige.

Også fars utdanningsnivå ser ut til å ha en viss betydning slik at de høyt utdannede fedrene hadde noe

mer samvær enn dem med mindre utdanning. Når vi ikke får signifikante utslag for dem med aller lengst universitetsutdanning, skyldes dette at det er få observasjoner i denne gruppen. Det at høyt utdannede fedre rapporterer om noe mer samvær siste måned enn dem med mindre utdanning, er i tråd med funnene hos Jensen og Clausen (1997a) om at foreldrenes sosiale status har betydning for organiseringen av foreldreskapet blant foreldre som ikke bor sammen. Det har imidlertid ingen signifikant betydning hvorvidt far er yrkesaktiv eller ikke. Muligens er det slik at utdanningsforskjellene egentlig gjenspeiler inntektsforskjeller mellom fedrene, og at det egentlig er forskjellene i inntekt som har betydning for mengden samvær mellom fedre og barn. Samvær koster penger både i form av reiseutgifter, mat og eventuelle aktiviteter og fornøyelser man tar med barna på. Derfor kan god økonomi gjøre det lettere å ha mye samvær. Men utdanning kan også ha betydning i seg selv. Kanskje er det slik at de høyt utdannede fedrene delte familiearbeidet jevnere med sine partnere også før de skilte lag, og at dette preger fordelingen av omsorgen for barna også når foreldrene lever atskilt. Forskjellene kan bunne i at de høyt utdannede fedrene har mer likestillingsvennlige holdninger enn dem med mindre utdanning, noe som gjør at de prioriterer samvær med barna høyt.

Videre ser vi at fedre som har eget rom til barnet i sin nåværende bolig, har mer samvær enn dem som ikke har et eget rom til barnet. Dette tyder på at praktiske forhold er viktig for omfanget av samværet mellom fedre og barn som ikke bor fast sammen, men vi vet ikke sikkert hvilken vei sammenhengen går. På den ene siden kan vi tenke oss at det å ha god plass i seg selv gjør det lettere å ha mye samvær, både fordi det virker inn på barnets ønsker om å besøke far, og fordi det gjør besøket lettere for far. Men det kan også være slik at de fedrene som legger mest vekt på å ha mye samvær med barna, er de som sørger for å skaffe bolig med eget rom til barnet. Det å ha eget rom til barnet, kan imidlertid også være en indikator på romslig økonomi. Kanskje er det ikke tilgangen til eget rom i seg selv, men det at fedre med eget rom til barnet har bedre økonomi enn fedre som ikke kan tilby dette, som gjør at de har mer samvær med barna sine. Bedre innsikt i disse sammenhengene forutsetter opplysninger om fars inntekt.

Tabell 8.9 viser resultater fra den samme modellen som i tabell 8.8, men her er kun de fedrene som bor forholdsvis nær barnet inkludert. 550 fedre inngår i analysen. Som vi kunne vente, finner vi omtrent de samme sammenhengene her som i tabell 8.8, men med et betydelig høyere konstantledd.

<sup>9</sup> Når denne variabelen ikke er inkludert i analysene basert på opplysninger fra enslige mødre, skyldes det et dette spørsmålet ikke ble stilt til de enslige foreldrene. De ble spurt hvorvidt barnet hadde et eget rom hos dem, men ikke om det hadde eget rom hos samværsforelderen.

**Tabell 8.9. Resultater fra regresjonsanalyse av antall dager med samvær mellom samværsfedre og barn siste måned, basert på opplysninger fra samværsfedre som har inntil ½ times reisetid til barna.**

	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	2,1***	1,2
<b>Barnets alder</b>		
0-4 år	4,5***	0,8
5-9 år	3,2***	0,6
10-14 år	3,5***	0,6
15-17 år (ref)		
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>		
Gift med barnets andre forelder	2,4***	0,7
Samboer med barnets andre forelder	1,8**	0,7
Har ikke bodd sammen (ref)		
<b>Fars samlivsstatus nå</b>		
Gift/samboer	-0,7	0,4
Enslig (ref)		
<b>Fars utdanningsnivå</b>		
Universitet/høgskole 5 år +	1,2	1,1
Universitet/høgskole - 4 år	1,5*	0,8
Videregående skole	0,8	0,6
Ungdomsskole (ref)		
<b>Yrkesaktiv</b>		
Ja	0,3	0,6
Nei (ref)		
<b>Barnet har eget rom hos far</b>		
Ja	1,4**	0,4
Nei (ref)		
<b>Reisetid mellom barn og far</b>		
Gangavstand	1,9***	0,4
Reisetid på ½ time eller mindre (ref)		

\*\*\* Signifikant på 0,001-nivå, \*\* signifikant på 0,01-nivå, \* signifikant på 0,05-nivå

<sup>1</sup> R<sup>2</sup>=0,15.

De analysene som er vist ovenfor, inneholder et forholdsvise begrenset antall forklaringsvariabler. Analyser som tar hensyn til ytterligere faktorer, vil kunne gi enda bedre forståelse av hvilke forhold som har betydning for mengden samvær mellom samværsforeldre og barn. Som nevnt, vil inntektsopplysninger kunne gi mer kunnskap om sammenhengen mellom sosial status og organiseringen av foreldreskapet blant foreldre som ikke bor sammen. Videre kan det være aktuelt å se på betydningen av f.eks. varigheten av samlivet mellom foreldrene, hvor lang tid det er gått siden de flyttet fra hverandre, og hvorvidt foreldrene har barn i sine nye samlivsrelasjoner. Slike analyser faller utenfor rammen av denne rapporten, men kan være aktuelle på et senere tidspunkt når inntektsopplysninger er koblet til materialet.

## 9. Kontakt per telefon og e-post

Vi har hittil diskutert omfanget av samvær mellom samværsforeldre og barn. I dette kapitlet ser vi på andre former for kontakt, nemlig kontakt per telefon, SMS/e-post og brev. Slik kontakt er i prinsippet uavhengig av fysisk nærhet mellom foreldre og barn. Vi ser først på omfanget av denne type kontakt mellom samværsforeldre og barn, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Deretter spør vi i hvilken grad telefonkontakt, e-post osv. kompenserer for fysisk samvær.

### 9.1. Åtte av ti hadde kontakt med barna per telefon eller e-post siste måned

I undersøkelsen ble foreldrene spurt om samværsforelderens hadde hatt kontakt med barna over telefon siste måned, om de hadde sendt SMS-meldinger eller e-mail til hverandre, og om de hadde skrevet brev til hverandre. Disse spørsmålene ble kun stilt til de foreldrene som oppga at samværsforelderens hadde vært sammen med barnet det siste året. Dette er litt uheldig ettersom man godt kan ha hatt telefon- eller brevkontakt siste måned, selv om man ikke har vært sammen det siste året. I analysene i dette kapitlet har vi holdt dem som ikke fikk spørsmålet, utenfor. Resultatene som refereres, må sees i forhold til dette. Andelen med telefonkontakt ville trolig ha vært noe lavere dersom vi hadde hatt opplysninger fra samtlige foreldre i utvalget og hadde sett på fordelingene for hele utvalget, ettersom det er rimelig å anta at de som ikke hadde hatt samvær med barna siste år, i mindre grad enn andre foreldre hadde hatt kontakt per telefon.

Ser vi alle foreldre som oppgav at det hadde vært samvær mellom barn og samværsforeldre siste år under ett, svarte 77 prosent at det hadde vært telefonkontakt mellom samværsforelderens og barnet i måneden forut for intervjuet (tabell 9.1). Når andelen er høyere her enn det som ble vist i tabell 7.1, skyldes det altså at andelen i tabell 7.1 er beregnet på grunnlag av samtlige foreldre i undersøkelsen, mens andelen i tabell 9.1 er beregnet på grunnlag av dem som hadde hatt kontakt med barnet siste år. 26 prosent oppga at det hadde vært kontakt per SMS eller e-post, og kun 1 prosent oppga at det hadde vært vanlig brevkontakt. I

alt var det 79 prosent som rapporterte om minst én av disse formene for kontakt. Samværsforeldrene oppga betydelig mer av disse typene kontakt enn hva de enslige foreldrene gjorde. Dette føyer seg inn i det mønsteret vi har sett i tidligere kapitler om at samværsforeldre rapporterer om betydelig mer kontakt med barna enn hva de har ifølge de enslige foreldrene. Når det gjelder telefon- og e-postkontakt, er kanskje ikke dette mønsteret helt uventet, ettersom enslige foreldre vanskelig kan ha full oversikt over denne type kommunikasjon mellom barnet og den andre forelderens. Dette gjelder særlig for større barn som disponerer mobiltelefon og PC.

**Tabell 9.1. Andel samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet per telefon, SMS/e-post og brev siste måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	Andel med telefonkontakt	Andel med kontakt per SMS/e-post	Andel med brevkontakt	Andel med minst én type kontakt	Antall
Alle foreldre	77	26	1	79	2 099
Enslige mødre	69	19	1	72	990
Samværsfedre	85	30	2	86	881
Enslige fedre	72	30	-	76	128
Samværs mødre	89	41	6	88	100

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for dem som oppgav at barnet hadde hatt kontakt med samværsforelderens det siste året.

### 9.2. Kompenserer telefonkontakt for lite samvær?

Er det slik at de som har mye besøkskontakt også har mest telefon- og e-post kontakt, eller er det slik at kontakt per telefon og e-post kompenserer for lite samvær? Tabell 9.2 viser andelen med telefonkontakt, e-postkontakt og brevkontakt etter antall dager med samvær siste måned, basert på opplysninger fra alle foreldre der det hadde vært kontakt mellom barn og samværsforeldre det siste året. Uansett antall samværsdager, var andelen som hadde hatt telefonkontakt forholdsvis høy. Hele 68 prosent av de foreldrene der det ikke hadde vært besøkskontakt mellom samværsforeldre og barn siste måned, sa at det hadde vært kontakt over telefon siste måned. 24 prosent sa at det hadde vært kontakt per e-post eller SMS. Dermed



ser det altså ut til at telefon- og e-postkontakt til en viss grad kompensere for manglende samvær. Men det er likevel en klar positiv sammenheng mellom det å ha telefonkontakt, og mengden månedlig samvær. Andelen med telefonkontakt er høyere blant dem med mange samværsdager enn blant dem med færre samværsdager. Dette mønsteret fant også Skevik og Hyggen (2002) i sin undersøkelse om samværsfedrenes situasjon. Det er imidlertid ingen klar sammenheng mellom det å ha SMS- eller e-post-kontakt på den ene side, og antall samværsdager siste måned på den annen. Uansett antall samværsdager oppga om lag 1 av 4 at samværsforelderen og barnet hadde hatt kontakt per SMS eller e-post siste måned.

Tabellene 9.3. og 9.4 viser omtrent de samme mønstrene som tabell 9.2, men basert på opplysninger fra henholdsvis enslige mødre og samværsfedre. Sammenhengen mellom telefon- og besøkskontakt er mindre tydelig når vi tar utgangspunkt i samværsfedrenes svar, enn når vi ser på de enslige mødrenes svar. Hele 8 av 10 samværsfedre som ikke hadde vært sammen med barnet i måneden forut for undersøkelsen, oppga at det hadde vært kontakt over telefon, og 85 prosent oppga at de enten hadde hatt kontakt per telefon, SMS, e-post eller vanlig brev. Det er altså grunnlag for å si at kommunikasjon per telefon og SMS/e-post for ganske mange barn og samværsfedre bidrar til å kompensere for lite fysisk kontakt.

**Tabell 9.2. Andel samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet per telefon, SMS/e-post og brev siste måned, etter antall dager med besøkskontakt. Basert på opplysninger fra alle foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	Andel med telefon-kontakt	Andel med kontakt per SMS/e-post	Andel med brev-kontakt	Andel med minst én type kontakt	Antall
<b>Besøk siste måned</b>					
0 dager	68	24	3	73	309
1-3 dager	75	30	3	79	209
4-7 dager	79	29	2	80	547
8-12 dager	80	23	1	80	682
13 dager +	84	27	-	84	307

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for dem som oppgav at barnet hadde hatt kontakt med samværsforelderen det siste året.

**Tabell 9.3. Andel samværsfedre som har hatt kontakt med barnet per telefon, SMS/e-post og brev siste måned, etter antall dager med besøkskontakt. Basert på opplysninger fra enslige mødre. Prosent<sup>1</sup>**

	Andel med telefon-kontakt	Andel med kontakt per SMS/e-post	Andel med brev-kontakt	Andel med minst én type kontakt	Antall
<b>Besøk siste måned</b>					
0 dager	63	19	2	67	185
1-3 dager	64	21	1	67	129
4-7 dager	72	22	1	74	276
8-12 dager	73	16	0	74	317
13 dager +	79	22	-	79	61

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for dem som oppgav at barnet hadde hatt kontakt med samværsforelderen det siste året.

**Tabell 9.4. Andel samværsfedre som har hatt kontakt med barnet per telefon, SMS/e-post og brev siste måned, etter antall dager med besøkskontakt. Basert på opplysninger fra samværsfedre. Prosent<sup>1</sup>**

	Andel med telefon-kontakt	Andel med kontakt per SMS/e-post	Andel med brev-kontakt	Andel med minst én type kontakt	Antall
<b>Besøk siste måned</b>					
0 dager	80	31	5	85	100
1-3 dager	90	37	4	91	62
4-7 dager	85	32	2	86	224
8-12 dager	85	28	0	85	321
13 dager +	87	29	-	87	157

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for dem som oppgav at barnet hadde hatt kontakt med samværsforelderen det siste året.

## 10. Feriesamvær mellom samværsforeldre og barn

Deltakerne i undersøkelsen ble spurt om samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i fem spesifiserte ferieperioder det foregående året. I tillegg ble de spurt om samvær i eventuelle andre ferier. I dette kapitlet viser vi mengden feriesamvær blant ulike grupper av foreldre. Vi spør også i hvilken grad samvær i ferier kompenseres for lite samvær siste måned. Er det slik at samværsforeldre som hadde hatt lite samvær med barna siste måned, veier opp for dette med mye samvær i ferier, eller er det slik at de som hadde vært mye sammen siste måned også hadde mest feriesamvær?

Spørsmålet om samvær i ferier siste år ble bare stilt til dem som oppga at de hadde vært sammen med barnet det siste året. De som ikke hadde vært sammen med barnet siste år, er gitt verdien "nei" for samtlige ferier.

### 10.1. Mest samvær i jula og om sommeren

Tabell 10.1 viser andelen som oppga at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i de ulike feriene, basert på opplysninger fra forskjellige grupper av foreldre. Disse opplysningene inngår også i tabell 7.1. Ser vi alle foreldre under ett, oppga altså 62 prosent at det hadde vært samvær mellom samværsforelderen og barnet i jula, 34 prosent rapporterte om samvær i vinterferien, 50 prosent om samvær i påskeferien, 77 prosent om samvær i sommerferien og 33 prosent om samvær i høstferien. I tillegg oppga 16 prosent at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i andre ferier det foregående året. Alt i alt ser det dermed ut til å være ganske mye samvær i ferier mellom foreldre og barn som ikke bor sammen.

**Tabell 10.1 Andel samværsforeldre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent**

	Jula 2001	Vinter- ferien 2002	Påske- ferien 2002	Sommer- ferien 2002	Høst- ferien 2002	Andre ferier	Antall
Alle foreldre	62	34	50	77	33	16	2306
Enslige mødre	56	24	41	70	24	10	1121
Samværsfedre	67	43	60	83	42	20	941
Enslige fedre	66	44	42	80	43	15	139
Samværs mødre	77	67	70	88	58	28	105

Det bildet vi får her, avhenger imidlertid mye av hvilke foreldregupper vi ser på. Samværsforeldrene rapporterer om atskillig mer feriesamvær med barna enn de enslige foreldrene gjør, og dette gjelder for samtlige ferieperioder. Når det gjelder høstferien, som lå ganske nær undersøkelsen i tid, ser vi at bare 24 prosent av de enslige mødrene oppga at barnet hadde vært sammen med faren. Hele 42 prosent av fedrene rapporterte imidlertid om slik samvær. Lignende forskjeller finner vi mellom opplysningene fra de enslige fedrene på den ene side, og samværs mødrene på den annen.

Også når vi analyserer datamaterialet på parnivå, finner vi store avvik mellom foreldrenes opplysninger om samvær mellom samværsforeldre og barn i ferier. Dette ble diskutert i kapittel 7, og det ble også vist i Kitterød (2004). I en stor andel av parene hevdet samværsforelderen at han/hun var sammen med barnet i feriene, mens den forelderen som barnet bodde hos, hevdet at slik samvær ikke fant sted. I noen par finner vi også det motsatte mønsteret. Forskjellen mellom foreldrenes svar var særlig store for vinterferien og høstferien. Ettersom vinterferien lå langt tilbake i tid da undersøkelsen ble gjennomført, er det ikke rart at en del foreldre har ulike oppfatninger om hvorvidt samværsforeldre og barn var sammen. Mer oppsiktsvekkende er det at forskjellene er så store for høstferien, som altså fant sted like før undersøkelsen ble gjennomført. Avvikene mellom foreldrenes svar kan skyldes at de har problemer med å huske riktig, eller at samværsforeldre ønsker å framstille seg i et mer positivt lys enn det er grunnlag for, mens de enslige foreldrene på sin side underrapporterer den tidligere partnerens engasjement i barna. Men det kan også tenkes at partene oppfatter spørsmålet ulikt. Dersom vanlige samværs helger og -dager falt i høstferien, kan enkelte samværsforeldre regne dette som feriesamvær. De enslige foreldrene kan derimot oppfatte det slik at feriesamvær forutsetter mer samvær enn det som inngår i en vanlig måned.

### 10.2. 2,7 ferier i gjennomsnitt

Omfanget av feriesamvær mellom samværsforeldre og barn kan også illustreres ved å telle opp antall ferier man har vært sammen.<sup>10</sup> Tabell 10.2. viser fordelinger og gjennomsnitt basert på opplysninger fra de forskjellige foreldregruppene. Ser vi alle foreldre under ett, hadde samværsforeldrene vært sammen med barna i 2,7 ferier i gjennomsnitt i året før undersøkelsen. 18 prosent hadde ikke vært sammen med barna i noen ferier, 26 prosent hadde vært sammen i 1-2 ferier, 36 prosent hadde vært sammen i 3-4 ferier og 20 prosent hadde vært sammen med barna i minst fem ferieperioder.

Også her ser vi at bildet avhenger en del av hvilken gruppe av foreldre vi tar utgangspunkt i ettersom samværsforeldrene rapporterer om betydelig mer feriesamvær enn de enslige foreldrene. Eksempelvis hevdet 27 prosent av samværsfedrene at de hadde vært sammen med barna i minst fem ferier det foregående året, mens bare 12 prosent av de enslige mødrene oppga såpass omfattende feriesamvær mellom far og barn. Videre var det bare 13 prosent av samværsfedrene som mente de ikke hadde hatt feriesamvær med barnet det siste året i det hele tatt, mens hele 23 prosent av de enslige mødrene mente samværsfedrene ikke hadde vært sammen med barna i noen ferier siste år. Thuen (2004), som altså bare spurte samværsforeldre, fant omtrent samme andel uten feriesamvær siste år som det vi ser her basert på opplysningene fra samværsfedrene. Thuen spurte ikke om samvær i spesifiserte ferieperioder, men hadde et samlespørsmål om hvor mange uker man var sammen med barna i feriene til sammen i løpet av et år. 9 prosent svarte da at de aldri var sammen med barna i ferier.

Tabellene A10.1 og A10.2 (i vedlegget) viser forholdet mellom partenes opplysninger på parnivå. Vi ser da at i par av enslige mødre og samværsfedre var det i hele 40 prosent av parene slik at far oppga mer omfattende feriesamvær enn mor. I 8 prosent av parene oppga de enslige mødrene mer samvær mellom far og barn enn hva fedrene gjorde. Omtrent det samme mønsteret finner vi blant par av enslige fedre og samværs mødre.

**Tabell 10.2. Antall ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet siste år, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent**

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennomsnitt	Antall
Alle foreldre	18	26	36	20	100	2,7	2306
Enslige mødre	23	32	34	12	100	2,2	1211
Samværsfedre	13	19	40	27	100	3,2	941
Enslige fedre	13	36	21	30	100	2,9	139
Samværs mødre	8	15	30	46	100	3,9	105

<sup>10</sup> I undersøkelsen ble det også spurt om antall netter samværsforeldre og barn var sammen i hver av ferieperiodene. Her var det imidlertid forholdsvis høy andel uoppgitt. Vi har derfor valgt ikke å analysere disse opplysningene her.

### 10.3. Samværs mødre har mer feriesamvær med barna enn samværsfedrene

Tabellene 10.1 og 10.2 viser ellers at samværs mødre er noe mer sammen med barna i feriene enn hva samværsfedre er. Dette gjelder for nesten samtlige ferieperioder. Eksempelvis oppga 58 prosent av samværs mødrene at de hadde vært sammen med barnet i høstferien, mot bare 42 prosent av samværsfedrene (tabell 10.1). Videre hadde hele 46 prosent av samværs mødrene vært sammen med barna i minst fem ferieperioder, mot bare 27 prosent av samværsfedrene. Dette viser igjen at mødre som ikke bor fast sammen med barna sine, gjennomgående har en mer aktiv omsorgsrolle enn hva vi finner blant fedre som ikke bor med barn.

### 10.4. De som har mye månedlig samvær, er også mye sammen med barna i ferier

Tabell 10.3 viser andelen foreldre som hadde vært sammen med barna i ulike ferieperioder, etter hvor mye samvær de hadde hatt siste måned. Tabellen er basert på opplysninger fra samtlige foreldre. For samtlige ferieperioder er det slik at andelen med samvær er klart høyere blant dem som hadde vært mye sammen med barna, enn blant dem som hadde vært lite sammen med barna siste måned. Eksempelvis rapporterte bare 11 prosent av foreldrene om samvær mellom samværsforeldre og barn i høstferien i den gruppen der det ikke hadde vært noe samvær siste måned. I gruppen med minst 13 dagers samvær siste måned, rapporterte hele 60 prosent at samværsforeldre og barn hadde vært sammen i høstferien. Tabellene 10.4 og 10.5 viser omtrent det samme mønsteret, men basert på opplysninger fra henholdsvis enslige mødre og samværsfedre.

**Tabell 10.3. Andel samværsforeldre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra alle foreldre. Prosent**

	Jula 2001	Vinter-ferien 2002	Påske-ferien 2002	Sommer-ferien 2002	Høst-ferien 2002	Andre ferier	Antall
<b>Besøk siste måned</b>							
0 dager	26	14	18	39	11	6	483
1-3 dager	47	23	35	70	20	9	209
4-7 dager	72	36	57	89	35	16	547
8-12 dager	81	44	69	95	45	21	682
13 dager +	84	62	75	97	60	29	303

**Tabell 10.4. Andel samværsfedre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra enslige mødre. Prosent**

	Jula 2001	Vinter-ferien 2002	Påske-ferien 2002	Sommer-ferien 2002	Høst-ferien 2002	Andre ferier	Antall
<b>Besøk siste måned</b>							
0 dager	25	11	14	35	8	4	301
1-3 dager	53	20	38	69	18	12	129
4-7 dager	68	26	49	87	27	10	276
8-12 dager	80	33	60	92	36	15	317
13 dager +	75	51	66	96	47	14	61

**Tabell 10.5. Andel samværsfedre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra samværsfedre. Prosent**

	Juli 2001	Vinter- ferien 2002	Påske- ferien 2002	Sommer- ferien 2002	Høst- ferien 2002	Andre ferier	Antall
<b>Besøk siste måned</b>							
0 dager	25	16	25	45	15	11	150
1-3 dager	39	29	34	69	25	6	62
4-7 dager	76	45	66	90	43	21	224
8-12 dager	82	52	76	98	53	26	321
13 dager +	85	64	78	97	61	27	157

**Tabell 10.6. Antall ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra alle foreldre. Prosent**

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennom- snitt	Antall
<b>Besøk siste måned</b>							
0 dager	53	27	16	4	100	1,1	483
1-3 dager	17	46	29	7	100	2,0	209
4-7 dager	6	32	42	21	100	3,1	547
8-12 dager	2	21	49	29	100	3,5	682
13 dager	2	12	41	44	100	4,1	307

**Tabell 10.7. Antall ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra enslige mødre. Prosent**

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennom- snitt	Antall
<b>Besøk siste måned</b>							
0 dager	56	29	13	3	100	1,0	301
1-3 dager	17	46	27	10	100	2,1	129
4-7 dager	7	38	44	11	100	2,7	276
8-12 dager	3	29	49	19	100	3,2	317
13 dager	4	20	48	29	100	3,5	61

**Tabell 10.8. Antall ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet siste år, etter antall dager med besøkskontakt siste måned. Basert på opplysninger fra samværsfedre. Prosent**

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennom- snitt	Antall
<b>Besøk siste måned</b>							
0 dager	50	23	21	6	100	1,4	150
1-3 dager	19	41	36	4	100	2,0	62
4-7 dager	5	25	42	28	100	3,4	224
8-12 dager	1	13	49	37	100	3,9	321
13 dager	2	8	47	44	100	4,1	157

Tabellene 10.6, 10.7 og 10.8 viser sammenhengen mellom feriesamvær og samvær siste måned ved å se på antall ferier med samvær. Også disse viser klart at samværsforeldre med mye månedlig samvær, også har mye feriesamvær. Eksempelvis ser vi at samværsforeldre som ikke hadde vært sammen med barna siste måned, i gjennomsnitt hadde vært sammen med dem i 1,1, ferier det siste året (tabell 10.6). De som hadde vært sammen med barna minst 13 dager siste måned, hadde i gjennomsnitt vært sammen med dem i 4,1 ferier. Tabellene 10.7 og 10.8 viser et lignende

mønster basert på opplysninger fra henholdsvis enslige mødre og samværsfedre.

Til en viss grad er det altså slik at feriesamvær kompenseres for manglende samvær siste måned. 47 prosent av de samværsforeldrene som ikke hadde vært sammen med barna siste måned, hadde jo vært sammen med dem i minst én ferie (tabell 10.6). Hovedkonklusjonen er likevel at mye feriesamvær går sammen med mye månedlig samvær og lite feriesamvær går sammen med lite månedlig samvær. Thuen (2004) finner et lignende mønster, men framhever nok sterkere enn hva vi gjør i denne rapporten at feriesamvær veier opp for manglende månedlig samvær. Ifølge hans undersøkelse er det bare en av tre blant de samværsforeldrene som ikke ser barna sine månedlig, som heller ikke har feriesamvær i løpet av et år. Når resultatene i hans undersøkelse avviker noe fra hva vi finner i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, kan det ha sammenheng med at spørsmålene om månedlig samvær og feriesamvær ble stilt litt forskjellig i de to undersøkelsene. Videre har det muligens betydning at Thuen spurte om samvær med alle samværsbarn under ett, mens analysen her gjelder for det yngste barnet.

## 10.5. Feriesamvær blant ulike grupper av foreldre

Tabell 10.9 viser mengden feriesamvær mellom samværsforeldre og barn etter ulike kjennemerker ved foreldre og barn. Grupperingsvariablene er de samme som i tabellene 8.3-8.5 som viser antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned. Tabell 10.9 er basert på opplysninger fra samtlige foreldre i undersøkelsen, altså både enslige foreldre (mødre og fedre) og samværsforeldre (mødre og fedre).

Mens det månedlige samværet avtar klart med barnas alder, er det ikke noen klar sammenheng mellom barnets alder og antall ferier med samvær mellom samværsforeldre og barn. Foreldre med 0-4 åringer hadde i gjennomsnitt vært sammen med disse i 2,5 ferier, mens foreldre med 15-17-åringer i gjennomsnitt hadde vært sammen med disse i 2,3 ferier. Dette skiller seg noe fra hva Thuen (2004) rapporterer fra sin undersøkelse. Også han fant, som tidligere nevnt, at samværsforeldre hadde mindre månedlig samvær med store tenåringsbarn enn med yngre barn. For ferier fant han derimot det motsatte mønsteret, nemlig at samværsforeldre hadde mer samvær med de største barna enn med dem som var mindre. Han konkluderer dermed med at nedgangen i det månedlige samværet etter hvert som barna blir eldre, oppveies ved at feriesamværet øker. *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* gir ikke uten videre grunnlag for en slik konklusjon da den viser at samværsforeldre ikke har mer feriesamvær med store barn enn med små barn. Når de to undersøkelsene viser litt forskjellige mønstre for sammenhengen mellom barnets alder og mengden feriesamvær, kan det bunne i at spørsmålene var ulikt formulert.

Tabell 10.9 viser ellers at samværsforeldre er mer sammen med barna i ferier når de har en samværsavtale, enn når de ikke har en slik avtale. Videre er det, som vi kunne vente, mer feriesamvær mellom samværsforeldre og barn når barna har delt bosted, enn når de bor fast hos en av foreldrene, særlig når de bor hos mor. De samværsforeldrene som hadde bodd sammen med barnets andre forelder, hadde også betydelig mer feriesamvær med barna enn dem som ikke hadde bodd sammen med barnets andre forelder. Foreldrenes nåværende samlivsstatus ser ikke ut til å ha betydning for mengden feriesamvær.

Derimot er det en viss tendens til at høyt utdannede foreldre rapporterer om mer feriesamvær mellom samværsforeldre og barn enn dem med mindre utdanning, noe som også Thuen (2004) fant i sin

undersøkelse. Muligens gjenspeiler dette at høyt utdannede foreldre generelt har en større likedeling av husarbeid og barneomsorg enn dem med mindre utdanning. Men sammenhengen mellom utdanningsnivå og feriesamvær kan også reflektere inntektsforskjeller mellom utdanningsgruppene. Høyt utdannede foreldre har gjerne høyere inntekt enn dem med mindre utdanning, og feriesamvær medfører gjerne en del utgifter. Når inntektsopplysninger blir koblet til datamaterialet, vil vi kunne se nærmere på sammenhengen mellom foreldrenes inntekt og mengden feriesamvær mellom samværsforeldre og barn. Her er det nok først og fremst samværsforeldrenes inntekt som har betydning, men det kan også tenkes at enslige foreldres inntekt spiller en viss rolle, ettersom de ofte må være med å spleise på reiseutgiftene når barnet besøker den andre forelderen.

**Tabell 10.9. Antall ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet siste år basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt**

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennomsnitt	Antall
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	21	30	32	17	100	2,5	343
5-9 år	14	25	41	20	100	2,9	814
10-14 år	16	23	37	23	100	2,9	827
15-17 år	24	32	26	18	100	2,3	314
<b>Har samværsavtale</b>							
Ja	9	25	42	24	100	3,1	1 207
Nei	26	27	29	17	100	2,3	1 081
<b>Barnets bosted</b>							
Mor	24	32	33	11	100	2,2	1 913
Far	14	33	25	28	100	2,9	181
Både mor og far	13	20	40	28	100	3,2	192
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	12	25	39	24	100	3,1	1 183
Samboer med barnets andre forelder	15	26	38	21	100	2,8	762
Har ikke bodd sammen	38	30	22	9	100	1,7	328
<b>Intervjupersonens samlivsstatus nå</b>							
Gift med ny partner	21	26	35	17	100	2,5	366
Samboer med ny partner	14	26	37	23	100	2,9	576
Enslig	18	26	36	20	100	2,7	1 331
<b>Intervjupersonens utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	28	28	23	21	100	2,4	241
Videregående skole	17	26	37	19	100	2,7	1 530
Universitet/høgskole - 4 år	12	25	41	21	100	3,0	430
Universitet/høgskole 5 år +	4	20	43	33	100	3,5	88
<b>Intervjupersonens ukentlige arbeidstid</b>							
1-30 timer	18	30	34	18	100	2,5	323
31-40 timer	14	26	38	21	100	2,9	970
41 timer +	13	23	39	26	100	3,1	444
Ikke yrkesaktiv	30	27	29	14	100	2,2	425
<b>Hovedsakelig virksomhet</b>							
Yrkesaktiv	14	26	38	22	100	2,9	1 753
Student	18	30	39	13	100	2,5	144
Uførepensjonist	36	23	24	16	100	2,1	130
Hjemmearbeidende	33	28	25	13	100	2,0	80
Arbeidsledig	23	35	27	16	100	2,3	116
Annet	34	26	29	10	100	2,0	71
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>							
Gangavstand	9	20	40	30	100	3,3	483
Reisetid på ½ time eller mindre	12	28	40	21	100	2,9	984
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	14	29	36	22	100	2,8	403
2 ½ time eller mer	15	37	34	14	100	2,5	299

Tabell 10.10. Antall ferier med samvær mellom samværsfaren og barnet siste år basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennomsnitt	Antall
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	26	36	30	8	100	2,0	175
5-9 år	17	31	40	12	100	2,5	414
10-14 år	22	29	35	14	100	2,3	389
15-17 år	33	36	22	9	100	1,8	136
<b>Har samværsavtale</b>							
Ja	12	32	42	13	100	2,7	580
Nei	33	31	26	10	100	1,8	530
<b>Barnets bosted</b>							
Mor	24	32	33	11	100	2,2	1055
Både mor og far	8	22	49	22	100	3,1	48
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	14	32	40	14	100	2,6	525
Samboer med barnets andre forelder	19	31	36	14	100	2,4	377
Har ikke bodd sammen	44	32	19	6	100	1,4	203
<b>Mors samlivsstatus nå</b>							
Gift med ny partner	27	31	30	11	100	2,1	179
Samboer med ny partner	17	32	36	15	100	2,5	257
Enslig	23	31	35	11	100	2,2	669
<b>Mors utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	38	33	15	14	100	1,8	110
Videregående skole	22	32	35	11	100	2,3	717
Universitet/høgskole - 4 år	17	31	40	11	100	2,4	251
Universitet/høgskole 5 år +	4	28	51	17	100	3,0	35
<b>Mors ukentlige arbeidstid</b>							
1-30 timer	19	32	37	13	100	2,4	260
31-40 timer	18	34	35	13	100	2,4	434
41 timer +	25	33	34	7	100	2,1	102
Ikke yrkesaktiv	34	26	30	11	100	1,9	243
<b>Hovedsakelig virksomhet</b>							
Yrkesaktiv	19	32	35	13	100	2,4	785
Student	18	32	39	10	100	2,4	112
Uførepensjonist	46	23	23	7	100	1,5	54
Hjemmearbeidende	33	31	23	13	100	1,9	77
Arbeidsledig	26	35	28	11	100	2,0	50
Annet	39	29	30	2	100	1,5	38
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>							
Gangavstand	10	26	44	20	100	3,0	208
Reisetid på ½ time eller mindre	14	33	41	12	100	2,5	484
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	19	40	30	11	100	2,2	183
2 ½ time eller mer	18	44	29	9	100	2,1	148

Avstanden mellom foreldrenes bosted skulle i prinsippet ikke ha samme betydning for mengden feriesamvær mellom samværsforeldre og barn, som for omfanget av det månedlige samværet. Imidlertid ser det ut til at det er en viss sammenheng mellom avstand og feriesamvær, slik at samværsforeldre som bor nær barna sine, er mer sammen med dem i ferier enn samværsforeldre som bor lengre unna. Eksempelvis hadde 30 prosent av dem som bodde i samme nabolag, vært sammen med barna i minst fem ferier, mens andelen blant dem med minst 2 ½ times reisetid, var 14 prosent. Denne sammenhengen mellom reiseavstand og feriesamvær kan bunne i at det er lettere å avtale og organisere feriereiser for dem som har mye kontakt med barna i det daglige, enn for dem som har mindre kontakt til daglig. Men det kan også reflektere at foreldre som bor nær hverandre, oftere enn andre har delt daglig omsorg, noe som oftest vil innebærer at samværsforlederen skal ha mye feriesamvær med barnet ifølge en inngått avtale. Feriesamvær vil ofte koste mer når samværsforeldrene bor langt unna barna, selv om man ikke reiser bort i ferien. Selve reisen til og fra samværsforelderen kan bli

kostbar når avstanden er stor. Også dette kan være med på å forklare at samværsforeldre som bor langt fra barna, har mindre feriesamvær enn dem som bor nærmere barna.

Når vi tar utgangspunkt i opplysningene fra enslige mødre (tabell 10.10.), finner vi mange av de samme sammenhengene som i tabell 10.9, som altså er basert på opplysninger fra samtlige foreldre. Det ser også ut til å være en klar sammenheng mellom mors utdanningsnivå og omfanget av feriesamvær mellom far og barn. Som nevnt ovenfor, kan dette gjenspeile at høyt utdannede mødre ofte har en jevnere fordeling av barneomsorgen enn dem med mindre utdanning også mens de lever i par, noe som trolig videreføres når foreldrene ikke lenger bor sammen. Det kan også reflektere at de høyt utdannede mødrene har god økonomi og kan være med å spleise på reiser til og fra farens hjem. Enda en mulig forklaring kan være at høyt utdannede mødre ofte har barn med høyt utdannede fedre, slik at enslige mødre med lang utdanning oftere enn dem med mindre utdanning, har en tidligere

partner med god inntekt og råd til mye feriesamvær med barna. Ikke-yrkesaktive mødre og uføretrygdede mødre rapporterer ellers om mindre feriesamvær med samværsfaren enn andre grupper av mødre.

Også når vi tar utgangspunkt i opplysningene fra samværsfedre (tabell 10.11), ser vi mange av de samme sammenhengene som i de to foregående tabellene. Det er en klar tendens til at høyt utdannede fedre har mer samvær med barna i ferier enn dem med mindre utdanning. Videre ser det ut til at fedre som ikke er yrkesaktive har mindre feriesamvær enn dem

som er yrkesaktive. Trolig skyldes dette at de som ikke er i jobb, har dårligere økonomi enn dem som er i jobb.

En bedre forståelse av hvilke faktorer som har betydning for mengden feriesamvær mellom samværsforeldre og barn forutsetter multivariate analyser slik at vi kan se flere mulige forklaringsfaktorer i sammenheng. I slike analyser vil det også være aktuelt å inkludere flere uavhengige variabler enn dem som vises i tabellene her, først og fremst når det gjelder foreldrenes økonomi, men også andre forhold.

**Tabell 10.11. Antall ferier med samvær mellom samværsfaren og barnet siste år basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent og gjennomsnitt**

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennomsnitt	Antall
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	15	21	36	28	100	3,0	148
5-9 år	12	18	43	28	100	3,3	335
10-14 år	10	16	45	29	100	3,4	334
15-17 år	19	27	32	22	100	2,7	124
<b>Har samværsavtale</b>							
Ja	5	16	45	34	100	3,7	498
Nei	21	23	36	21	100	2,7	438
<b>Barnets bosted</b>							
Mor	14	20	40	26	100	3,1	850
Både mor og far	6	9	45	40	100	3,9	75
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	8	16	44	32	100	3,5	487
Samboer med barnets andre forelder	11	20	41	28	100	3,2	327
Har ikke bodd sammen	33	27	26	14	100	2,0	113
<b>Fars samlivsstatus nå</b>							
Gift med ny partner	15	21	40	24	100	3,0	162
Samboer med ny partner	12	20	40	28	100	3,2	248
Enslig	13	19	40	28	100	3,2	517
<b>Fars utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	22	22	28	28	100	2,8	110
Videregående skole	13	19	41	27	100	3,2	655
Universitet/høgskole - 4 år	6	17	47	29	100	3,6	130
Universitet/høgskole 5 år +	4	16	47	34	100	3,6	38
<b>Fars ukentlige arbeidstid</b>							
1-30 timer	15	31	18	36	100	3,0	37
31-40 timer	11	18	45	26	100	3,2	418
41 timer +	9	19	41	31	100	3,4	301
Ikke yrkesaktiv	26	24	32	17	100	2,5	138
<b>Hovedsakelig virksomhet</b>							
Yrkesaktiv	10	18	42	29	100	3,3	777
Student	:	:	:	:	100	:	24
Uførepensjonist	30	18	31	21	100	2,5	57
Hjemmearbeidende	:	:	:	:	100	:	1
Arbeidsledig	21	41	25	13	100	2,3	52
Annet	35	16	30	18	100	2,4	25
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>							
Gangavstand	8	15	43	35	100	3,6	200
Reisetid på ½ time eller mindre	9	21	41	29	100	3,3	409
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	11	18	43	27	100	3,3	177
2 ½ time eller mer	14	28	40	18	100	2,8	124

# 11. I hvilken grad kan barn bestemme når de skal besøke samværsforeldrene?

Etter spørsmålene om hvor mye samvær det hadde vært mellom samværsforeldre og barn siste måned og i feriene det siste året, ble foreldrene bedt om å angi i hvilken grad barna selv kunne bestemme når de skulle besøke samværsforelderen. Spørsmålet ble kun stilt til samværsforeldre som hadde hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet, og til enslige foreldre som oppga at samværsforelderen hadde hatt slik kontakt. Tabellene i dette kapitlet gjelder kun for disse foreldrene. Spørsmålet hadde tre svaralternativer, - i stor grad, i noen grad og i liten grad. Her kan det nok være rom for noe ulike tolkninger av spørsmålsteksten. Noen kan ha oppfattet det dit hen at spørsmålet gjelder barnas innflytelse på selve samværsordningen, altså de avtalene man har om hvor mye og når barna skal være sammen med foreldre de ikke bor fast sammen med. Andre kan ha oppfattet det slik at det gjelder praktiseringen og organiseringen av samværet innenfor de rammene foreldrene er blitt enige om. Kan f.eks. barnet selv bestemme at det ikke vil besøke den andre forelderen en fastsatt helg hvis det har mer lyst til å delta i arrangementer der det bor til vanlig, for kanskje å komme på besøk en annen helg eller ettermiddag i stedet? Og kan barna velge bort helgesamvær til fordel for lengre ferier med samværsforeldrene? Og hvor mye innflytelse skal barnet ha før det kvalifiserer til svaret "i stor grad" på dette spørsmålet? Innebærer det at barna kan velge nærmest fritt om og når de skal besøke samværsforeldre, eller innebærer det en viss uttalerett i forhold til hva foreldrene har bestemt? Og innebærer stor grad av innflytelse på når man skal besøke samværsforeldre at man kan velge mindre eller mer samvær enn det foreldrene er blitt enige om, eller innebærer det bare at barnet kan forskyve tidspunkter for samvær? Trolig har foreldrene tolket dette litt forskjellig slik at de svarer ut fra litt ulike referanserammer.

## 11.1. Nesten halvparten mener barna har stor innflytelse

Tabell 11.1 viser svarfordelingen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. De som ikke hadde hatt kontakt med barnet siden fødsel/samlivsbrudd, er holdt utenfor her. Ser vi alle foreldre under ett, oppga så mye som 45 prosent at barnet i stor grad

kunne bestemme når det ville besøke samværsforelderen, 27 prosent mente barnet kunne bestemme dette i noen grad, mens 23 prosent mente barnet ikke kunne være med å bestemme dette i det hele tatt. Analysert på gruppenivå er det stort samsvar mellom svarene fra enslige foreldre og samværsforeldre på dette området. Enslige mødre og samværsfedre oppga omtrent like ofte at barnet i stor grad kunne bestemme besøk hos samværsfaren. Også blant enslige fedre og samværs mødre er det nærmest sammenfallende svarfordelinger her. Stor grad av medbestemmelse fra barnets side ser imidlertid ut til å være noe vanligere blant enslige fedre og samværs mødre på den ene side, enn blant enslige mødre og samværsfedre på den annen. Hele 55 prosent av de enslige fedrene og samværs mødrene oppga at barnet i stor grad kunne bestemme besøk hos samværs mor.

Ser vi enslige foreldres og samværsforeldres svar i forhold til hverandre på parnivå, finner vi imidlertid ganske store avvik i vurderingene mellom foreldre til samme barn (tabellene A11.1 og A11.2 i vedlegget). Både for par av enslige mødre og samværsfedre, og for par av enslige fedre og samværs mødre, er det slik at i om lag 40 prosent av parene hadde partene valgt ulike svaralternativer på dette spørsmålet. Forskjellene går her begge veier slik at enslige foreldre i en del par anga større grad av medbestemmelse fra barna enn samværsforeldrene, og samværsforeldrene i en del par oppga større grad av medbestemmelse enn de enslige foreldrene. Manglende samsvar mellom partenes svar er ikke overraskende for dette spørsmålet ettersom foreldrene ofte vil oppfatte slike ting forskjellig. Som nevnt ovenfor, tolker muligens også foreldre i en del par selve spørsmålsteksten ulikt, slik at noen tenker på barnas medbestemmelse i utformingen av selve samværsordningen, mens andre tenker på innflytelse fra uke til uke over hvordan ordningen praktiseres.



**Tabell 11.1. I hvilken grad barnet selv kan bestemme besøk hos samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	45	27	23	4	100	2207
Enslige mødre	42	29	24	5	100	1058
Samværsfedre	46	26	24	4	100	910
Enslige fedre	55	25	16	4	100	135
Samværs mødre	55	24	17	4	100	104

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

## 11.2. Størst innflytelse for de eldste barna

Tabell 11.2 viser barnas innflytelse over når det skal besøke samværsforeldrene, gruppert etter noen kjennemerker ved barn og foreldre. Tabellen er basert på opplysninger fra samtlige foreldre der det hadde vært kontakt mellom samværsforeldre og barn siden fødsel/samlivsbrudd. Ikke uventet ser vi at barnets alder har stor betydning i denne sammenhengen. Det er de eldste barna som oftest kan bestemme selv når de vil besøke foreldre de ikke bor sammen med. Hele 82 prosent av foreldre med barn 15-17 år mente barna kunne bestemme slike besøk selv i stor grad. Blant dem som har barn i alderen 10-14 år, var andelen 55 prosent. Dette gjenspeiler trolig at store barn ofte prioriterer venner og egne fritidsaktiviteter framfor samvær med foreldre, og har stort ønske om å styre tiden sin selv.

Ellers rapporterte foreldre som tidligere hadde vært gift, noe oftere enn dem som aldri hadde bodd sammen, at barna kunne bestemme besøk selv. Tidligere samboende foreldre kom i en mellomstilling. Muligens gjenspeiler disse forskjellene at samværsforeldre som aldri har bodd sammen med den enslige forelderen, har forholdsvis lite kontakt med barna. Det er derfor lite rom for innflytelse fra barna på hvordan besøkene skal organiseres. Det er ellers forholdsvis liten forskjell mellom foreldre med og uten samværsavtale på dette området, og det er heller ikke stor forskjell etter reisetid mellom foreldrenes bosteder. Det var riktignok en høyere andel (53 prosent), som oppga at barna i stor grad kunne bestemme besøk selv, blant dem som bodde innen gangavstand fra hverandre, enn blant dem som hadde minst 2 ½ times reisetid, der andelen var 42 prosent. Kanskje gjenspeiler dette at det er lettere å utvise fleksibilitet m.h.t. barnas besøk når man bor nær hverandre enn når man bor lengre unna.

Videre ser vi at det ikke er noen klar sammenheng mellom antall samværsdager med samværsforelderen siste måned, og andel som mener barnet har stor innflytelse over når det skal besøke forelderen. Vi kunne kanskje vente at grupper der det er omfattende samvær mellom samværsforeldre og barn, oftere mener at barna i stor grad kan bestemme besøk selv enn dem med mindre samvær, ettersom mye samvær gjerne innebærer relativt omfattende samarbeid og kontakt mellom foreldre. Her er det imidlertid ikke noe klart mønster. Foreldre som ikke rapporterte om noe samvær mellom samværsforelderen og barnet siste måned, oppga imidlertid sjeldnere at barnet i stor grad kunne bestemme besøk selv, enn grupper der det hadde vært samvær mellom samværsforelderen og barnet siste måned. Der hvor det ikke hadde vært samvær siste måned, var det imidlertid forholdsvis mange, 13 prosent, som enten ikke besvarte spørsmålet, eller ikke visste hva de skulle svare. Trolig er spørsmål om når og hvor ofte barn skal besøke samværsforeldre sjeldnere på dagsordenen blant dem uten månedlig samvær enn blant dem med månedlig samvær. Dermed er spørsmål om barns medbestemmelse også mindre relevante.

Tabell 11.2. viser også at foreldre med lang utdanning sjeldnere oppga at barna i stor grad kan bestemme besøk selv enn hva foreldre med mindre utdanning gjorde. Vi har ikke noen god forklaring på dette mønsteret.

Tabellene 11.3. og 11.4 viser de samme fordelingene som tabell 11.2, men basert på opplysninger fra henholdsvis enslige mødre og samværsfedre. I all hovedsak viser disse de samme mønstrene som tabell 11.2. Betydningen av barns alder for graden av innflytelse på når man skal besøke samværsforeldre kommer tydelig fram både når vi ser på svarene fra mødrene og fedrene. Også betydningen av utdanningsnivå kommer klart fram blant begge foreldregrupper. Både blant enslige mødre og samværsfedre er det slik at de høyt utdannede sjeldnere enn dem med mindre utdanning oppgir at barna i høy grad kan bestemme besøk hos samværsforeldre. Ikke i noen av foreldregruppene finner vi sterke og entydige sammenhenger mellom reisetid og mengde månedlig samvær på den ene siden, og barns innflytelse over besøk på den annen.

**Tabell 11.2. I hvilken grad barnet selv kan bestemme besøk hos samværsforelder, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent <sup>1</sup>**

	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>						
Gift med barnets andre forelder	50	28	19	3	100	1 162
Samboende med barnets andre forelder	43	28	26	3	100	737
Har ikke bodd sammen	35	25	32	9	100	283
<b>Barnets alder</b>						
0-4 år	17	20	61	2	100	326
5-9 år	28	37	31	4	100	790
10-14 år	55	30	10	4	100	794
15-17 år	82	10	2	6	100	290
<b>Intervjupersonens utdanningsnivå</b>						
Ungdomsskole	54	21	20	5	100	220
Videregående skole	46	28	23	4	100	1 465
Universitet/høgskole - 4 år	37	30	29	4	100	421
Universitet/høgskole 5 år +	32	35	32	2	100	86
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>						
Gangavstand	53	27	16	3	100	480
Reisetid på ½ time eller mindre	42	29	26	3	100	978
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	48	25	23	4	100	401
2 ½ time eller mer	42	29	25	4	100	298
<b>Besøk hos samværsforelder siste måned</b>						
0 dager	41	19	27	13	100	400
1-3 dager	59	23	19	0	100	209
4-7 dager	48	31	20	1	100	547
8-12 dager	40	33	26	1	100	682
13 dager +	47	30	23	0	100	307
<b>Har samværsavtale</b>						
Ja	41	31	25	3	100	1 194
Nei	49	23	22	6	100	998

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

**Tabell 11.3. I hvilken grad barnet selv kan bestemme besøk hos samværsfaren, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent <sup>1</sup>**

	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>						
Gift med barnets andre forelder	46	28	22	4	100	514
Samboende med barnets andre forelder	41	30	25	4	100	362
Har ikke bodd sammen	35	28	29	8	100	171
<b>Barnets alder</b>						
0-4 år	12	20	65	4	100	164
5-9 år	27	40	29	4	100	396
10-14 år	53	31	10	5	100	368
15-17 år	86	8	3	4	100	124
<b>Mors utdanningsnivå</b>						
Ungdomsskole	47	27	20	6	100	96
Videregående skole	44	29	23	4	100	679
Universitet/høgskole - 4 år	37	31	28	4	100	242
Universitet/høgskole 5 år +	25	35	36	4	100	35
<b>Reisetid mellom barn og samværsfar</b>						
Gangavstand	48	33	17	1	100	207
Reisetid på ½ time eller mindre	41	28	28	3	100	483
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	42	28	26	5	100	181
2 ½ time eller mer	45	31	19	5	100	148
<b>Besøk hos samværsfar siste måned</b>						
0 dager	45	21	22	12	100	246
1-3 dager	54	28	18	1	100	129
4-7 dager	44	34	21	1	100	276
8-12 dager	36	32	32	1	100	317
13 dager +	42	34	23	-	100	61
<b>Har samværsavtale</b>						
Ja	39	32	26	3	100	575
Nei	46	26	22	6	100	475

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for enslige mødre der partneren har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet.

**Tabell 11.4. I hvilken grad barnet selv kan bestemme besøk hos samværsfaren, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent<sup>1</sup>**

	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>						
Gift med barnets andre forelder	51	27	20	3	100	479
Samboende med barnets andre forelder	45	27	26	2	100	320
Har ikke bodd sammen	33	20	35	12	100	100
<b>Barnets alder</b>						
0-4 år	23	21	55	1	100	142
5-9 år	30	33	33	4	100	329
10-14 år	57	28	11	3	100	324
15-17 år	77	12	2	9	100	115
<b>Fars utdanningsnivå</b>						
Ungdomsskole	55	16	22	7	100	104
Videregående skole	46	28	23	3	100	632
Universitet/høgskole - 4 år	36	29	30	4	100	130
Universitet/høgskole 5 år +	31	31	38	-	100	36
<b>Reisetid mellom barn og samværsfar</b>						
Gangavstand	57	23	16	5	100	198
Reisetid på ½ time eller mindre	41	29	27	3	100	405
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	51	24	21	4	100	177
2 ½ time eller mer	37	26	32	5	100	123
<b>Besøk hos samværsfar siste måned</b>						
0 dager	35	16	33	16	100	126
1-3 dager	60	19	22	-	100	62
4-7 dager	49	28	22	1	100	224
8-12 dager	43	32	24	2	100	321
13 dager +	50	28	22	-	100	157
<b>Har samværsavtale</b>						
Ja	42	31	25	2	100	491
Nei	50	21	23	6	100	414

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsfedre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet.

## 12. Hvordan fungerer samværsordningen for foreldre og barn?

Foreldrene ble bedt om å vurdere hvordan samværsordningen fungerte for dem selv, for den andre forelderen og for barna. Det var ikke spesifisert i spørreskjemaet hvorvidt man siktet til en eventuell samværsavtale, eller til måten besøk mellom samværsforeldre og barn faktisk ble organisert på, men trolig svarte foreldrene ut fra det siste. Spørsmålet om hvordan samværsordningen fungerte kom nemlig ganske rett etter spørsmålene om mengden samvær mellom samværsforeldre og barn siste år og siste måned. En del resultater når det gjelder foreldres vurdering av hvordan samværsordningen fungerer, er tidligere vist i Sætre (2004a og 2004b).

### 12.1. Hvordan fungerer samværsordningen for en selv?

Tabell 12.1 viser hvordan foreldrene mener samværsordningen fungerer for dem selv, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Ser vi alle foreldre i undersøkelsen under ett, oppga nærmere seks av ti at samværsordningen fungerte bra for dem selv. 21 prosent mente den fungerte middels bra, mens 16 prosent mente den fungerte dårlig. Det store flertallet av foreldre er altså rimelig fornøyde med hvordan samværsordningen fungerer, noe man også fant i *Undersøkelsen om samværsrett i 1996* (Jensen og Clausen 1997a). Sætre (2004b) viser at foreldrene ser ut til å være noe mer fornøyde i 2002 enn i 1996. Andelen som mente samværsordningen fungerte dårlig var redusert med 7 prosentpoeng i perioden.

**Tabell 12.1** Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	58	21	16	5	100	2207
Enslige mødre	52	22	18	7	100	1058
Samværsfedre	61	21	15	3	100	910
Enslige fedre	77	11	8	5	100	135
Samværs mødre	68	20	8	4	100	104

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

Det er imidlertid visse forskjeller mellom ulike grupper av foreldre på dette området. Enslige mødre vurderer samværsordningen noe mindre positivt enn samværsfedrene, mens enslige fedre vurderer den mer positivt enn samværs mødre. Det er altså ikke gitt at det som fungerer bra for en av foreldrene, også fungerer bra for den andre. Foreldrene kan ha ulike krav og forventninger til hvordan samarbeidet skal være og hvor mye tid barna skal tilbringe hos hver av dem. Det ser ellers ut til at enslige fedre og samværs mødre synes samværsordningen fungerer bedre for seg selv enn hva enslige fedre og samværs mødre gjør. Muligens gjenspeiler dette at samværs mødre spiller en mer aktiv rolle i forhold til barna enn hva samværs fedre gjør.

Tabell 12.2 viser hvordan foreldrene mener samværsordningen fungerer for dem selv, brutt ned etter en del bakgrunnskjennetegn. Fordelingen er her basert på opplysninger fra samtlige foreldre, men de som ikke hadde hatt kontakt med barnet siden fødsel/samlivsbrudd, er holdt utenfor. Tabellene 12.3 og 12.4 viser de samme fordelingene, men basert på opplysninger fra henholdsvis enslige mødre og samværs fedre. Fordelinger etter ytterligere noen kjennetegn finnes i Sætre (2004a, tabell 7a-c). Tabellene 12.2 - 12.4 viser at reisetid og samværsfrekvens har stor betydning for hvordan foreldrene vurderer samværsordningen. Andelen som oppga at samværsordningen fungerte bra for dem selv, var atskillig høyere når det var kort reisetid mellom foreldrenes bosteder, enn når det var lang reisetid. Videre gav foreldre langt oftere en positiv vurdering når barnet hadde vært mye sammen med samværsforelderen siste måned, enn når det hadde vært lite eller ikke noe samvær. Thuen (2004) fant et lignende mønster. Det er imidlertid liten forskjell etter foreldrenes utdanningsnivå og barnets alder. Derimot ser det ut til at foreldre med samværsavtale er noe mer fornøyde enn dem uten samværsavtale. Muligens gjenspeiler dette at det er mer samvær mellom barn og samværsforeldre når foreldrene har inngått en avtale, enn når de ikke har en slik avtale. Kanskje gjenspeiler det også mindre konflikter og et tettere samarbeid mellom dem med, enn mellom dem uten, samværsavtale. Det er også en tendens til at foreldre som har bodd sammen tidligere, er mer fornøyde med samværs-

ordningen enn dem som ikke har bodd sammen. Også dette reflekterer trolig samarbeidsklimaet og kontakten

mellom foreldrene, samt samværs hyppigheten mellom barn og samværsforledre.

**Tabell 12.2. Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent <sup>1</sup>**

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>						
Gift med barnets andre forelder	60	23	15	3	100	1162
Samboende med barnets andre forelder	60	22	15	4	100	737
Har ikke bodd sammen	47	17	26	10	100	283
<b>Barnets alder</b>						
0-4 år	56	28	12	4	100	326
5-9 år	56	21	20	4	100	790
10-14 år	59	20	15	5	100	794
15-17 år	60	19	15	7	100	290
<b>Intervjupersonens utdanningsnivå</b>						
Ungdomsskole	60	17	19	4	100	220
Videregående skole	58	21	16	5	100	1465
Universitet/høgskole - 4 år	52	27	17	4	100	421
Universitet/høgskole 5 år +	62	19	17	2	100	86
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>						
Gangavstand	73	13	10	3	100	480
Reisetid på ½ time eller mindre	60	24	14	3	100	978
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	54	25	17	5	100	401
2 ½ time eller mer	41	24	30	5	100	298
<b>Har samværsavtale</b>						
Ja	62	22	14	3	100	1194
Nei	54	21	19	7	100	998
<b>Besøk hos samværsforelder siste måned</b>						
0 dager	27	17	41	15	100	400
1-3 dager	41	21	35	3	100	209
4-7 dager	61	28	9	1	100	547
8-12 dager	72	21	6	1	100	682
13 dager +	78	18	4	0	100	307

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

**Tabell 12.3. Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent <sup>1</sup>**

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>						
Gift med barnets andre forelder	54	23	17	6	100	514
Samboende med barnets andre forelder	54	24	16	6	100	362
Har ikke bodd sammen	48	16	25	11	100	171
<b>Barnets alder</b>						
0-4 år	53	29	13	5	100	164
5-9 år	54	21	20	5	100	396
10-14 år	55	21	16	8	100	368
15-17 år	43	24	23	10	100	124
<b>Mors utdanningsnivå</b>						
Ungdomsskole	55	15	22	8	100	96
Videregående skole	54	22	17	7	100	679
Universitet/høgskole - 4 år	44	28	22	6	100	242
Universitet/høgskole 5 år +	66	12	17	4	100	35
<b>Reisetid mellom barn og samværsfar</b>						
Gangavstand	63	19	15	3	100	207
Reisetid på ½ time eller mindre	56	25	15	4	100	483
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	50	22	20	8	100	181
2 ½ time eller mer	40	26	28	6	100	148
<b>Har samværsavtale</b>						
Ja	58	23	15	5	100	575
Nei	46	22	22	9	100	475
<b>Besøk hos samværsfar siste måned</b>						
0 dager	28	19	35	18	100	246
1-3 dager	32	22	42	4	100	129
4-7 dager	58	31	8	3	100	276
8-12 dager	72	20	7	1	100	317
13 dager +	81	14	4	-	100	61

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for enslige mødre der partneren har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet.

**Tabell 12.4. Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent<sup>1</sup>**

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>						
Gift med barnets andre forelder	63	22	13	1	100	479
Samboende med barnets andre forelder	63	21	14	2	100	320
Har ikke bodd sammen	46	19	25	9	100	100
<b>Barnets alder</b>						
0-4 år	60	27	9	3	100	142
5-9 år	57	22	19	2	100	329
10-14 år	63	19	16	2	100	324
15-17 år	69	17	10	3	100	115
<b>Fars utdanningsnivå</b>						
Ungdomsskole	61	18	18	3	100	104
Videregående skole	61	21	15	3	100	632
Universitet/høgskole - 4 år	60	26	12	2	100	130
Universitet/høgskole 5 år +	58	27	15	-	100	36
<b>Reisetid mellom barn og samværsfar</b>						
Gangavstand	81	10	6	3	100	198
Reisetid på ½ time eller mindre	61	24	13	2	100	405
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	56	26	15	2	100	177
2 ½ time eller mer	37	25	33	4	100	123
<b>Har samværsavtale</b>						
Ja	66	21	13	0	100	491
Nei	57	20	17	5	100	414
<b>Besøk hos samværsfar siste måned</b>						
0 dager	22	18	50	11	100	126
1-3 dager	46	22	29	3	100	62
4-7 dager	65	25	10	-	100	224
8-12 dager	71	22	6	1	100	321
13 dager +	77	18	5	0	100	157

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsfedre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet

**Tabell 12.5. Hvordan samværsordningen fungerer for den andre forelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	67	13	7	13	100	2 207
Enslige mødre	61	15	9	15	100	1 058
Samværsfedre	73	11	4	11	100	910
Enslige fedre	71	13	8	8	100	135
Samværsmødre	75	13	1	11	100	104

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

## 12.2. Hvordan fungerer samværsordningen for den andre forelderen?

Tabell 12.5 viser hvordan foreldrene synes samværsordningen fungerer for den andre forelderen. Hele 67 prosent mente den fungerte bra, 13 prosent mente den fungerte middels bra, og 7 prosent mente den fungerte dårlig. Det ser dermed ut til at foreldre jevnt over synes samværsordningen fungerer bedre for den andre forelderen enn for seg selv, noe som også er påpekt i Sætre (2004b). Sammenligner vi tabell 12.5 med tabell 12.1, ser vi at det var 10 prosentpoeng flere som mente samværsordningen fungerte bra for den andre forelderen, enn det var som mente den fungerte bra for dem selv. Her er det imidlertid viktig å legge merke til at andelen uoppgitt/vet ikke-svar var betydelige høyere når foreldre ble bedt om å si hvordan ordningen fungerte for den andre forelderen, enn når de skulle

vurdere hvordan den fungerte for seg selv. Ikke uventet er det altså vanskeligere for foreldrene å angi hvordan den andre forelderen oppfatter samværsordningen, enn hvordan de oppfatter den selv. Den høye andelen med uoppgitt/vet ikke-svar i tabell 12.5 gjør det vanskelig å sammenligne fordelingene i denne med fordelingene i tabellen 12.1.

## 12.3. Er det samsvar mellom foreldrenes vurderinger?

Analysen på parnivå viser at foreldre til samme barn ofte vurderer samværsordningen ganske forskjellig. Tabell A12.1 (i vedlegget) viser par av enslige mødre og samværsfedre, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for samværsfar. Her ser vi altså de enslige mødrenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for den tidligere partneren i forhold til samværsfedrenes opplysninger om hvordan ordningen fungerer for dem selv. Ikke uventet er det ganske stort sprik mellom foreldrenes svar. I om lag halvparten av alle par gav foreldrene den samme vurderingen. I 22 prosent av parene gav samværsfar en mindre positiv vurdering enn mor, og i 12 prosent av parene gav far en mer positiv vurdering enn mor.<sup>11</sup> Et lignende mønster finner vi for par av enslige fedre og samværsmødre (tabell A12.2). Denne tabellen viser altså parenes vurderinger av hvordan

<sup>11</sup> Når prosentandelene ikke summerer til 100, skyldes det at det var mange par der en eller begge foreldre ikke hadde besvart spørsmålet eller svart "vet ikke".

ordningen fungerer for samværsmor. I om lag ett av fire par gav moren en mindre positiv vurdering enn faren.

Tabell A12.3 viser graden av samsvar og avvik mellom partene når det gjelder hvordan samværsordningen fungerer for enslige mødre. Her ser vi altså mødrenes svar på hvordan samværsordningen fungerer for dem selv, i forhold til samværsfedres oppfatninger av hvordan samværsordningen fungerer for den tidligere partneren. Også her er det store avvik mellom partenes synspunkter. I om lag halvparten av parene er det sammenfall mellom partenes vurderinger. I nærmere ett av tre par hadde mødrene mindre positive vurderinger enn fedrene, og i et fåtall par hadde mødrene mer positive vurderinger enn fedrene. Tabell A12.4 viser et lignende mønster for par av enslige fedre og samværs mødre.

#### 12.4. Hvordan fungerer samværsordningen for barnet?

De fleste foreldre mener samværsordningen fungerer rimelig greit for barnet. Ser vi alle foreldre under ett, oppga 57 prosent at samværsordningen fungerte bra for barnet, 20 prosent syntes den fungerte middels bra og 14 prosent mente den fungerte dårlig. I tillegg var det 9 prosent som ikke besvarte spørsmålet eller ikke visste hva de skulle svare (tabell 12.6). Holder vi oss til de grupperte fordelingene, finner vi omtrent det samme mønsteret blant enslige mødre og samværsfedre, og blant enslige fedre og samværs mødre. Det ser imidlertid ut til at enslige fedre vurderer samværsordningen mer positivt enn enslige mødre gjør, noe som trolig gjenspeiler at samværs mødrene er mer involvert i barna enn samværsfedrene.

Igjen er det slik at analyser på parnivå viser noe mindre samstemmighet mellom foreldrene enn hva de grupperte fordelingene gir inntrykk av. Tabell A12.5 (i vedlegget) viser samsvar og avvik mellom partenes oppfatninger av hvordan samværsordningen fungerer for barnet, blant par av enslige mødre og samværsfedre. I litt under halvparten av parene hadde foreldrene samme oppfatning på dette området. I 22 prosent av parene gav far en mer positiv vurdering enn mor, og i 16 prosent av parene gav mor en mer positiv vurdering enn far.<sup>12</sup> Tabell A12.5 viser et lignende mønster for par av enslige fedre og samværs mødre. På dette feltet er det altså forholdsvis stort sprik mellom

**Tabell 12.6. Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	57	20	14	9	100	2207
Enslige mødre	53	21	18	9	100	1058
Samværsfedre	59	20	11	10	100	910
Enslige fedre	68	18	9	5	100	135
Samværs mødre	66	16	9	8	100	104

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet

foreldrenes vurderinger, noe som kan bunne i at de har ulike oppfatninger av hva som er bra for barnet, eller at barn kommuniserer eventuell misnøye eller tilfredshet på forskjellig måte til foreldrene. Muligens er det også slik at foreldre bruker svarskalaen i spørsmålene ulikt. De kan f.eks. ha forskjellige oppfatninger av hvor godt samværsordningen skal fungere for at det skal kvalifisere til svarkategorien "bra".

Tabellene 12.6 - 12.9 viser foreldrenes vurdering av hvordan samværsordningen fungerer for barnet, gruppert etter en del kjennemerker ved barn og foreldre. Tabell 12.6 er basert på opplysninger fra samtlige foreldre, tabell 12.7 er basert på opplysninger fra enslige mødre, og tabell 12.8 er basert på opplysninger fra enslige fedre. Tabellene viser en klar sammenheng mellom reiseavstand mellom foreldrenes bosteder og mengde samvær mellom samværsforeldre og barn på den ene siden, og en positiv vurdering av hvordan samværsordningen fungerer for barnet, på den annen. Foreldre som bodde nær hverandre, oppga langt oftere enn dem som bodde langt fra hverandre, at samværsordningen fungerte bra for barnet. Videre oppga foreldre der det hadde vært mye kontakt mellom samværsforeldre og barn siste måned, langt oftere enn foreldre der det hadde vært lite eller ingen kontakt, at samværsordningen fungerte bra for barnet. Dette kan tyde på at foreldre mener mye samvær mellom samværsforeldre og barn er bra for barna. Men sammenhengen kan også bunne i at mye samvær mellom samværsforeldre og barn henger sammen med tett kontakt og godt samarbeid mellom foreldrene, noe som i seg selv bidrar til at samværsordningen fungerer positivt for barnet.

<sup>12</sup> Også på dette spørsmålet var det en stor andel par der minst en av partene ikke hadde besvart spørsmålet, eller hadde svart "vet ikke".

**Tabell 12.7. Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent<sup>1</sup>**

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>						
Gift med barnets andre forelder	60	22	23	7	100	1162
Samboende med barnets andre forelder	58	20	14	8	100	737
Har ikke bodd sammen	45	17	23	15	100	283
<b>Barnets alder</b>						
0-4 år	56	25	13	7	100	326
5-9 år	56	21	16	8	100	790
10-14 år	57	21	14	8	100	794
15-17 år	58	14	13	15	100	290
<b>Intervjupersonens utdanningsnivå</b>						
Ungdomsskole	57	17	15	11	100	220
Videregående skole	56	20	14	9	100	1465
Universitet/høgskole - 4 år	56	24	15	5	100	421
Universitet/høgskole 5 år +	61	24	9	6	100	86
<b>Reisetid mellom barn og samværsforelder</b>						
Gangavstand	72	13	9	7	100	480
Reisetid på ½ time eller mindre	59	22	11	8	100	978
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	56	21	16	8	100	401
2 ½ time eller mer	34	28	27	10	100	298
<b>Har samværsavtale</b>						
Ja	61	21	12	6	100	1194
Nei	52	19	17	12	100	998
<b>Besøk hos samværsforelder siste måned</b>						
0 dager	24	16	41	20	100	400
1-3 dager	45	22	26	6	100	209
4-7 dager	60	25	8	7	100	547
8-12 dager	72	20	4	5	100	682
13 dager +	76	18	3	3	100	307

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsforeldre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

**Tabell 12.8. Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent<sup>1</sup>**

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>						
Gift med barnets andre forelder	55	23	16	6	100	514
Samboende med barnets andre forelder	55	21	17	8	100	362
Har ikke bodd sammen	44	18	23	16	100	171
<b>Barnets alder</b>						
0-4 år	54	24	16	6	100	164
5-9 år	56	22	16	6	100	396
10-14 år	51	21	17	11	100	368
15-17 år	47	18	24	11	100	124
<b>Mors utdanningsnivå</b>						
Ungdomsskole	53	20	17	10	100	96
Videregående skole	53	22	17	9	100	679
Universitet/høgskole - 4 år	51	21	21	6	100	242
Universitet/høgskole 5 år +	60	23	9	8	100	35
<b>Reisetid mellom barn og samværsfar</b>						
Gangavstand	66	18	12	3	100	207
Reisetid på ½ time eller mindre	56	23	15	6	100	483
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	53	21	19	7	100	181
2 ½ time eller mer	36	27	29	8	100	148
<b>Har samværsavtale</b>						
Ja	58	23	13	6	100	575
Nei	46	19	22	11	100	475
<b>Besøk hos samværsfar siste måned</b>						
0 dager	25	17	37	20	100	246
1-3 dager	39	21	34	6	100	129
4-7 dager	60	26	10	4	100	276
8-12 dager	71	22	5	3	100	317
13 dager +	82	16	-	2	100	61

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for enslige mødre der partneren har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet.



**Tabell 12.9. Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent<sup>1</sup>**

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>						
Gift med barnets andre forelder	63	22	8	7	100	479
Samboende med barnets andre forelder	60	19	11	9	100	320
Har ikke bodd sammen	46	16	22	16	100	100
<b>Barnets alder</b>						
0-4 år	57	24	9	9	100	142
5-9 år	56	20	15	10	100	329
10-14 år	60	21	12	6	100	324
15-17 år	67	11	3	18	100	115
<b>Fars utdanningsnivå</b>						
Ungdomsskole	56	17	13	14	100	104
Videregående skole	59	19	12	10	100	632
Universitet/høgskole - 4 år	62	25	8	5	100	130
Universitet/høgskole 5 år +	64	22	8	6	100	36
<b>Reisetid mellom barn og samværsfar</b>						
Gangavstand	75	10	5	9	100	198
Reisetid på ½ time eller mindre	62	22	7	9	100	405
Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	59	20	13	7	100	177
2 ½ time eller mer	30	28	27	16	100	123
<b>Har samværsavtale</b>						
Ja	66	20	9	5	100	491
Nei	53	19	14	14	100	414
<b>Besøk hos samværsfar siste måned</b>						
0 dager	18	15	47	20	100	126
1-3 dager	50	25	19	6	100	62
4-7 dager	61	23	6	10	100	224
8-12 dager	72	18	3	7	100	321
13 dager +	74	20	2	4	100	157

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for samværsfedre som har hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet.

Det er ingen klar sammenheng mellom barnets alder og foreldres vurdering av samværsordningen, og det ser heller ikke ut til at foreldrenes utdanningsnivå har betydning i denne sammenhengen. Derimot er det en viss tendens til at foreldre som hadde bodd sammen tidligere, vurderte samværsordningen som mer positiv for barnet enn dem som aldri hadde bodd sammen. Trolig reflekterer dette tettere samarbeid mellom foreldrene og bedre kontakt mellom samværsforeldre og barn i den første enn i den siste gruppen. Det er videre en tendens til at foreldre med samværsavtaler oftere enn dem uten slik avtale, mener samværsordningen fungerer bra for barnet. Også dette bunner trolig i forskjeller mellom gruppene når det gjelder samarbeid og kontakt mellom foreldrene og mengde samvær mellom samværsforeldre og barn.

### 12.5. Hva er grunnen til at samværsordningen ikke fungerer bra?

De som oppga at samværsordningen fungerte middels eller dårlig enten for seg selv, for den andre forelderen eller for barnet, fikk spørsmål om hvorfor de mente at samværsordningen ikke fungerte helt bra. De ble bedt om å ta stilling til sju mulige grunner, og for hver av disse skulle de svare "ja" eller "nei". De som svarte "ja" for flere grunner, ble så bedt om å angi hva som var den viktigste grunnen. Slike spørsmål kan selvsagt være vanskelige å besvare ettersom manglende tilfredshet med samværsordningen kan bunne i flere forhold som kan være innvevd i hverandre. Det bildet vi får, vil derfor avhenge noe både av hvilke

svaralternativer som presenteres i undersøkelsen, og av hvilken rekkefølge de presenteres i. Muliges ville vi ha fått et noe annet bilde dersom deltakerne hadde fått besvare spørsmålet med egne ord.

Tabell 12.10 viser hvilke grunner deltakerne oppga, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Man kunne altså angi flere svaralternativer, og svarene summerer derfor ikke til 100 prosent. De ulike alternativene presenteres i tabellen i samme rekkefølge som i spørreskjemaet. Ser vi alle foreldre under ett, var det klart flest som oppga samarbeidsproblemer mellom foreldrene som grunn til at de ikke syntes samværsordningen fungerte bra. Dette er i tråd med mønsteret fra *Undersøkelsen om samværsrett fra 1996* (Jensen og Clausen 1997a). 51 prosent av dem som ikke syntes samværsordningen fungerte tilfredsstillende, pekte på samarbeidsproblemer som et problem. Den grunnen som ble angitt nest oftest, var praktiske problemer knyttet til f.eks. tid eller boligforhold. 36 prosent pekte på dette. Dernest oppga 25 prosent nye familiedannelser som et problem, og en tilsvarende andel pekte på reiselengde som et problem. 20 prosent oppga at samværsordningen ikke passet for barnet.

Sett i lys av at de nye bidragsreglene er ment å oppmuntre til mer samvær mellom samværsforeldre og barn bl. a. ved å ta hensyn til utgiftene ved samvær i fastsettelsen av størrelsen på barnebidraget, er det interessant å merke seg at bare 21 prosent av dem som ikke syntes at samværsordningen fungerte bra, pekte

på økonomiske problemer som en viktig forklaring, og bare 17 prosent oppga høye reiseutgifter som forklaring. Regnet som andel av alle foreldre i undersøkelsen utgjør dette bare om lag 10 prosent. Økonomiske problemer kan imidlertid være innbakt i enkelte av de andre svaralternativene. Eksempelvis kan "Praktiske problemer som f.eks. tid eller boligforhold" indirekte dreie seg om økonomiske problemer ved at samværsforlederen ikke har råd til stor nok bolig til at barnet kan ha eget rom.

Det er forholdsvis små forskjeller mellom de ulike foreldregruppene i hvilke problemer de oppgir som grunn til at samværsordningen ikke fungerer tilfredsstillende. De enslige fedrene skiller seg ut ved at en lavere andel opplever samarbeidsproblemer mellom foreldre som et problem. Ettersom det er få enslige fedre og samværs mødre i tabellene her, er tallene for disse gruppene svært usikre.

**Tabell 12.10. Andel som oppgir ulike grunner til at samværsordningen for barnet ikke fungerer bra, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	Alle foreldre	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs mødre
Samarbeidsproblemer mellom foreldrene	51	47	57	26	51
Praktiske problemer, f.eks. tid eller boligforhold	36	39	31	41	45
Høye reiseutgifter	17	13	22	15	14
Andre økonomiske forhold, f.eks. dårlig økonomi	21	14	27	29	20
Nye familiedannelser	25	29	23	17	17
Samværsordningen passer ikke for barnet	20	24	16	19	26
Reiselengde	25	24	28	30	21
Antall	1 014	540	385	48	41

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for foreldre som mener samværsordningen ikke fungerer bra for seg selv, den andre forelderen eller barnet.

**Tabell 12.11. Viktigste grunn til at samværsordningen for barnet ikke fungerer bra, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	Alle foreldre	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs mødre
Samarbeidsproblemer mellom foreldrene	30	28	35	8	31
Praktiske problemer, f.eks. tid eller boligforhold	15	18	11	27	13
Høye reiseutgifter	2	1	3	3	4
Andre økonomiske forhold, f.eks. dårlig økonomi	4	2	7	6	3
Nye familiedannelser	7	10	4	11	3
Samværsordningen passer ikke for barnet	9	10	8	12	12
Reiselengde	9	9	11	11	8
Vet ikke/uoppgitt	22	22	21	24	30
Alle	100	100	100	100	100
Antall	1 014	540	385	48	41

Tabell 12.11 viser hvilke grunner foreldrene oppfattet som viktigst for at samværsordningen ikke fungerer bra. Her summerer altså svaralternativene til 100 prosent. Det var mange som unnlot å besvare dette spørsmålet, noe som gir en høy andel i kategorien "Vet ikke/uoppgitt" i tabellen. Også når vi ser på den viktigste grunnen, viser det seg at samarbeidsproblemer mellom foreldrene er det som framholdes av flest. 30 prosent av dem som ikke syntes samværsordningen fungerte bra, mente dette hovedsakelig skyldtes samarbeidsproblemer mellom foreldrene. Også her ser vi at forholdsvis få trekker fram økonomiske forhold. Bare 2 prosent oppga høye reiseutgifter som viktigste grunn, og 4 prosent pekte på andre økonomiske forhold som f.eks. dårlig økonomi. 15 prosent pekte på praktiske problemer som tid eller boligforhold. Videre kan svaralternativet "samarbeidsproblemer mellom foreldrene" også fange opp uenighet om økonomiske forhold.

Tabell 12.12 viser viktigste grunn til at samværsordningen ikke fungerer bra etter barnets alder. Fordelingene vises for de to store foreldregruppene, -

enslige mødre og samværsfedre. Det er en del forskjeller i begrunnelsene fra mødre og fedre, men for begge grupper er det en klar tendens til at samarbeidsproblemer mellom foreldrene oftere angis som viktigste grunn blant dem som har små enn blant dem som har store barn. Muligens har dette sammenheng med at det lett oppstår uenigheter mellom foreldre om grenser mht til leggetider, TV-vaner o.l. når barna er helt små, mens barna selv har større innflytelse over slike forhold når de blir større. Videre ser vi at nye familiedannelser oftere angis som viktigste problem blant foreldre med store enn blant foreldre med små barn. Dette kan ha sammenheng med at flere samværsforeldre har etablert seg på nytt når barna er store, men også med at store barn ikke i samme grad som de små synes det er stas å tilbringe helgene med nye småsøsken. For samværsfedre ser vi også en klar tendens til at de med store barn oftere enn dem med små barn trekker fram at samværsordningen ikke passer for barnet. Dette gjenspeiler nok at tenåringer gjerne vil styre sine aktiviteter og sitt sosiale liv selv i helger og ferier.

**Tabell 12.12. Viktigste grunn til at samværsordningen for barnet ikke fungerer bra, etter barnets alder. Basert på opplysninger fra enslige mødre og samværsfedre. Prosent<sup>1</sup>**

	0-4 år	5-9 år	10-14 år	15-17 år
<b>Enslige mødre</b>				
Samarbeidsproblemer mellom foreldrene	41	34	21	18
Praktiske problemer, f.eks. tid eller boligforhold	19	19	20	9
Høye reiseutgifter	2	1	2	2
Andre økonomiske forhold, f.eks. dårlig økonomi	1	2	3	-
Nye familiedannelser	2	7	12	19
Samværsordningen passer ikke for barnet	7	10	11	12
Reiselengde	9	8	9	7
Vet ikke/uoppgitt	19	18	22	33
Alle	100	100	100	100
Antall	88	206	178	68
<b>Samværsfedre</b>				
Samarbeidsproblemer mellom foreldrene	31	37	40	21
Praktiske problemer, f.eks. tid eller boligforhold	21	13	8	3
Høye reiseutgifter	4	5	2	-
Andre økonomiske forhold, f.eks. dårlig økonomi	8	6	8	3
Nye familiedannelser	2	4	3	11
Samværsordningen passer ikke for barnet	4	5	8	21
Reiselengde	5	11	13	12
Vet ikke/uoppgitt	25	19	19	29
Alle	100	100	100	100
Antall	62	152	136	35

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for foreldre som mener samværsordningen ikke fungerer bra for seg selv, den andre forelderen eller barnet.

**Tabell 12.13. Viktigste grunn til at samværsordningen for barnet ikke fungerer bra, etter reiseavstand mellom barnet og samværsfaren. Basert på opplysninger fra enslige mødre og samværsfedre. Prosent<sup>1</sup>**

	Gang-avstand	Reisetid på ½ time eller mindre	Mer enn ½ time, men under 2 ½ time	2 ½ time eller mer
<b>Enslige mødre</b>				
Samarbeidsproblemer mellom foreldrene	32	32	26	17
Praktiske problemer, f.eks. tid eller boligforhold	24	21	15	10
Høye reiseutgifter	-	0	-	7
Andre økonomiske forhold, f.eks. dårlig økonomi	2	2	2	4
Nye familiedannelser	7	12	14	4
Samværsordningen passer ikke for barnet	11	11	10	10
Reiselengde	-	3	11	29
Vet ikke/uoppgitt	25	21	22	20
Alle	100	100	100	100
Antall	82	242	100	99
<b>Samværsfedre</b>				
Samarbeidsproblemer mellom foreldrene	39	41	42	14
Praktiske problemer, f.eks. tid eller boligforhold	12	13	13	5
Høye reiseutgifter	-	0	-	11
Andre økonomiske forhold, f.eks. dårlig økonomi	13	6	8	5
Nye familiedannelser	6	8	-	-
Samværsordningen passer ikke for barnet	21	7	8	3
Reiselengde	-	-	7	40
Vet ikke/uoppgitt	10	24	22	21
Alle	100	100	100	100
Antall	52	163	82	85

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for foreldre som mener samværsordningen ikke fungerer bra for seg selv, den andre forelderen eller barnet.

Tabell 12.13 viser at begrunnelsen for at samværsordningen ikke fungerer tilfredsstillende også varierer noe med avstanden mellom foreldrenes boliger. Som vi kunne vente, sees reiselengden som et problem først og fremst når det er stor avstand mellom foreldrene. Hele 40 prosent av samværsfedrene som bor minst 2 ½ time unna barnet, framholdt reiselengde som det viktigste problemet. Det er ellers flere som peker på samarbeidsproblemer mellom foreldrene som det viktigste problemet når man bor nær hverandre, enn når man bor langt fra hverandre. Dette kan kanskje virke rart, men innebærer ikke nødvendigvis at samarbeidsproblemer ikke oppleves av foreldre som bor langt fra

hverandre. Men ettersom man her bare skulle velge ett svaralternativ, framtrer avstanden som viktigst for denne gruppen av foreldre.

Sætre (2004a, tabellene 8a-c) viser foreldrenes oppfatninger av hvorfor samværsordningen ikke fungerer bra, etter flere bakgrunnskjennetegn ved barn, foreldre og forholdet mellom foreldrene enn det som er vist i dette kapitlet.

# 13. Er forholdet mellom foreldrene konfliktfyllt?

Det er vel kjent at foreldre som ikke bor sammen, ofte har konflikter seg imellom. Selve bruddet er gjerne konsekvens av en konflikt, og samarbeidet om barna etterpå kan også være en utfordring for mange. Det er knyttet sterke interesser og følelser til hvor mye hver av foreldrene skal få være sammen med barna, og det er også krevende å skulle oppdra et barn i samarbeid med en forelder som man ikke bor sammen med. Videre vet vi at både enslige foreldre og samværsforeldre ofte kommer i en økonomisk sårbar situasjon etter et samlivsbrudd, noe som lett kan bidra til konflikter om fordeling av utgifter til felles barn og om størrelsen på barnebidraget. I *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* ble grad av konflikter mellom foreldrene forsøkt fanget opp gjennom følgende spørsmål: "I hvilken grad vil du si at forholdet mellom deg og barnets/barnas andre forelder er konfliktfyllt?" Spørsmålet hadde fire svaralternativer (vist i tabellene nedenfor). Spørsmålet var altså generelt, og mulige konfliktområder ble ikke spesifisert.

Vi vet derfor ikke hva eventuelle konflikter dreier seg om. Dette kan være såre følelser etter et vanskelig samlivsbrudd, det kan være konflikter knyttet til organiseringen av mengden samvær med barna, til innholdet i samværet eller til økonomiske forhold som størrelsen på barnebidraget og fordeling av reiseutgifter når barnet skal besøke samværsforelderen. Ifølge Skevik og Hyggen (2002) ønsker svært mange samværsfedre mer samvær med barna enn de faktisk har. Dette tyder på at samværsordningen kan være en kilde til konflikt i en del par. Videre viser de at mange samværsfedre, om lag seks av ti, synes bidraget de betaler til barnets mor er "altfor høyt" eller "for høyt". Dette tyder på at størrelsen på bidraget kan være et konflikttema. Også Sætre (2004a, tabellene 15b-c) viser at enslige mødre ofte synes samværsfaren betaler for lite i bidrag, mens mange samværsfedre synes bidragene er for høye. Videre viser hun at disse to gruppene av foreldre ofte har ulike oppfatninger om hvordan de egentlig fordeler reiseutgiftene mellom seg når barnet skal besøke samværsfaren (tabellene 13b-c). Samværsfedre mener ofte at de selv betaler alt, mens mødrene oftere oppfatter det slik at de deler på utgiftene.

Thuen (2004) stilte i sin undersøkelse blant samværsforeldre mer detaljerte spørsmål om konflikter med den tidligere partneren. Han får dermed et litt annet bilde på dette området enn hva vi får i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*. Han spurte eksplisitt om konflikter i forhold til reiseutgifter og bidrag på den ene siden, og om konflikter i forhold til samværsforeldrenes samvær med barna på den annen. Videre var svaralternativene utformet slik at man kunne skille mellom konflikter i den første tiden etter samlivsbruddet, og konflikter i senere perioder.

## 13.1. Bare 15 prosent synes forholdet er konfliktfyllt i stor grad

Tabell 13.1 viser svarfordelingen basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Ser vi alle foreldre under ett, var det bare 15 prosent som oppga at forholdet var konfliktfyllt i stor grad. 24 prosent mente det var konfliktfyllt til en viss grad, 30 prosent mente det i liten grad var konfliktfyllt, og 20 prosent syntes ikke det var konfliktfyllt i det hele tatt. Sett i lys av den opphetede mediedebatten om hvem som tjener og hvem som taper på den nye bidragsordningen og de interessekonflikter som er beskrevet der, må det bildet som framkommer i tabell 13.1 sies å være ganske overraskende. Hele seks av ti opplever altså ingen eller bare moderate konflikter, mens bare en ganske beskjeden andel opplever sterke konflikter. Muligens ville bildet ha sett litt annerledes ut dersom frafallet i undersøkelsen hadde vært lavere. Vi skal ikke se bort fra at det er de foreldrene som opplever størst konflikter, som har latt være å delta i undersøkelsen. Dette har vi dessverre ingen mulighet til å sjekke.

**Tabell 13.1. Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfyllt, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent**

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Uopp-gitt/vet ikke	Alle	Antall
Alle foreldre	15	24	30	30	1	100	2 306
Enslige mødre	16	23	30	30	1	100	1 121
Samværsfedre	15	24	31	29	2	100	941
Enslige fedre	11	23	29	37	1	100	139
Samværs mødre	13	26	25	35	1	100	105

Også Thuen (2004) fant at de fleste deltidsforeldre kommuniserte og samarbeidet ganske bra med sine tidligere partnere. En god del rapporterte imidlertid også om tidligere eller pågående konflikter. 56 prosent oppgav at det i perioder hadde vært alvorlige konflikter med barnets andre forelder i forhold til samvær med barna, men det var færre som hadde slike konflikter da undersøkelsen ble gjennomført. 9 prosent mente at de i svært stor grad hadde alvorlige konflikter om samværet på undersøkelsestidspunktet, 5 prosent mente de hadde slike konflikter i nokså stor grad, og 18 prosent mente de hadde dette til en viss grad. Videre var det 28 prosent som oppgav at de hadde pågående konflikter knyttet til barnebidraget og/eller eventuelle reiseutgifter ved besøk av barn, hvorav 7 prosent hadde slike konflikter i svært stor grad.

På bakgrunn av det vi har sett tidligere i rapporten, nemlig at samværs mødre har en langt mer aktiv rolle i forhold til barn som de ikke bor sammen med enn hva samværsfedrene har, kunne vi kanskje vente mindre grad av opplevde konflikter blant enslige fedre og samværs mødre på den ene siden, enn blant enslige mødre og samværsfedre på den annen. Tabell 13.1 tyder imidlertid ikke på at dette er tilfellet. 11 og 13 prosent av henholdsvis enslige fedre og samværs mødre mente at forholdet mellom foreldrene var konfliktfylt i stor grad, og henholdsvis 23 og 26 prosent mente det var konfliktfylt til en viss grad. Dette er omtrent de samme andelen som blant enslige mødre og samværsfedre.

Tabell 13.1 viser ellers at så lenge vi ser på fordelinger på gruppenivå, finner vi det samme mønsteret blant enslige mødre og samværsfedre og blant enslige fedre og samværs mødre. Ut fra dette ser det altså ut til at foreldre til samme barn har noenlunde samme opplevelse av konfliktnivået. Fordelinger på parnivå gir imidlertid et annet bilde. Tabell A13.1 (i vedlegget) viser svarene for enslige mødre sett i forhold til svarene fra samværsfedre. Vi ser da at bare i om lag fire av ti par oppga partene det samme svaralternativet. I 18 prosent av parene rapporterte mor om større grad av konflikter enn far, og i hele 30 prosent av parene rapporterte far om større grad av konflikter enn mor. Foreldrene til samme barn har altså ofte forskjellig opplevelse av konfliktnivået. Det er imidlertid forholdsvis sjelden at mor og far i samme par velger svar i hver sin ende av skalaen. De fleste velger enten det samme alternativet, eller alternativer som ligger tett ved hverandre. Eksempelvis var det i 5 prosent av parene slik at far oppga stor grad av konflikt, mens mor syntes forholdet var konfliktfylt til en viss grad. Samme situasjon kan altså oppleves noe ulikt av partene i samme par, men det kan også tenkes at foreldrene tolker svarskaalen i spørsmålet litt forskjellig. Tabell A13.2 viser forholdet mellom svarene i par av enslige fedre og samværs mødre. Også her ser vi en ganske høy andel par med avvik mellom de svaralternativene som partene valgte.

### 13.2. Minst konflikter blant foreldre med mye samvær

Tabell 13.2 viser grad av konflikt mellom foreldrene, etter enkelte kjennemerker ved barn, foreldre og forholdet mellom foreldrene. Tabellen er basert på opplysninger fra samtlige foreldre i undersøkelsen. Fordeling etter ytterligere en del bakgrunnsforhold vises hos Sætre (2004a, tabellene 9a-c). Tabell 13.2 viser få klare sammenhenger mellom grad av konflikter mellom foreldrene og de ulike kjennemerkene, noe også Thuen (2004) finner. Det er liten forskjell etter foreldrenes samlivsstatus ved samlivsbruddet, etter barnets alder, etter intervju personens utdanningsnivå eller etter hvorvidt man har en samværsavtale eller ikke. Det er imidlertid noe mindre konflikter der hvor barnet har delt bosted, enn der barnet bor enten hos mor eller far. Dette gjenspeiler trolig at delt daglig omsorg praktiseres oftest av foreldre som samarbeider godt. Videre viser tabell 13.2 at konfliktnivået er mye lavere når barnet har mye samvær med samværsforelderen, enn når det er lite samvær, noe som også framkom i Thuens undersøkelse (ibid). Mens 30 prosent opplevde at forholdet til barnets andre forelder var konfliktfylt når barnet ikke hadde vært sammen med samværsforelderen siste måned, var andelen bare 8 prosent i grupper der det var omfattende samvær. Denne sammenhengen er som vi kunne vente ettersom mye samvær mellom foreldre og barn som ikke bor sammen, nærmest forutsetter omfattende samarbeid og kommunikasjon mellom foreldrene. Vi vet ikke hvilken vei sammenhengen går, om det er foreldre som i utgangspunktet har lite konflikter som praktiserer mye samvær, eller om mye samvær bidrar til å dempe konfliktnivået mellom foreldrene. Thuen (2004) refererer til forskning som kan tyde på at mye samvær i seg selv har en konfliktdependende effekt. Han argumenterer også for at dette er logisk ettersom konflikter mellom samværsforeldre og enslige foreldre ofte dreier seg om hvor mye samværsforeldrene skal få være sammen med barna. Når de har mye samvær, blir dette et mindre alvorlig konflikttema. Men konflikter mellom foreldrene kan selvsagt også bunne i andre forhold, og mye samvær vil neppe redusere alle typer uoverensstemmelser mellom foreldrene.

Tabell 13.3 viser omtrent samme mønster som tabell 13.2, men basert på opplysninger fra enslige mødre. Her ser vi imidlertid en klarere sammenheng mellom utdanningsnivå og konfliktgrad enn i tabell 13.2. Mødre med utdanning på ungdomsskolenivå oppgir noe oftere stor grad av konflikt med den andre forelderen enn hva de med lengre utdanning gjør. Vi vet ikke sikkert hva denne sammenhengen skyldes, men mye taler for at dette kan ha med knapp økonomi å gjøre. Sætre (2004a, tabell 9b) viser at uføre, arbeidsledige og hjemmearbeidende mødre oftere rapporterer om sterke konflikter med partneren enn de yrkesaktive mødre. Dette er gjerne grupper med knapp økonomi, og det er rimelig å anta dette i stor grad dreier seg om mødre med kort utdanning.

**Tabell 13.2. Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Uoppgitt/vet ikke	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	16	26	29	29	1	100	1183
Samboende med barnets andre forelder	13	23	32	32	1	100	762
Har ikke bodd sammen	17	19	28	34	2	100	328
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	11	25	34	30	1	100	343
5-9 år	16	25	33	25	2	100	814
10-14 år	17	23	29	31	1	100	827
15-17 år	14	22	23	39	2	100	314
<b>Intervjupersonens utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	22	19	23	33	2	100	241
Videregående skole	14	23	31	31	1	100	1530
Universitet/høgskole - 4 år	14	31	28	25	1	100	430
Universitet/høgskole 5 år +	15	24	36	25	-	100	88
<b>Barnets bosted</b>							
Mor	16	24	30	29	1	100	1913
Far	15	25	29	30	0	100	181
Både mor og far	6	21	31	39	3	100	192
<b>Har samværsavtale</b>							
Ja	14	26	31	28	2	100	1207
Nei	16	22	28	33	1	100	1081
<b>Besøk hos samværsforelder siste måned</b>							
0 dager	30	21	21	27	2	100	483
1-3 dager	19	28	26	26	2	100	209
4-7 dager	10	28	37	25	0	100	547
8-12 dager	10	21	33	35	1	100	682
13 dager +	8	23	29	37	2	100	307

**Tabell 13.3. Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Uoppgitt/vet ikke	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	17	26	31	26	1	100	525
Samboende med barnets andre forelder	14	24	29	32	1	100	377
Har ikke bodd sammen	17	17	28	38	1	100	203
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	12	25	33	29	1	100	175
5-9 år	18	21	33	27	2	100	414
10-14 år	16	24	27	32	0	100	389
15-17 år	12	25	26	37	1	100	136
<b>Mors utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	26	20	18	36	-	100	110
Videregående skole	14	23	31	31	1	100	717
Universitet/høgskole - 4 år	14	28	33	24	1	100	251
Universitet/høgskole 5 år +	17	17	33	33	-	100	35
<b>Barnets bosted</b>							
Mor	16	24	30	30	1	100	1055
Både mor og far	9	13	32	43	2	100	48
<b>Har samværsavtale</b>							
Ja	14	26	32	27	1	100	580
Nei	18	21	27	34	1	100	530
<b>Besøk hos samværsfar siste måned</b>							
0 dager	27	21	20	31	1	100	301
1-3 dager	19	32	25	23	1	100	129
4-7 dager	9	28	38	25	0	100	276
8-12 dager	10	20	35	34	1	100	317
13 dager +	7	19	29	45	-	100	61

**Tabell 13.4. Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent**

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Uoppgitt/vet ikke	Alle	Antall
<b>Samlivsstatus ved samlivsbrudd</b>							
Gift med barnets andre forelder	16	27	27	28	2	100	487
Samboende med barnets andre forelder	12	22	36	29	1	100	327
Har ikke bodd sammen	17	21	28	30	4	100	113
<b>Barnets alder</b>							
0-4 år	8	23	37	31	1	100	148
5-9 år	14	27	34	24	1	100	335
10-14 år	18	23	29	28	1	100	334
15-17 år	17	19	23	39	3	100	124
<b>Fars utdanningsnivå</b>							
Ungdomsskole	20	16	31	27	5	100	110
Videregående skole	14	23	32	30	1	100	655
Universitet/høgskole - 4 år	15	38	20	27	-	100	130
Universitet/høgskole 5 år +	10	34	40	17	-	100	38
<b>Barnets bosted</b>							
Mor	15	24	30	29	1	100	850
Både mor og far	8	21	37	30	4	100	75
<b>Har samværsavtale</b>							
Ja	14	26	31	27	3	100	498
Nei	15	22	31	31	1	100	438
<b>Besøk hos samværsfar siste måned</b>							
0 dager	32	22	22	20	3	100	150
1-3 dager	21	18	27	31	3	100	62
4-7 dager	11	28	36	25	0	100	224
8-12 dager	10	22	32	36	0	100	321
13 dager +	10	26	33	29	2	100	157

Også for samværsfedrene er det en viss sammenheng mellom utdanningsnivå og konfliktgrad, slik at de med utdanning på ungdomsskolenivå oftere synes forholdet til barnets andre forelder er svært konfliktfylt enn hva de med lang utdanning gjør (tabell 13.4). Også her er det grunn til å anta at dette bl.a. gjenspeiler dårligere økonomi hos fedre med lite utdanning enn blant dem med mer utdanning. Sætre (2004a, tabell 9c) viser at fedre som er uføre og fedre som bruker lite tid i yrkeslivet oftere enn fulltids yrkesaktive fedre rapporterer om stor grad av konflikter. Forskjellene mellom utdanningsgrupper kan også bunne i at samværsfedre med kort utdanning har mindre samvær med barna enn dem med lang utdanning, slik at konfliktene er knyttet til uenighet rundt samværsordningen. For å kunne si noe mer om hva sammenhengen mellom utdanningsnivå og konfliktgrad bunner i, er det nødvendig med mer inngående analyser der vi bl. a. ser på betydningen av inntekt. Videre ville det være en fordel med mer konkrete spørsmål om hva konfliktene dreier seg om.

### 13.3. I hvilken grad berøres barna av foreldrenes konflikter?

De som oppga at forholdet til den andre forelderens i stor grad eller til en viss grad var konfliktfylt, ble spurt om i hvor stor grad de ville si at barna ble preget av denne konflikten. Tabell 13.5 viser svarfordelingen basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. I alt var det 19 prosent av samtlige av de foreldre som mente at forholdet til den andre forelderens var konfliktfylt, som mente at barnet i stor grad opplevde denne konflikten. 34 prosent mente barnet til en viss grad opplevde at det var en konflikt mellom foreld-

rene, mens 45 prosent mente barnet i liten grad eller ikke i det hele tatt opplevde at det var en slik konflikt. Det er forholdsvis små forskjeller mellom de ulike gruppene av foreldre på dette området. Enslige fedre rapporterte noe sjeldnere enn de andre gruppene av foreldre at barnet opplevde en slik konflikt, men her er det få observasjoner og stor usikkerhet ved tallene.

Alt i alt er det altså, ut fra foreldrenes vurdering, forholdsvis få barn som opplever alvorlige konflikter mellom foreldre som ikke bor sammen. Regnet om til prosenter av alle foreldre, og ikke bare av dem som mente de i stor grad, eller til en viss grad, hadde et konfliktfylt forhold til den andre forelderens, var det bare 7 prosent av foreldrene som mente at barna i stor grad opplevde at det var en konflikt mellom dem selv og barnets andre forelder. 13 prosent av samtlige foreldre mente at barna til en viss opplevde en slik konflikt mellom foreldrene. Muligens ville vi ha fått et annet bilde av dette dersom vi hadde spurt barna selv.

Tabell 13.6 viser i hvilken grad foreldrene mener at barna lider under konflikten mellom dem selv og barnets andre forelder. Også dette spørsmålet ble stilt kun til dem som oppga at de i stor grad, eller til en viss grad, hadde et konfliktfylt forhold til den andre forelderens. Fordelingene i denne tabellene er omtrent de samme som i tabell 13.5. Dette kan tyde på at det, etter foreldrenes vurdering, er en klar sammenheng mellom barnas opplevelse av konflikt og det å lide under en slik konflikt.

**Tabell 13.5. I hvor stor grad barnet opplever at det er en konflikt mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Uopp-gitt/vet ikke	Alle	Antall
Alle foreldre	19	34	33	12	2	100	932
Enslige mødre	16	35	34	14	1	100	458
Samværsfedre	21	36	30	9	4	100	384
Enslige fedre	15	19	48	12	5	100	48
Samværs mødre	20	29	33	13	4	100	42

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for foreldre som oppgir at forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder i stor grad eller i noen grad er preget av konflikt.

**Tabell 13.6. I hvor stor grad barnet lider under konflikten mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Uopp-gitt/vet ikke	Alle	Antall
Alle foreldre	17	35	29	15	4	100	932
Enslige mødre	18	35	28	16	4	100	458
Samværsfedre	18	37	29	12	5	100	384
Enslige fedre	11	17	45	19	8	100	48
Samværs mødre	17	35	27	17	3	100	42

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for foreldre som oppgir at forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder i stor grad eller i noen grad er preget av konflikt.

### 13.4. Lider foreldrene under et konfliktfylt forhold?

De som mente at forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder i stor grad, eller til en viss grad, var preget av konflikter, ble også spurt hvorvidt de selv og den andre forelder led under at det var en slik konflikt. Tabellene 13.7 og 13.8. viser svarfordelingen for disse spørsmålene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Ganske mange oppga at de selv led under denne konflikten enten i stor grad eller til en viss grad. Ser vi alle foreldre som omfattes av tabellen under ett, gjaldt dette så mye som 60 prosent. Det er forholdsvis små variasjoner mellom grupper av foreldre på dette området. Det er en viss tendens til at samværsforeldrene noe oftere enn de enslige foreldrene oppga at de i svært stor grad led under denne konflikten. Muligens gjenspeiler dette at konflikter mellom foreldrene rammer hardest for dem som ikke bor sammen med barnet til daglig ettersom det kan hindre eller vanskeliggjøre samvær med barna.

**Tabell 13.7. I hvor stor grad man selv lider under konflikten mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Uopp-gitt/vet ikke	Alle	Antall
Alle foreldre	26	34	12	8	21	100	932
Enslige mødre	22	37	13	8	21	100	458
Samværsfedre	30	32	10	4	23	100	384
Enslige fedre	13	35	16	13	24	100	48
Samværs mødre	41	28	8	12	12	100	42

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for foreldre som oppgir at forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder i stor grad eller i noen grad er preget av konflikt.

**Tabell 13.8. I hvor stor grad den andre forelder led under konflikten mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Prosent<sup>1</sup>**

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Uopp-gitt/vet ikke	Alle	Antall
Alle foreldre	7	19	20	18	36	100	932
Enslige mødre	8	19	17	18	38	100	458
Samværsfedre	6	19	23	18	34	100	384
Enslige fedre	18	22	18	8	34	100	48
Samværs mødre	3	20	26	21	31	100	42

<sup>1</sup> Tabellen gjelder for foreldre som oppgir at forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder i stor grad eller i noen grad er preget av konflikt.

Foreldre oppgir langt sjeldnere at den andre partene lider under konflikten mellom dem. Bare 7 prosent mente at den andre forelder i stor grad led av konflikten, og 19 prosent mente at barnets andre forelder led under konflikten til en viss grad. Også her er det beskjedne forskjeller mellom de ulike gruppene av foreldre. Det ser altså ut til at mange foreldre som ikke bor sammen med barnets andre forelder, kan ha vanskelig for å sette seg inn i den andre partens situasjon. Eksempelvis oppga hele 30 prosent av samværsfedrene at de selv i stor grad led under konflikten med sin tidligere partner (tabell 13.7), mens bare 8 prosent av de enslige mødrene mente at den andre forelder, altså samværsfar, led under konflikten mellom dem (tabell 13.8).



# 14. Oppsummering

## 14.1. Om undersøkelsen

Høsten 2002 gjennomførte Statistisk sentralbyrå, på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet, en utvalgsundersøkelse blant enslige foreldre og samværsforeldre, *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*. Denne er et ledd i evalueringen av de nye reglene for beregning av barnebidrag som ble innført 1. oktober 2003. Mens bidraget tidligere ble fastsatt ut fra de bidragspliktiges inntekt, skal man nå også ta hensyn til inntekten til den av foreldrene som barna bor hos. Videre skal man ta hensyn til utgifter som samværsforeldre har når barna er på besøk. *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* gir et bilde av foreldrenes samvær med barn og deres økonomiske situasjon omtrent ett år før de nye bidragsreglene trådte i kraft. Undersøkelsen belyser både de juridiske og de praktiske sidene ved fordelingen av omsorgen for barna, samt foreldrenes økonomi og størrelsen på barnebidraget. Denne rapporten beskriver en del sider ved organiseringen av omsorgen for barna, så som fordeling av foreldreansvar og daglig omsorg, omfanget av samvær mellom samværsforeldre og barn, samt foreldrenes vurderinger av samværsordningen.

Undersøkelsen hadde to delutvalg. Det ene bestod av foreldre som til daglig bor sammen med barn under 18 år, men ikke sammen med barnets andre forelder (mødre eller fedre), og det andre bestod av foreldre med barn under 18 år, men som verken bodde fast sammen med barnet eller den andre forelder (mødre eller fedre). I denne rapporten omtales disse gruppene som henholdsvis enslige foreldre og samværsforeldre. Begge grupper omfatter også dem som er etablert i et nytt parforhold som gifte eller samboende. Utvalget var trukket slik at man fikk par av foreldre til samme barn. Opplysningene ble samlet inn dels ved postale spørreskjema og dels ved telefonintervjuer. Svarprosenten var på 59, og nettoutvalget bestod av 2306 personer. Svarandelen var høyere blant enslige foreldre enn blant samværsforeldre. Det er utarbeidet vekter for å justere for ulik trekk sannsynlighet og for skjevheter i frafallet.

Utvalget omfatter altså fire grupper av foreldre: Enslige mødre (1121 personer), samværsfedre (941 personer),

enslige fedre (139 personer) og samværs mødre (105 personer). I denne rapporten vises fordelinger for hver av disse fire gruppene. I tillegg vises fordelinger for alle foreldregruppene sett under ett. I hovedsak analyseres data på individnivå, dvs. at vi ikke tar hensyn til at utvalget er trukket blant par av foreldre. I vedlegget vises i tillegg en del tabeller for foreldrepar der vi ser den ene partens svar i forhold til den tidligere partnerens svar. I en del tilfelle var det bare den ene forelder i et par som besvarte spørreskjemaet. Antallet hele bidragspar er derfor lavere enn antallet enslige foreldre og samværsforeldre i delutvalgene til undersøkelsen.

I undersøkelsen stilte man spørsmål om samværsforeldres ansvar og samvær med inntil tre barn i den aktuelle bidragsrelasjonen. Analysene i denne rapporten gjelder for yngste barn.

I det følgende oppsummeres en del av hovedfunnene i undersøkelsen. I tillegg går vi nærmere inn på noen utvalgte tema.

## 14.2. Noen hovedresultater

Det bildet vi får av samværsforeldres ansvar og omsorg for barn de ikke bor sammen med, varierer noe med hvem vi spør. Stort sett beskriver samværsforeldrene seg som mer aktive og involverte enn hva de enslige foreldrene beskriver dem som. For en del spørsmål får vi derfor noe forskjellige svarfordelinger avhengig av om vi ser på opplysninger fra alle foreldre, fra enslige foreldre eller fra samværsforeldre.

De fleste samværsforeldre bor forholdsvis nær barna sine. Baserer vi oss på opplysninger fra alle foreldre sett under ett, bodde 19 prosent av samværsforeldrene i gangavstand fra barna, og 42 prosent hadde maksimum  $\frac{1}{2}$  times reisetid. Bare 13 prosent hadde en reisetid på  $2 \frac{1}{2}$  time eller mer.

Det å ha det juridiske foreldreansvaret for et barn, innebærer at man har rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold som f.eks. valg av navn, skole, utstedelse av pass og flytting til utlandet. I undersøkelsen oppgav 54 prosent at mor hadde

foreldreansvaret alene, 42 prosent oppgav felles foreldreansvar, og 4 oppgav at far hadde foreldreansvaret alene. Det ser ut til å ha vært en liten økning i andelen med felles foreldreansvar siden til 1996, da dette ble målt i en lignende undersøkelse. Enslige foreldre og samværsforeldre besvarte spørsmålet om foreldreansvar litt forskjellig. Enslige foreldre oppgav noe sjeldnere enn samværsforeldrene at foreldreansvaret var felles.

Den som har den daglige omsorgen for barnet, altså den av foreldrene som barnet bor fast hos, kan blant annet bestemme hvor i landet barnet skal bo, om det skal gå i barnehagen eller ikke, samt ta en del andre større avgjørelser om barnets dagligliv. Dersom barnet har delt bosted, tar foreldrene slike avgjørelser i fellesskap. Ser vi alle foreldre under ett, oppgav 84 prosent at barnet bodde hos mor, 7 prosent at barnet bodde hos far, og 8 prosent at barnet bodde like mye hos hver av foreldrene. Andelen med delt bosted ser ut til å ha økt noe siden i 1996, fra 4 til 8 prosent. Det var ingen endring i andelen fedre med daglig omsorg, men en liten nedgang i andelen mødre. Delt bosted er vanligere blant enslige fedre og samværs mødre på den ene siden, enn blant enslige mødre og samværsfedre på den annen. Som vi kunne vente, er andelen med delt bosted høyest blant foreldre som bor nær hverandre. Blant dem som bodde i gangavstand fra hverandre, hadde hele 21 prosent delt bosted for barna. Videre var delt bosted vanligere blant foreldre som hadde bodd sammen, enten som gifte eller samboende, enn blant dem som ikke hadde bodd sammen.

Foreldre som ikke bor sammen, kan inngå en avtale om hvor mye tid samværsforeldrene skal tilbringe med barna. Barna har rett til samvær med begge foreldrene, og begge foreldrene har ansvar for at denne samværetten blir oppfylt. Halvparten av foreldrene i undersøkelsen oppgav at de hadde en samværsavtale. Dette er noe færre enn i tidligere undersøkelser, men spørsmålene som ble stilt, er ikke helt sammenlignbare. Andelen med samværsavtale er betydelig høyere blant foreldre som hadde vært gift før samlivsbruddet, enn for dem hadde vært samboende eller aldri hadde bodd sammen. Om lag 70 prosent av dem med samværsavtale, hadde en ordning som innebar at samværsforelderens skulle være sammen med barnet minst åtte dager per måned. Jevnt over hadde samværs mødrene avtaler om mer omfattende samvær enn hva samværsfedrene hadde.

Undersøkelsen inneholdt en rekke spørsmål om ulike typer kontakt mellom samværsforeldre og barn. Man spurte om samværsforelderens hadde vært sammen med barnet siden fødselen eller samlivsbruddet, om det hadde vært samvær siste år og siste måned. De som hadde hatt samvær siste måned, ble spurt hvor mange dager dette dreide seg om. I tillegg kartla man

omfanget av samvær i ferier siste år, samt kontakt per telefon, SMS/e-post og brev siste måned.

95 prosent oppga at samværsforelderens hadde hatt kontakt med barnet siden fødselen/samlivsbruddet, 89 prosent oppga kontakt siste år, og 75 prosent hadde hatt kontakt siste måned. 82 prosent oppga at samværsforelderens hadde vært sammen med barnet minst én ferie siste år. Om lag sju av ti oppga at samværsforelderens hadde hatt kontakt med barnet på telefon siste måned, 23 prosent oppga at det hadde vært kontakt per SMS eller e-post, mens bare 1 prosent oppga at det hadde vært kontakt per brev. Jevnt over rapporterte samværsforeldrene om noe mer kontakt enn hva de enslige foreldrene gjorde. Dette mønsteret er også kjent fra tidligere studier. Gjennomgående var det også slik at samværs mødre hadde mer kontakt med barn som de ikke bodde sammen med, enn hva samværsfedrene hadde. Også dette mønsteret er kjent fra tidligere studier både i Norge og andre land.

Tar vi utgangspunkt i opplysningene fra alle foreldre sett under ett, hadde samværsforeldre i gjennomsnitt vært sammen med barna 6,5 dager og 4,7 netter i måneden forut for undersøkelsen. Samværs mødre hadde hatt betydelig mer samvær enn dette. Også her var det slik at de enslige foreldrene rapporterte om mindre månedlig samvær enn hva samværsforeldrene gjorde.

Ikke uventet har samværsforeldre med store barn mindre månedlig samvær enn dem med små barn, og de som bor i gangavstand fra barna, har mer samvær enn dem som bor lengre unna. Videre har samværsforeldre med samværsavtale noe mer samvær enn dem uten en slik avtale, og foreldre som har bodd sammen med barnets andre forelder tidligere, har mer samvær enn dem som aldri har bodd sammen med den andre forelderens. Videre er det en viss tendens til at høyt utdannede samværsforeldre har noe mer samvær med barna enn dem med mindre utdanning.

Telefonkontakt kompenserer til en viss grad for manglende samvær mellom samværsforeldre og barn. Mer enn to tredeler av dem som ikke hadde vært sammen med barnet i måneden forut for undersøkelsen, hadde hatt kontakt med barnet på telefon. Det er likevel slik at de som hadde hatt mye samvær siste måned, oftere hadde hatt telefonkontakt enn dem med mindre samvær.

I gjennomsnitt hadde samværsforeldrene vært sammen med barna i 2,7 ferieperioder det siste året. Vel 80 prosent hadde vært sammen i minst én ferie, og 26 prosent hadde vært sammen i minst tre ferier. Det er en klar sammenheng mellom månedlig samvær og feriesamvær slik at de som hadde vært mye sammen med barnet siste måned, hadde hatt mer feriesamvær enn dem som hadde hatt lite månedlig samvær. For en

del foreldre er det likevel slik at feriesamvær kompenseres noe for manglende samvær siste måned. Nesten halvparten av de samværsforeldrene som ikke hadde vært sammen med barnet siste måned, hadde vært sammen med dem i minst én ferie.

Mens det månedlige samværet avtok med barnets alder, var det ikke noen klar sammenheng mellom barnets alder og antall ferieperioder som samværsforelderen hadde vært sammen med barnet. De som hadde bodd sammen med barnets andre forelder, hadde betydelig mer feriesamvær med barnet enn dem som ikke hadde bodd sammen med barnets andre forelder. Samværsforeldre som bodde i nærheten av barnet, hadde tilbrakt flere ferier sammen med barnet enn dem som bodde lengre unna. Videre hadde høyt utdannede samværsforeldre hadde hatt noe mer samvær med barna i ferier enn dem med mindre utdanning.

45 prosent av foreldrene i undersøkelsen oppgav at barnet i stor grad selv kunne bestemme når det skulle besøke samværsforelderen. 27 prosent mente barnet kunne bestemme dette i noen grad, mens 23 mente at barnet ikke hadde noen innflytelse på dette. Som vi kunne vente, var det foreldre med store barn som oftest oppgav at barnet hadde stor innflytelse på når det skulle besøke samværsforelderen.

58 prosent av foreldrene mente samværsordningen fungerte bra for dem selv, mens 16 prosent mente den fungerte dårlig. Jevnt over mente foreldrene at samværsordningen fungerte bedre for barnets andre forelder enn for dem selv. 57 prosent mente samværsordningen fungerte bra for barnet, 20 prosent mente den fungerte middels bra, mens 14 prosent mente den fungerte dårlig. Både reisetid mellom foreldrenes bosteder og samværsfrekvensen mellom samværsforeldre og barn har stor betydning for hvordan foreldrene vurderer samværsordningen. Andelen som mente ordningen fungerte bra, var betydelig høyere når foreldrene bodde nær hverandre, enn når de bodde lengre fra hverandre. Andelen som vurderte ordningen positivt var også betydelig høyere der det var mye samvær mellom samværsforeldre og barn, enn der det var lite samvær. De fleste som ikke syntes samværsordningen fungerte tilfredsstillende, begrunnet dette med samarbeidsproblemer mellom foreldrene.

15 prosent av foreldrene i undersøkelsen syntes at forholdet til den andre forelderen var konfliktfylt i stor grad, 24 prosent mente det var konfliktfylt til en viss grad, 30 prosent mente at det i liten grad var konfliktfylt, og 20 prosent syntes ikke det var konfliktfylt i det hele tatt. Konfliktnivået er lavest der det er mye samvær mellom samværsforeldre og barn. Vi vet ikke hvilken vei sammenhengen går her, om det er foreldre som i utgangspunktet har lite konflikter som praktiserer mye samvær, eller om mye samvær bidrar

til å dempe konfliktene mellom foreldre. Bare en liten andel av dem som syntes forholdet til den andre forelderen var konfliktfylt, mente at barnet opplevde denne konflikten eller led under den. Ganske mange syntes at de selv led under konflikten, mens få mente den andre forelderen led.

### **14.3. Samværs mødre er mer sammen med barna enn samværs fedre**

Samværs mødre spiller altså en langt mer aktiv rolle i den daglige omsorgen for barna enn hva samværsfedrene gjør. Dette er vist både i norske og utenlandske undersøkelser tidligere. Selv om barnet bor fast hos far, har altså mor oftest en svært sentral plass i omsorgsbildet. Samværs mødre utgjør imidlertid bare omtrent 10 prosent av samtlige samværsforeldre. Dette innebærer at vi får forholdsvis få observasjoner for denne gruppen i en vanlig utvalgsundersøkelse. Det hefter derfor stor usikkerhet ved tallene både for denne gruppen og for gruppen av enslige fedre. På en del områder finner vi imidlertid statistisk signifikante forskjeller mellom samværs mødre og samværs fedre.

Jevnt over bor samværs mødre nærmere barna sine enn samværs fedrene. De har også jevnt over eldre samværs barn, og de har oftere vært gift med barnets andre forelder. De har dessuten langt oftere felles foreldreansvar enn hva samværs fedrene har, og de har oftere delt bosted for barnet, dvs. at barnet i praksis bor like mye hos begge foreldre selv om det er registrert bosatt hos faren. Samværs mødre er også betydelig mer sammen med barn som de ikke bor sammen med, enn hva samværs fedrene er. Dette gjelder både det månedlige samværet og i ferier. Så godt som samtlige samværs mødre har dessuten vært sammen med barn som de ikke bor sammen med, siden fødselen eller samlivsbruddet. I gjennomsnitt hadde samværs mødre vært sammen med barna 10,7 dager og 9,2 netter i måneden forut for undersøkelsen. Tilsvarende tall for samværs fedre var 7,6 dager og 5,8 netter. Hele 41 prosent av samværs mødre hadde vært sammen med barna minst 13 dager siste måned, mot bare 17 prosent av samværs fedrene. Videre hadde 46 prosent av samværs mødre vært sammen med barnet i minst fem ferieperioder i året forut for undersøkelsen. Tilsvarende andel for samværs fedrene var 27 prosent. Det ser imidlertid ikke ut til at samværs mødre har vesentlig mer kontakt med barna per telefon, SMS og e-post enn hva samværs fedrene har.

Samværs mødre er ikke nevneverdig mer fornøyde med hvordan samværsordningen fungerer for dem selv enn hva samværs fedre er. De aller fleste samværs mødre er imidlertid rimelig godt fornøyde med ordningen. 88 prosent syntes den fungerte bra eller middels bra. Det var heller ingen klar forskjell mellom samværs fedre og samværs mødre i hvordan de vurderte samværsordningen for barnet. Kanskje bunner dette i at samværs mødre har høyere forventninger på dette

området enn samværsfedrene, og stiller større krav før de er fornøyde. Ettersom samværs mødre jevnt over har betydelig mer samvær med barn som de ikke bor sammen med, enn hva samværs fedre har, kunne vi vente at de hadde en mer positiv vurdering av forholdet til den andre forelder. Dette er imidlertid ikke i tilfellet. Relativt sett var det omtrent like mange samværs mødre som samværs fedre som mente forholdet til den andre forelder var konfliktfylt i stor grad, og det var også omtrent samme andel som mente at forholdet ikke var konfliktfylt. Muligens gjenspeiler dette at samværs mødre har større forventninger til hvordan samarbeidet skal fungere enn hva samværs fedrene har.

Ettersom det er såpass få samværs mødre og enslige fedre i undersøkelsen, kan vi ikke bryte disse gruppene ned i underkategorier uten å få svært få observasjoner i gruppene. Vi har derfor ikke analysert variasjonen innen disse to gruppene av foreldre. Jensen og Clausen (1997a) mente å finne tendenser til at samværs mødre var en polarisert gruppe slik at det både var en overrepresentasjon av personer med lite utdanning og lav inntekt, og av personer med høy utdanning og inntekt. Et lignende mønster kan spores i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* når vi sammenligner utdanningsnivået blant samværs mødre og enslige mødre. Forskjellene er imidlertid ikke signifikante. Foreløpig kan vi ikke si noe om fordelingen av inntekt blant disse to gruppene av mødre.

#### 14.4. Er det sosiale forskjeller i samvær?

Jensen og Clausen (1997a) fant en klar sammenheng mellom foreldrenes sosiale status og omfanget av samvær med barn man ikke bodde sammen med. Foreldre med høy utdanning, god inntekt og inntektsgivende arbeid hadde mer samvær med barna enn andre foreldre. I en undersøkelse blant samværs fedre i 2001 fant man ingen klar sammenheng mellom fars inntekt og utdanning på den ene siden, og mengden samvær med samværs barn på den annen (Skevik og Hyggen 2002). Imidlertid hadde fedre som mottok sosialhjelp mindre samvær med barna enn andre fedre (Skevik 2004). Thuen (2004) fant at høyt utdannede samværs foreldre hadde mer samvær med barna enn dem med kort utdanning. Ettersom vi foreløpig ikke har inntektsopplysninger i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, kan vi ikke si noe om eventuelle forskjeller mellom inntektsgrupper i denne rapporten. Vi har imidlertid sett på forskjeller mellom utdanningsgrupper på en del områder. Utdanning kan være en indikator på sosial status, men observerte forskjeller mellom utdanningsgrupper kan også bunne i ulike holdninger. Høyt utdannede foreldre har gjerne mer likestillingsvennlige holdninger enn dem med mindre utdanning, noe som kan gi seg utslag et større engasjement i barn man ikke bor sammen. En jevnere fordeling av ansvar og omsorg for felles barn blant foreldre som lever atskilt, ville også være i tråd med at

høyt utdannede foreldre som lever i par, gjerne deler hus- og omsorgsarbeidet jevnt over enn dem med mindre utdanning. Det er imidlertid forholdsvis få foreldre med lang utdanning i undersøkelsen. 15 prosent hadde inntil fire års universitetsutdanning, mens 3 prosent hadde lengre universitetsutdanning. Observerte forskjeller mellom utdanningsgrupper er derfor ofte statistisk usikre.

Høyt utdannede foreldre rapporterte oftere om felles foreldreansvar enn dem med mindre utdanning, og de oppgav også noe oftere at barnet hadde delt bosted. Det var derimot ingen forskjeller mellom utdanningsgruppene i andelen med samværsavtale. Høyt utdannede fedre hadde vært mer sammen med barnet siste måned enn dem med mindre utdanning, og de hadde også vært mer sammen med dem i ferier. Det var ingen klare forskjeller mellom utdanningsgruppene i vurderingen av hvordan samværsordningen fungerte, men det var en viss tendens til at høyt utdannede foreldre noe sjeldnere enn dem med mindre utdanning vurderte forholdet til den andre forelder som konfliktfylt.

Så lenge vi ikke har opplysninger om inntekt, kan vi ikke avgjøre om utdanningsforskjellene gjenspeiler forskjeller i holdninger eller i inntekt. Trolig spiller begge forhold inn. Når samværs fedre med lite utdanning har mindre feriesamvær med barna enn dem med mer utdanning, kan dette ha sammenheng med dårlig økonomi. Likeledes er det rimelig å anta at det høyere konfliktnivået blant dem med kort enn blant dem med lang utdanning, ofte har sammenheng med uenighet om barnebidragets størrelse og om fordeling av andre utgifter til barna. Skal vi få et klarere bilde av sammenhengen mellom sosial status og ansvar og omsorg for barn man ikke bor sammen med, trengs mer inngående analyser der vi blant annet ser på betydningen av partenes inntekter.

#### 14.5. Samsvar og avvik mellom svar fra enslige foreldre og samværsforeldre

For de fleste spørsmål var svarfordelingene noe annerledes for samværs foreldre enn for enslige foreldre. Jevnt over rapporterte samværs foreldrene om mer ansvar for og samvær med barna enn hva de enslige foreldrene gjorde. Dette mønsteret er kjent fra tidligere forskning på området. Avvikene mellom svarene fra de ulike foreldregruppene bunner dels i at frafallet var høyere blant samværs foreldre enn blant enslige foreldre. Det er grunn til å anta at det er de mest aktive og involverte samværs foreldrene som har deltatt i undersøkelsen.

Ettersom *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* har utvalg av par av foreldre, kan vi studere forholdet mellom svarene fra foreldre til samme barn. En del slike tabeller vises i vedlegget, både for par av enslige mødre og samværs fedre, og for par av enslige fedre og

samværs mødre. På mange områder er det betydelige sprik mellom svarene fra foreldre til samme barn. Ofte er avvikene enda større når vi studerer dette på parnivå, enn det som framkommer i grupperte fordelinger for samværsforeldre og enslige foreldre hver for seg. Jevnt over rapporterte samværsforeldrene om betydelig mer samvær med felles barn både siste måned og i ferier, enn hva de enslige foreldrene gjorde. De rapporterte også om mer kontakt per telefon og SMS/e-post. Samværsforeldrene oppgav dessuten oftere enn de enslige foreldrene at foreldreansvaret var felles. Oftest var det altså slik at samværsforeldrene framstilte seg selv som mer aktive og involverte enn hva de enslige foreldrene gjorde, men for en del par gikk forskjellene motsatt vei.

Ettersom samværs mødre jevnt over har mer samvær med barn de ikke bor sammen med enn hva samværsfedre har, kunne vi kanskje vente større samsvar mellom svarene fra par av enslige fedre og samværs mødre enn mellom svarene fra par av enslige mødre og samværsfedre. Dette er imidlertid ikke tilfellet. Også par av enslige fedre og samværs mødre besvarte ofte samme spørsmål forskjellig.

Vi har ikke noe grunnlag for å vurdere hvem av foreldrene som gir de mest korrekte opplysningene eller hva avvikene mellom foreldrenes svar skyldes. For enkelte spørsmål, som f.eks. om hvem som har foreldreansvaret for barnet, er det rimelig å anta at foreldrene svarer forskjellig fordi de ikke er klar over hva som ligger i det å ha foreldreansvar. Når det gjelder vurderingen av hvordan samværsordningen fungerer og av konfliktnivået mellom foreldre, er det ikke overraskende med motstridende svar i samme par, ettersom dette er avhengig av øynene som ser. Når det gjelder samvær med barn, kan det tenkes at foreldrene husker feil, særlig for perioder langt tilbake i tid, eller at de også her oppfatter spørsmålet forskjellig. Eksempelvis kan det tenkes at samværsforeldre mener de har hatt samvær med barnet i høstferien dersom vanlige samværs helger og dager falt i denne ferien. Den tidligere partneren kan derimot oppfatte spørsmålet slik at det gjelder samvær utover den ordinære avtalen. Men det kan også tenkes at samværsforeldre bevisst eller ubevisst framstiller seg selv i et mer positivt lys enn hva det er grunnlag for, og dermed overrapporterer sitt samvær med barnet. Likeledes kan det tenkes at enslige foreldre bevisst eller ubevisst framstiller den tidligere partneren som mindre aktiv og involvert enn hva som er tilfellet.

Sett i lys av at mengden samvær ifølge de nye bidragsreglene vil ha konsekvenser for størrelsen på barnebidraget, er det mye som taler for at vi kan forvente en viss overrapportering av engasjementet i barna fra samværsforeldre. Selv om *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* ble gjennomført nesten et år før disse reglene trådte i kraft, var innholdet i dem kjent

lenge i forveien. Av samme grunn er det rimelig å anta at en del enslige foreldre bevisst eller ubevisst underrapporterer den tidligere partnerens engasjement i barna. For en del par er samarbeidet etter samlivsbruddet ganske konfliktfylt, noe som i seg selv kan bidra til at samme situasjon tolkes ulikt av partene eller at man ikke anerkjenner hverandres innsats. Det er imidlertid ingen grunn til å overdramatisere det faktum at fedre og mødre ofte beskriver fordelingen av ansvar for, og samvær med, barn etter samlivsbrudd noe ulikt. Også gifte og samboende foreldre gir ofte ulike beskrivelser av eget og partneres bidrag i hus- og omsorgsarbeidet og av hvordan de fordeler slike oppgaver mellom seg (Kamo 1988). Begge parter har en tendens til å overvurdere egen innsats og undervurdere partnerens.

# Litteratur

Barne- og familiedepartementet (2001): *Om lov om endringer i barnelova, forskotteringsloven og i enkelte andre lover (nye regler for beregning av barnebidrag m. m.)*, Ot.prp. nr. 43, 2000-2001, Akademika As, Oslo.

Bradshaw, Jonathan et. al (1998): *Absent Fathers?* London: Routledge

Brandth, Berit og Elin Kvande (1992): Fedres arbeidsvilkår og omsorgspermisjoner, *Søkelys på arbeidsmarkedet* nr. 9: 158-166

Brandth, Berit og Bente Øverli (1998): *Omsorgspermisjon med "kjærlig tvang". En kartlegging av fedrekvoten*. Trondheim: Allforsk.

Bratberg, Espen og Sigve Tjøtta (1999): *Levekår i barnefamilier etter skilsmisse*, Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning, Rapport 1/99

Breen, Richard (1996), *Regression models: Censored, Sample Selected or Truncated Data*, Thousand Oaks, Ca., Sage University Press.

Christoffersen, Mogens Nygaard (1996): *Opvækt hos fædre. En sammenligning af 3-5-årige børns opvækt hos fædre og mødre*. København: Socialforskningsinstituttet 96: 23

Epland, Jon (2001): *Barn i husholdninger med lav inntekt: Omfang, utvikling og årsaker*, Statistisk sentralbyrå, Rapport 2001/9

Jensen, An-Magritt (2003): Flere barn bor med far - mot et vendepunkt? *Samfunnsspeilet* nr. 3, Statistisk sentralbyrå

Jensen, An-Magritt og Stein-Erik Clausen (1997a): *Samvær og fravær. Foreldres kontakt med barn de ikke bor sammen med*, Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning, Notat 1997:103.

Jensen, An-Magritt og Stein Erik Clausen (1997b): *Samboerskap og foreldrebrudd etter 1970*, Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning, Notat 1997:103

Jevne, Kari (1998): *Samværsfedre. En kvalitativ studie av samværsfedres utøvelse og opplevelse av sitt faderskap*, Trondheim: Allforsk

Kamo, Yoshinori (1988): Determinants of Household Division of Labor. Resources, Power, and Ideology, *Journal of Family Issues*, vol. 9, nr. 2: 177-200

Kirkeberg, Mads Ivar og Vidar Pedersen (2000): Mottakere og ytere av barnebidrag. Hvem har best økonomi? *Samfunnsspeilet*, nr. 5, Statistisk sentralbyrå

Kitterød, Ragni Hege (2002): Utdanning og ulikhet? En diskusjon av utdanningsnivåets betydning for deling av husarbeid blant småbarnsforeldre, *Sosiologisk tidsskrift*, nr. 3: 179-208

Kitterød, Ragni Hege (2004): Samvær med barn etter samlivsbrudd: Hva svarer far og hva svarer mor? *Samfunnsspeilet* nr. 2, Statistisk sentralbyrå

Kjeldstad, Randi (1998): *Enslige forsørgere: Forsørgelse og levekår før og etter overgang til en ny livsfase*, Statistisk sentralbyrå, Sosiale og økonomiske studier 100

Kjeldstad, Randi og Marit Rønsen (2002): *Enslige forsørgere på arbeidsmarkedet 1980-1999. En sammenligning med gifte mødre og fedre*, Statistisk sentralbyrå, Statistiske analyser nr. 49

Kjeldstad, Randi og Kari-Mette Roalsø (1995): Enslige forsørgere - trygd, arbeid eller begge deler? *Samfunnsspeilet* nr. 4, Statistisk sentralbyrå

Lappegård, Trude (2003): Pappa til (hjemme)tjeneste - hvilke fedre tar fødselspermisjon? *Samfunnsspeilet* nr. 5, Statistisk sentralbyrå

- Lyngstad, Jan (2004): Samværsforeldres kontakt med sine barn: Mer faktisk enn avtalt samvær, *Samfunnsspeilet* nr. 2, Statistisk sentralbyrå.
- Lyngstad, Jan og Jon Epland (2003): *Barn av enslige forsørgere i lavinntektshusholdninger. En analyse basert på registerdata*, Statistisk sentralbyrå, Rapporter 2003/12
- Melby, Ingrid (1997): Etter samlivsbruddet. Far har best økonomi, *Samfunnsspeilet* nr. 1, Statistisk sentralbyrå
- Moxnes, Kari, Gry Mette Dalseng Haugen og Trine Holter (1999): *Skilsmisens virkning på barn: foreldres oppfatning av skilsmisens konsekvenser for deres barn*. Trondheim: Allforsk
- Moxnes, Kari og Asgeir Winge (2000): *Foreldresamarbeid etter skilsmisse*. Trondheim: Allforsk
- Noack, Turid, Aslaug Hurlen Foss og Ingvild Hauge Byberg (2001): *Gjete kongens harer - rapport fra arbeidet med å få samboere mer innpasset i statistikken*, Statistisk sentralbyrå, Rapporter 2001/40
- Rønsen, Marit og Steinar Strøm (1991): Enslige forsørgeres tilpasning mellom trygd og arbeid. I Aksel Hatland (red): *Trygd som fortjent?* Oslo: Ad Notam
- Sjöberg, Ingrid (1995): Mer kontakt med den andre föräldern, *VelferdsBulletinen* nr. 2, Statistiska centralbyrå
- Skevik, Anne (2001): *Egenforsørgede eneforsørgere. Aktiveringspolitikk for enslige forsørgere i seks land på 1990-tallet*, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Rapport 13/01
- Skevik, Anne (2004): Far, forsørger og fattig? Økonomiske problemer blant norske samværsfedre, *Tidsskrift for Velferdsforskning*, vol. 7: 2-16
- Skevik, Anne og Christer Hyggen (2002): *Samværsfedrenes situasjon. Rapport fra en spørreundersøkelse*, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Rapport 15/02.
- Syltevik, Liv Johanne (1996): *Fra relasjonelt til individualisert alenemoderskap. En studie av alenemødre som mødre, lønnsarbeidere og klienter i velferdsstaten*. Doktoravhandling, Universitetet i Bergen
- Syltevik, Liv Johanne (2003): Makt over eget liv? Overgangsstønnad og enslige forsørgere. I Lise Widding Isaksen (red): *Omsorgens pris. Kjønn, makt og marked i velferdsstaten*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Sætre, Aina Helen (2004a): *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002. Dokumentasjons- og tabellrapport*, Statistisk sentralbyrå, Notater 2004/6
- Sætre, Aina Helen (2004b): Endringer i foreldreansvar, daglig omsorg og samvær: Far er blitt viktigere, men mor er fortsatt viktigst, *Samfunnsspeilet* nr. 2, Statistisk sentralbyrå.
- Texmon, Inger (1999): Samliv i Norge mot slutten av 1900-tallet. En beskrivelse av endringer og mangfold. Vedlegg 3 i NOU 1999:25 *Samboerne og samfunnet*, Oslo: Statens forvaltningstjeneste/Statens trykning.
- Thuen, Frode (2004): *Livet som deltidforeldre*, Bergen: Fagbokforlaget
- Ugreninov, Elisabeth (2003): Hvorfor jobber så få alenemødre? *Samfunnsspeilet* nr. 6, Statistisk sentralbyrå
- Vedø, Anne (2004): *Vekter i undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, Statistisk sentralbyrå, Notater 2004/25
- Vaage, Odd Frank (1996): *Dokumentasjonsrapport. Prosjekt: Undersøkelse om samværsrett 1996*. Statistisk sentralbyrå.

## Vedlegg

## Tabeller

**Tabell A4.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvaret for barnet. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	37	-	13	-	0	555/100
Far	1	-	1	-	0	
Felles	20	0	27	-	0	
Andre	0	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	-	0	-	-	

**Tabell A4.2. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvaret for barnet. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	-	-	-	-	-	62/100
Far	-	4	10	-	-	
Felles	2	22	61	-	-	
Andre	-	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	-	-	

**Tabell A5.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Både mor og far	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	89	1	1	0	1	555/100
Far	1	0	0	-	-	
Både mor og far	3	-	4	-	0	
Andre	0	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	-	-	-	-	

**Tabell A5.2. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre				Antall par/prosent
	Mor	Far	Både mor og far	Andre	
Mor	-	-	-	-	-
Far	4	48	3	-	-
Både mor og far	-	8	35	-	-
Andre	-	-	-	-	-
Vet ikke/uoppgitt	-	1	-	-	-

**Tabell A6.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Ja	Nei	Vet ikke/uoppgitt	
Ja	37	13	0	555/100
Nei	19	31	1	
Vet ikke/uoppgitt	-	0	-	

**Tabell A6.2. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Ja	Nei	Vet ikke/uoppgitt	
Ja	36	10	-	62/100
Nei	28	22	2	
Vet ikke/uoppgitt	-	1	-	

**Tabell A7.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har hatt kontakt med barnet siden det var født/siden samlivsbruddet. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Hatt kontakt	Ikke hatt kontakt	Uoppgitt	
Hatt kontakt	95	1	1	555/100
Ikke hatt kontakt	1	2	-	
Uoppgitt	1	-	-	

**Tabell A7.2. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har hatt kontakt med barnet siden det var født/siden samlivsbruddet. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Hatt kontakt	Ikke hatt kontakt	Uoppgitt	
Hatt kontakt	95	4	1	62/100
Ikke hatt kontakt	-	-	-	
Uoppgitt	-	-	-	

**Tabell A7.3. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har hatt kontakt med barnet siste 12 måneder. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Hatt kontakt	Ikke hatt kontakt	Vet ikke/uoppgitt	
Hatt kontakt	91	2	1	555/100
Ikke hatt kontakt	0	4	-	
Vet ikke /uoppgitt	1	0	-	



**Tabell A7.4. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har hatt kontakt med barnet siste 12 måneder. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Hatt kontakt	Ikke hatt kontakt	Vet ikke/uoppgitt	
Hatt kontakt	91	4	1	62/100
Ikke hatt kontakt	-	-	-	
Vet ikke /uoppgitt	3	-	-	

**Tabell A7.5. Par av enslige mødre og samværs fedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har hatt kontakt med barnet siste måned. Prosent**

Svar fra samværs fedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Hatt kontakt	Ikke hatt kontakt	Vet ikke/uoppgitt	
Hatt kontakt	74	7	2	555/100
Ikke hatt kontakt	3	10	1	
Vet ikke /uoppgitt	1	1	1	

**Tabell A7.6. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har hatt kontakt med barnet siste måned. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Hatt kontakt	Ikke hatt kontakt	Vet ikke/uoppgitt	
Hatt kontakt	77	8	3	62/100
Ikke hatt kontakt	3	5	-	
Vet ikke /uoppgitt	3	-	-	

**Tabell A7.7. Par av enslige mødre og samværs fedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes svar på om far har snakket med barnet på telefon siste måned. Prosent**

Svar fra samværs fedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Har snakket på telefon	Ikke snakket på telefon	Vet ikke/uoppgitt	
Har snakket på telefon	61	18	1	555/100
Ikke snakket på telefon	6	10	2	
Vet ikke /uoppgitt	0	1	2	

**Tabell A7.8. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes svar på om mor har snakket med barnet på telefon siste måned. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Har snakket på telefon	Ikke snakket på telefon	Vet ikke/uoppgitt	
Har snakket på telefon	64	18	6	62/100
Ikke snakket på telefon	8	3	-	
Vet ikke /uoppgitt	-	-	-	

**Tabell A7.9. Par av enslige mødre og samværs fedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i sommerferien 2002. Prosent**

Svar fra samværs fedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Var sammen i sommerferien	Var ikke sammen i sommerferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i sommerferien	75	11	0	555/100
Var ikke sammen i sommerferien	3	9	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	0	-	

**Tabell A7.10. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i sommerferien 2002. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Var sammen i sommerferien	Var ikke sammen i sommerferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i sommerferien	83	9	-	62/100
Var ikke sammen i sommerferien	4	4	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	

**Tabell A7.11. Par av enslige mødre og samværs fedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i høstferien 2002. Prosent**

Svar fra samværs fedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Var sammen i høstferien	Var ikke sammen i høstferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i høstferien	20	22	0	555/100
Var ikke sammen i høstferien	8	49	0	
Vet ikke/uoppgitt	-	0	-	

**Tabell A7.12. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i høstferien 2002. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Var sammen i høstferien	Var ikke sammen i høstferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i høstferien	33	29	-	62/100
Var ikke sammen i høstferien	11	27	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	

**Tabell A8.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager far var sammen med barnet siste måned. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre						Antall par/prosent
	0	1-3	4-7	8-12	13+	Vet ikke/uoppgitt	
0	13	1	1	1	-	0	555/100
1-3	3	4	0	0	0	-	
4-7	4	5	11	3	0	1	
8-12	1	3	10	18	1	2	
13+	-	-	2	8	5	0	
Vet ikke/uoppgitt	1	0	1	1	0	-	

**Tabell A8.2. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager mor var sammen med barnet siste måned. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre						Antall par/prosent
	0	1-3	4-7	8-12	13+	Vet ikke/uoppgitt	
0	5	-	2	-	1	-	62/100
1-3	8	1	1	-	-	-	
4-7	-	-	7	6	2	3	
8-12	-	-	7	4	3	1	
13+	-	1	1	1	41	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	2	1	-	1	-	

**Tabell A10.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall ferier barnet har vært sammen med far siste år. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre				Antall par/prosent
	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	
0 ferier	7	1	1	0	555/100
1-2 ferier	4	11	5	1	
3-4 ferier	2	16	23	5	
5-6 ferier	2	5	11	6	

**Tabell A10.2. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall ferier barnet har vært sammen med mor siste år. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre				Antall par/prosent
	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	
0 ferier	4	3	-	-	62/100
1-2 ferier	4	4	7	1	
3-4 ferier	2	13	8	6	
5-6 ferier	2	15	6	22	

**Tabell A11.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad barnet selv kan bestemme når det skal besøke faren. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre				Antall par/prosent
	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/uoppgitt	
I stor grad	25	10	4	1	555/100
I noen grad	9	12	6	1	
Ikke i det hele tatt	5	9	11	1	
Vet ikke/uoppgitt	2	1	1	3	

**Tabell A11.2. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad barnet selv kan bestemme når det skal besøke moren. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre				Antall par/prosent
	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/uoppgitt	
I stor grad	35	4	1	4	62/100
I noen grad	15	13	3	1	
Ikke i det hele tatt	10	4	8	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	1	-	-	

**Tabell A12.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for samværsforelderen (far). Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre				Antall par/prosent
	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/uoppgitt	
Bra	43	7	3	6	555/100
Middels	12	4	2	2	
Dårlig	7	3	4	3	
Vet ikke/uoppgitt	1	1	0	3	

**Tabell A12.2. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for samværsforelderen (mor). Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre				Antall par/prosent
	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/uoppgitt	
Bra	48	3	2	5	62/100
Middels	16	10	-	-	
Dårlig	7	1	2	4	
Vet ikke/uoppgitt	-	1	-	-	

**Tabell A12.3. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for den enslige forelderen (mor). Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre				Antall par/prosent
	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/uoppgitt	
Bra	43	17	11	3	555/100
Middels	5	3	3	-	
Dårlig	1	1	2	0	
Vet ikke/uoppgitt	4	2	1	3	

**Tabell A12.4. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for den enslige forelderen (far). Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre				Antall par/prosent
	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/uoppgitt	
Bra	58	7	4	5	62/100
Middels	8	4	7	-	
Dårlig	1	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	5	1	-	-	

**Tabell A12.5. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for barnet. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre				Antall par/ prosent
	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	
Bra	35	12	6	4	555/100
Middels	10	6	4	1	
Dårlig	3	3	5	1	
Vet ikke/uoppgitt	5	2	1	3	

**Tabell A12.6. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragrelasjon, etter partenes opplysninger om hvordan samværsordningen fungerer for barnet. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre				Antall par/ prosent
	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	
Bra	43	14	-	8	62/100
Middels	11	2	4	-	
Dårlig	10	1	2	-	
Vet ikke/uoppgitt	3	1	-	-	

**Tabell A13.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. Prosent**

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre					Antall par/ prosent
	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/uoppgitt	
I stor grad	7	5	1	1	0	555/100
Til en viss grad	5	7	7	6	0	
I liten grad	1	7	12	10	0	
Ikke i det hele tatt	1	4	10	16	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	-	1	1	-	

**Tabell A13.2. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. Prosent**

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre					Antall par/ prosent
	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/uoppgitt	
I stor grad	3	3	1	-	-	62/100
Til en viss grad	4	13	7	11	-	
I liten grad	1	3	14	5	1	
Ikke i det hele tatt	-	2	4	24	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	2	-	-	-	

## Tidligere utgitt på emneområdet

*Previously issued on the subject*

### Notater

- 2003/84: Dahl, Grete: Enslige forsørgere med overgangsstønad: Økonomisk situasjon etter avsluttet stønad.
- 2004/6: Sætre, Aina Helen: Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002. Dokumentasjons- og tabellrapport.
- 2004/25 Vedø, Anne: Vekter i undersøkelsen om samvær og bidrag 2002.

### Rapporter (RAPP)

- 2001/9: Epland, Jon: Barn i husholdninger med lav inntekt: Omfang, utvikling og årsaker.
- 2002/20: Andersen, Arne S., Eva Birkeland, Jon Epland og Mads Ivar Kirkeberg: Økonomi og levekår for ulike grupper trygdemottakere, 2001.
- 2003/12: Lyngstad, Jan og Jon Epland: Barn av enslige forsørgere i lavinntektsusholdninger. En analyse basert på registerdata.

### Sosiale og økonomiske studier (SØS)

- 100: Kjeldstad, Randi (1998): Enslige forsørgere: Forsørgelse og levekår før og etter overgang til en ny livsfase

### Statistiske analyser (SA)

- 1: Dahl, Grete: Enslige forsørgere. I Sosialt utsyn 1993.
- 49: Kjeldstad, Randi og Marit Rønsen (2002): Enslige forsørgere på arbeidsmarkedet 1980-1999. En sammenligning med gifte mødre og fedre.

### Samfunnsspeilet (SSP)

- 1993/1: Flittig, Else og Jorunn Lajord: Store levekårsforskjeller mellom grupper av enslige forsørgere.
- 1995/4: Kjeldstad, Randi og Kari-Mette Roalsø: Enslige forsørgere - trygd, arbeid eller begge deler?
- 1997/1: Melby, Ingrid: Etter samlivsbruddet: Far har best økonomi.
- 1997/1: Kjeldstad, Randi: Solid bakgrunn for egen forsørgelse?
- 1998/1: Kjeldstad, Randi: Enslige forsørgere og arbeidslinja.
- 2000/5: Kirkeberg, Mads Ivar og Vidar Pedersen: Mottakere og ytere av barnebidrag. Hvem har best økonomi?

- 2001/3: Jensen, An-Magritt: Barn bor med far når far bor med mor.
- 2003/6: Ugreninov, Elisabeth: Hvorfor jobber så få alenemødre?
- 2003/3: Jensen, An-Magritt: Flere barn bor med far - mot et vendepunkt?
- 2004/2: Sætre, Aina Helen: Endringer i foreldreansvar, daglig omsorg og samvær: Far er blitt viktigere, men mor er fortsatt viktigst.
- 2004/2: Lyngstad, Jan: Samværsforeldres kontakt med sine barn: Mer faktisk enn avtalt samvær.
- 2004/2: Kitterød, Ragni Hege: Samvær med barn etter samlivsbrudd: Hva svarer far og hva svarer mor?

### Documents

- 1999/22: Kjeldstad, Randi: Lone Parents and the "Work Line": Changing Welfare Schemes and Changing Labour Market.
- 2002/7: Kjeldstad, Randi og Marit Rønsen: Welfare Rules, Business Cycles and the Employment of Single Parents.

### Reprints

- 190: Kjeldstad, Randi: Employment Strategy Policies and Lone Parenthood: The Case of Norway.
- 204: Kjeldstad, Randi og Marit Rønsen: Enslige forsørgere på arbeidsmarkedet. Virkninger av stønadsendringer og skiftende konjunkturforhold.

**De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter***Recent publications in the series Reports*

- 2003/18 O. Vaage: Yrkesliv eller pensjonisttilværelse. Levekår og tidsbruk i aldersgruppen 62-66 år. 2003. 64s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6499-5
- 2003/19 T. Bye og P.M. Bergh. Utviklingen i energiforbruket i Norge i 2002-2003. 2003. 42s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6508-8
- 2003/20 B. Halvorsen og R. Nesbakken: Hvilke husholdninger rammes av høye strømpriser? En fordelingsanalyse på mikrodata. 2003. 23s. 155 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6511-8
- 2003/21 T. Bye, P.V. Hansen og F.R. Aune: Utviklingen i energimarkedet i Norden i 2002-2003. 2003. 39s. 155 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6513-4
- 2003/22 Y. Lohne og H.Nome Næsheim: Kartlegging av bruken av deltid i arbeidslivet. 2003. 61s. 180 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6521-5
- 2003/23 A. Snellingen Bye, O. Rognstad og L.J. Rustad: Klassifisering av driftsenhetene i jordbruket etter driftsform og størrelse. 2003. 61s. 180 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6529-0
- 2003/24 R. Nygaard Johnsen: Konsumprisindeks for Svalbard 2003. 2003. 36s. 155 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6532-0
- 2003/25 T.P. Bøe. Funksjonshemmede på arbeidsmarkedet. 2003. 47s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6543-6
- 2004/1 B. Lie: Ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge. 2003. 120s. 210 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6550-9
- 2004/2 J. Epland, V. Pedersen, M.I. Kirkeberg og A. Andersen: Økonomi og levekår for ulike grupper, 2003. 2004. 90s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82.537-6556-8
- 2004/3 D. Spilde og K. Aasestad: Energibruk i norsk industri 1991-2001. 2004. 52s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6562-2
- 2004/4 A. Gillund: Prisindeks for kontor- og forretningseiendommer. 2004. 31s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6566-5
- 2004/5 A. Finstad, K. Flugsrud, G. Haakonsen og K. Aasestad: Vedforbruk, fyringsvaner og svevestøv. Resultater fra Folke- og bolig-tellingen 2001. Levekårsundersøkelsen 2002 og Undersøkelse om vedforbruk og fyringsvaner i Oslo 2002. 78s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6568-1
- 2004/6 R.H. Kitterød og R. Kjelstad: Foreldres arbeidstid 1991-2001. 2004. 78s. 180kr inkl. mva. ISBN 82-537-6574-6
- 2004/7 A. Rolland, Ø. Brekke, B.M. Samuelson og P.R. Silseth: Evaluering av kommunale brukerundersøkelser. Prosjekt utført for Kommunal- og regionaldepartementet av Statistisk sentralbyrå og Handelshøyskolen BI. 2004. 103s. 210 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6582-7
- 2004/8 T.E. Haug: Eierkonsentrasjon og markeds-makt i det norske kraftmarkedet. 2004. 39s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6597-5
- 2004/9 M. Kalvaraskaia og A. Langørgen: Capital costs in municipal school buildings. 29s. 150 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6591-6
- 2004/10 Utslipp og ensing i den kommunale avløps-sektoren 2002. 69s. 180 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6602-5
- 2004/11 T. Hægeland, L.J. Kirkebøen, O. Raaum and K.G. Salvanes: Marks across lower secondary schools in Norway. What can be explained by the composition of pupils and school resources? 2004. 54s. 180 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6608-8
- 2004/12 E. Engelién og M. Steinnes: Utprøving av nordisk tettstedsdefinisjon i Norge Metode og resultater. 59s. 180 kr inkl.mva. ISBN 82-537-6608
- 2004/13 O.F. Vaage: Trening, mosjon og friluftsliv. Resultater fra Levekårsundersøkelsen 2001 og Tidsbruksundersøkelsen 2000. 63s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6611-4
- 2004/14 B. Lie: Fakta om ti innvandrergrupper i Norge. 90s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6631-9